

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER
ANABİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE
SOSYAL BİLGİLER
PROGRAMLARINDA EKONOMİ
KONULARININ YERİ

Fatih ÖZKAN

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

Antalya, 2020

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL BİLGİLER
PROGRAMLARINDA EKONOMİ KONULARININ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih ÖZKAN

Danışman

Doç. Dr. Nadire Emel Akhan

Antalya, 2020

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Ocak 2020

Fatih ÖZKAN

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Fatih ÖZKAN'ın bu çalışması 24.01.2020 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir

İMZA

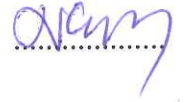
Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Hatice GEDİK
(Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Serpil DEMİREZEN
(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi)

Üye (Danışman) : Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN
(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi)

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: Cumhuriyet'ten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarında Ekonomi Konularının Yeri

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ramazan KARATAŞ

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bireylerin yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sürecinde eğitim öğretimin önemi büyüktür. Eğitim öğretim faaliyetlerinin planlı bir şekilde yapılabilmesi için öğretim proglamları hazırlanmaktadır. Bu programlar, bireylerin, değişen ve gelişen toplumsal yapıya uyum sağlaması açısından çağın ihtiyaçlarına uygun bir şekilde düzenlenmekte, gerekirse yenilenmektedir. Bu anlamda; yapılan bu araştırma da 1924 ve 2017 yılları arasında yapılan sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan ekonomi konuları incelenmiştir. Ekonomi; üretim, dağıtım, değişim ve tüketim ile ilgili çalışma alanıdır. Yıllar içerisinde durum ve ihtiyaçlar doğrultusunda ekonomi konuları değişkenlik göstermiştir. Sosyal bilgiler öğretim programlarında da ekonomi konuları bu doğrultuda yer almıştır. Bu araştırma Türkiye'de yapılmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarında ekonomi konularının yer alma durumunun incelenmesi açısından önemlidir.

Araştırma sürecinde; bana yol gösteren, tez konusu seçiminden bugüne değin desteğini esirgemeyen, bilgi, birikim ve tecrübelerinden sonsuz derecede yararlandığım, çok kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN'a, bu sürece benim kadar inanan ve destek olan, zorlandığım her an varlığını hissettiren değerli hocam Dr. Osman AKHAN'a, çalışmam boyunca manevi desteklerini esirgemeyen Emrah TAŞKIN'a, Mustafa KOÇYEGİT'e, Samet ÇİÇEK'e ve varlıkları ile beni onurlandıran aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamızın sosyal bilgiler eğitimi alan yazınına katkı sağlaması dileklerle...

Fatih ÖZKAN

Ocak /2020

ÖZET
CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞEN SOSYAL BİLGİLER
PROGRAMLARINDA EKONOMİ KONULARININ YERİ

Özkan, Fatih

Yüksek Lisans, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler
Eğitimi Bölümü

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN

Ocak 2020, 145 Sayfa

Cumhuriyet'ten günümüze değişen sosyal bilgiler programlarında ekonomi konularının yerinin incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada, Cumhuriyet dönemine ait 1924, 1926, 1930, 1936, 1948, 1962, 1968, 1971 ilköğretim programları; 1931-1932, 1938, 1949, 1962 tarihli ortaokul programları; 1995, 1998, 2005 ve 2018 tarihli ilköğretim Sosyal bilgiler programları incelenmiştir. Bu programlarda ekonomi konularının yer aldığı 1968 öncesi Sosyal Bilgiler Programı kapsamında olan dersler, derslerin amaçları, konuları, konuların ders kitaplarına yansımaları ve konuların oranı; 1968 sonrasında ise Sosyal Bilgiler Programları, amaçlar, üniteler, konular ve içerikleri belirlenmiştir. Araştırmanın konusunun tarihsel bir perspektife sahip olması nedeniyle tarama modeli içerisinde yer alan tarihsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen dökümanlar (1924'ten günümüze yayınlanmış olan Sosyal Bilgiler Programları) betimsel analiz yöntemine dayalı olarak çözümlenmiştir.

Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, 2005 Sosyal Bilgiler Programı ile multidisipliner bir yapının ortaya konulduğu kabul edilse de, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sosyal bilgiler programlarının muhtevasında birçok disiplinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu sosyal bilimler disiplinlerinden birisi de ekonomi'dir. Cumhuriyetten günümüze kadar yapılan ilköğretim, ortaokul, ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve Sosyal Bilgiler kapsamına giren tarih, coğrafya, hayat bilgisi, yurt bilgisi (yurttaşlık bilgisi) derslerinin programları incelendiğinde, "Ekonomi" ile ilgili konu ve kavramların yer aldığı görülmüştür. 1924'ten 2018'e kadar yayınlanan programlarda süreç içerisinde ünitelerin ve konularının dağılımı değişse de ders kitaplarına yansıyan içeriğin birbirine yakın olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Bilgiler Öğretimi, Öğretim Programı, Ekonomi*

ABSTRACT

PLACE OF ECONOMY RELATED SUBJECTS IN THE CHANGING SOCIAL STUDIES CURRICULA FROM THE ESTABLISHMENT OF THE REPUBLIC OF TURKEY TO THE PRESENT

Özkan, Fatih

Master's Degree, Turkish and Social Sciences Education Department, Department of Social Studies Education

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN

January 2020, 145 Pages

This study aims to analyze the place of economy related subjects in social studies curricula that have gone through changes beginning from the establishment of the Republic of Turkey to the present. In this scope, primary school curricula of 1924, 1926, 1930, 1936, 1948, 1962, 1968, 1971 and secondary school curricula of 1931-1932, 1938, 1949, 1962 in the Republic period as well as primary education social studies curricula of 1995, 1998, 2005 and 2018 were examined. In the curricula implemented before 1968, which included economy related subjects, the followings were addressed: courses, course objectives, course subjects, the reflection of subjects on the textbooks and the distribution of courses. While after 1968, the subjects included were Social Studies Curriculum, objectives, units, subjects and contents. Since the research subject has a historical perspective, the historical method included in the document analysis was used. Documents (Social Studies Curricula implemented since 1924) accessed for the study were analyzed based on descriptive analysis method.

Considering the results of the research in general, it is possible to say that there have been many disciplines in the content of social studies curricula since the early years of the Republic, although it is accepted that the 2005 Social Studies Curriculum introduced a multidisciplinary structure. One of these social studies disciplines is Economy. When the curricula of history, geography, life science, civics (citizenship knowledge) courses of Social Studies Curriculum as well as the primary school, secondary school, primary education Social Studies Curriculum from the Republic period to the present day are examined, it is seen that subjects and concepts related to "Economy" were included in these courses and curricula. It was concluded that the content reflected in the textbooks of the curricula implemented from 1924 to 2018 is close to each other even though the distribution of the units and their subjects changed in the process.

Keywords: *Social Studies Teaching, Curriculum, Economy*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
GRAFİKLERLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sınırlılıklar.....	5
1.5. Tanımlar	5

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Sosyal Bilgiler Nedir?	6
2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Türkiye’de ve Dünya’da Gelişimi	9
2.2.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Türkiye'deki Gelişimi.....	9
2.2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Dünya'daki Gelişimi.....	11
2.3. Sosyal Bilimler Nedir?	12
2.4. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Arasındaki İlişki.....	15

2.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ekonominin Yeri ve Önemi.....	18
--	----

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	24
3.2. Verilerin Toplanması.....	24
3.3. Verilerin Analizi.....	27

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Amaçların İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	28
4.2. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Ünitelerin Dağılımının İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	46
4.3. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Konuların İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	51
4.4. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Konuların Ders Kitaplarına Yansımalarının İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	69
4.5. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Ünitelerin Tüm Üniteler İçerisindeki Oranının İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	90
4.6. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Konuların Tüm Konular İçerisindeki Oranının İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	92

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar ve Tartışma	94
5.2. Öneriler	105
KAYNAKÇA	106
EKLER	114
ÖZGEÇMİŞ	144
İNTİHAL RAPORU	145

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Geleneksel Yaklaşımlarının Karşılaştırılması.....	9
Tablo 2: Cumhuriyet'ten Sonra Sosyal Bilgiler Dersinin Kronolojik Gelişimi	10
Tablo 3: Sosyal Bilimlerde Bazı Disiplinler ve İlgilendiği Boyutlar	13
Tablo 4: Sosyal Bilgiler Kapsamında İncelenen Programlar	25
Tablo 5: 1930 İlk mektep Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları	30
Tablo 6: 1931-32 Orta Mektep Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	31
Tablo 7: 1936 İlk mektep Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları	32
Tablo 8: 1938 Ortaokul Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları	32
Tablo 9: 1948 İlkokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	33
Tablo 10: 1948 İlkokul Programında Yer Alan Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları	34
Tablo 11: 1949 Ortaokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	34
Tablo 12: 1949 Ortaokul Programında Yer Alan Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	35
Tablo 13: 1962 İlkokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	36
Tablo 14: 1962 İlkokul Programında Yer Alan Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	37
Tablo 15: 1962 Tarihli Ortaokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları	38
Tablo 16: 1968 İlkokul Programında MEB'in Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	39
Tablo 17: 1968 İlkokul Programındaki Amaçlarının Ekonomi İle İlgili Bölümleri.....	39
Tablo 18: 1968 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	41
Tablo 19: 1971 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	42
Tablo 20: 1995 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları	43
Tablo 21: 1998 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	44
Tablo 22: 2005 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	45
Tablo 23: 2018 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları.....	46
Tablo 24: 1968 İlkokul SBÖ Programında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Üniteler.....	47
Tablo 25: 1971 İlkokul SBÖ Programında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Üniteler.....	47

Tablo 26: 1995 İlkokul SBÖ Programında Yer Alan “Ekonomi” İle İlgili Üniteler.....	48
Tablo 27: 1998 İlköğretim SBÖ Programında Yer Alan “Ekonomi” İle İlgili Üniteler	49
Tablo 28: 2005 İlköğretim SBÖ Programında Yer Alan “Ekonomi” İle İlgili Üniteler.....	49
Tablo 29: 2018 İlköğretim SBÖ Programında Yer Alan “Ekonomi” İle İlgili Üniteler.....	50
Tablo 30: 1924 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	52
Tablo 31: 1926 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	53
Tablo 32: 1930 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	53
Tablo 33: 1931-32 Orta Mektep Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları	55
Tablo 34: 1936 İlkokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	55
Tablo 35: 1938 Ortaokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları	56
Tablo 36: 1948 İlkokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları	57
Tablo 37: 1949 Ortaokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	59
Tablo 38: 1962 İlkokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	60
Tablo 39: 1962 Ortaokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları	61
Tablo 40: 1968 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	62
Tablo 41: 1971 Programda Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	63

Tablo 42: 1995 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	63
Tablo 43: 1998 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	64
Tablo 44: 2005 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	65
Tablo 45: 2018 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları.....	67
Tablo 46: 1924 Programında Yer Alan “Muhasebat-I Ahlakiye Ve Malumat-I Vataniye” Derslerinin Ekonomi İle İlgili Ders İçerikleri.....	69
Tablo 47: 1926 Programında Yer Alan “Hayat Bilgisi” Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders İçerikleri.....	70
Tablo 48: 1930 Programında Yer Alan “Yurt Bilgisi” IV. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri.....	71
Tablo 49: 1931-32 Programında Yer Alan “Yurt Bilgisi” I. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri.....	72
Tablo 50: 1936 Programında Yer Alan “Yurt Bilgisi” V. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri.....	73
Tablo 51: 1938 Programında Yer Alan “Yurt Bilgisi” III. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri.....	74
Tablo 52: 1948 Programında Yer Alan “Yurttaşlık Bilgisi” IV. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri.....	75
Tablo 53: 1949 Programında Yer Alan “Yurt Bilgisi” II. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri.....	76
Tablo 54: 1962 Programında Yer Alan “Toplum Ve Ülke İncelemeleri” IV. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri.....	77
Tablo 55: 1962 Programında Yer Alan “Yurttaşlık Bilgisi” III. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri.....	78

Tablo 56: 1968 Sosyal Bilgiler IV. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği.....	79
Tablo 57: 1971 Sosyal Bilgiler V. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği.....	81
Tablo 58: 1995 Sosyal Bilgiler IV. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği.....	82
Tablo 59: 1998 Sosyal Bilgiler VII. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği.....	83
Tablo 60: 2005 Sosyal Bilgiler IV. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği.....	84
Tablo 61: 2005 Sosyal Bilgiler VI. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği.....	85
Tablo 62: 2018 Sosyal Bilgiler IV. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği.....	87
Tablo 63: 2018 Sosyal Bilgiler VI. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği.....	88
Tablo 64: Yıllara Göre "Ekonomi" İle İlgili Ünitelerin Tüm Üniteler İçerisindeki Oranı.....	90
Tablo 65: Yıllara Göre "Ekonomi" İle İlgili Konuların Tüm Konular İçerisindeki Oranı.....	92

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler Disiplinlerinin İlişkisi.....	16
Şekil 2: Araştırma Süreci Özeti.....	26

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Ekonomi İle İlgili Ünitelerin Tüm Üniteler İçerisindeki Oranı.....	91
Grafik 2: Ekonomi İle İlgili Konuların Tüm Konular İçerisindeki Oranı.....	93

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

Akt. : Aktaran

Çev. : Çeviren

Ed. : Editör

KB : Kültür Bakanlığı

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

MV :Maarif Vekâleti

NCSS : Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

S. : Sayfa

SBÖ : Sosyal Bilgiler Öğretimi

TDK : Türk Dil Kurumu

Vb. : Ve Benzeri

Vd. : Ve Diğerleri

YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu

YY. : Yüzyıl

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler ve belli başlı tanımlar ile araştırmanın sınırlılıkları belirtilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Devletlerin, değişen ve gelişen dünyanın dinamik yapısına ayak uydurabilecek vatandaşlar yetiştirme isteği ile süreç içerisinde vatandaşlık profilleri farklı özellikler kazanmaktadır. Çünkü ülkenin demokratik idealler çerçevesinde yaşayıp diğer ülkeler arasında söz sahibi olması için o ülkenin geleceğinde etkili olacak insan tipi çok önemlidir. Küreselleşen dünya da teknolojik ve kültürel değişimler ile birlikte içinde bulunulan çağın özelliklerini yansıtan evrensel bir vatandaşlık fikri ortaya çıkmıştır.

21. yy'da bilim ve teknolojiadaki gelişimler, ekonomi ve ulaşımda meydana gelen yeniliklerin sonucu olarak ülkeler, kendileri lehine yaratıcı çözümler üretebilen, ülkesini uluslararası platformlarda temsil edebilen, eleştirel düşünme becerisine sahip, maddi ve manevi değerlerini koruyan vatandaşlar yetiştirmede birleşmişlerdir. Bu amaç doğrultusunda ülkeler eğitim programlarının içerisine aktif, üretken ve evrensel değerleri benimseyen vatandaş yetiştirme konusunu eklemişlerdir. Türk Milli Eğitim sisteminin de yetiştirmek istediği vatandaş modeli 1739 Sayılı Temel Kanunda belirtilmektedir (Erdem ve Sarpkaya, 2010). Geçmişten günümüze kadarki süreç içerisinde aktif ve üretken vatandaş yetiştirme temelinde, özellikle etkili vatandaşlık eğitimi, eğitim kurumlarında verilmektedir.

Birey önce ailesinde vatandaşlık sorumluluklarının bilincine varmakta sonrasında ise okuldan ve çevresinden etkilenmektedir. Bireyin çocuk yaşlarda kazanacağı bilgi, beceri ve tutumu gelecek yaşantısında devam ettireceği göz önünde bulundurulduğunda ilköğretim kademesinin yeri ve önemi diğerlerine göre daha fazladır. Öğrenciler, ilköğretim kademesinde en hassas dönemde olmaları ve bilişsel öğrenme düzeyleri bakımından hazır konumda bulunmalarından dolayı vatandaşlık kazanımlarına bu dönemde en kısa yoldan ulaşmaktadırlar. Vatandaşlık kazanımlarına ulaşılırken ise Sosyal Bilgiler dersi bir araç olarak kullanılmaktadır (Kara, Topkaya ve Şimşek, 2012).

Sosyal Bilgiler dersi ülkenin Milli Eğitim sistemi içerisinde yer alan ve etkili vatandaş yetiştirme amacına hizmet eden, disiplinler arası yaklaşımla oluşturulmuş bir derstir. Toplum hayatına, insan ilişkilerini anlayıp, yorumlayan ve girişimcilik yönü gelişmiş etkin

vatandaşları yetiştirmek sosyal bilgilerin temel amacıdır. İlk olarak ABD’de farklı kültürlerden gelen insanların bir arada yaşamasında ve ülke bilincinin oluşmasına katkı sağlaması amacıyla ortaya çıkan Sosyal Bilgiler, sosyal ilişkileri geliştirmeye, insanlar arasında sağlıklı iletişim kurmaya, dünyayı yakından takip etmeye ve öğrencileri etkin vatandaş olarak yetiştirmeye önem vermektedir (Bayır, 2016).

Toplumla ilgili konularda toplumun yararı için çalışan Sosyal Bilgiler Türkiye’de, 1968’e kadar farklı dersler kapsamında tek disiplin halinde verilmiş, 1968 yılından itibaren “Sosyal Bilgiler” adı altında dönem dönem değişiklikler olsa da ilköğretim kademesindeki yerini almıştır. 2005’te “yapılandırmacı” eğitim yaklaşımı ile birlikte tarih, coğrafya ve vatandaşlık konuları çerçevesinde şekillenen Sosyal Bilgiler’in içeriğine diğer sosyal bilimlerin konularıda eklenmiştir. Tarih, coğrafya ve vatandaşlık dışında diğer sosyal bilimleri de içeren Sosyal Bilgiler, etkili vatandaş yetiştirme hususunda bu disiplinleri (Tarih, Coğrafya, Psikoloji, Felsefe, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Ekonomi, Antropoloji, Tarih, Sanat Tarihi, Dil Bilimi, Uluslararası İlişkiler, Eğitim Bilimleri, İletişim Bilimleri, Hukuk vb.) multidisipliner bir yapıda tek çatı altında birleştirmektedir (İnan, 2014). Muhtevasını sosyal bilimlerin oluşturduğu Sosyal Bilgiler’in öğretiminde ekonomi disiplinini içeren konulara da yer verilmiştir. Ekonomi, insanların kıtlık koşullarında ihtiyacı olan veya istediği mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı, değişimi ve tüketimini inceleyen bir bilim dalıdır (Parker, 2001). Ekonominin tanımından hareketle bu kavram ve konular farklı sınıf düzeylerinde “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içerisinde öğrenciye aktarılmaktadır.

Milli Eğitim Sosyal Bilgiler Programı içerisinde “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı ile öğrencilerin ülke ekonomisinin sınırlı kaynaklarının olduğunu, mevcut kaynakları korumasının, etkili kullanılmasının ve yaşadığı bölgenin ekonomik koşullarına cevap verebilecek girişimlerde bulunulmasının önemini öğrenciye kazandırılması amaçlanmıştır (MEB, 2018). Sosyal Bilgilerin iyi vatandaş yetiştirme amacı doğrultusunda bu araştırmada Cumhuriyet’ten günümüze kadar ki süreçte ekonomi disiplini konuları incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Tüm dünyada devletlerin ve toplumların genel ve temel amacı öğretim programları ile etkin ve üretken vatandaşlar yetiştirmektir. Okul hayatında öğretmen, toplumun arzuladığı “Etkin Vatandaşı” yetiştirirken temel eğitim ve orta eğitim düzeyinde birçok ders buna hizmet eder. Toplumun temel alan Sosyal Bilgiler dersi de yetiştirilmesi hedeflenen etkin vatandaş içeriğini, sosyal bilimlerin oluşturduğu öğrenme alanları içerisinde yer alan kazanımlar ile destekleyen en önemli ders durumundadır. Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan Ekonomi disiplinine ait konuların öğrenciye öğretimi ile de temel ekonomi kaynaklarını, ekonomi kaynaklarının sınırlılığını ve geliştirilmesinin gerekliliğinin vurgulanması, ekonominin kavram ve becerilerinin kazandırılması ve en temelde üretken vatandaş olmaları amaçlanmaktadır.

Bu doğrultuda araştırmanın amacı, 1924’ten 2018’e kadar ki değişen Sosyal Bilgiler öğretim programları ve ders kitapları içerisinde yer alan ekonomi disiplini incelemektir. Araştırmada bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler programı kapsamına giren derslerin Öğretim Programlarında yer alan "Ekonomi" ile ilgili amaçları nelerdir?

2. 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin Öğretim Programlarında yer alan "Ekonomi" ile ilgili ünitelerin dağılımı nasıldır?

3. 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin Öğretim Programlarında yer alan "Ekonomi" ile ilgili konular nelerdir?

4. 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin Öğretim Programlarında yer alan "Ekonomi" ile ilgili konuların ders kitaplarına yansımaları nasıldır?

5. 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin Öğretim Programlarında yer alan "Ekonomi" ile ilgili ünitelerin tüm üniteler içerisindeki oranı nedir?

6. 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin Öğretim Programlarında yer alan "Ekonomi" ile ilgili konuların tüm konular içerisindeki oranı nedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Dünyada ve ülkemizde gerçekleşen sosyal, ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve değişimler okullarda uygulanan öğretim programlarının da yenilenmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır. Eğitim sistemleri sürekli değişme, dönüşüme, etkilenmeye açık ve dinamik yapılar ve bunun gereksinimi içerisindedirler (Tutkun, 2010). Bu dinamik yapı içerisinde eğitim programlarında devletin siyasi eğilimlerine ve ideolojilerine bağlı olarak yetiştirilmek istenen vatandaş profili de süreçsel olarak değişmiştir. Dünya'da ve ülkemizde gerçekleşen bu değişimlerle birlikte başta sosyal bilimler olmak üzere diğer bilimlerde de gelişmeler meydana gelmekte ve bu değişimler öğrencilere eğitim programları ile aktarılmaktadır. Disiplinlerarası bir anlayışla sosyal bilimlerin içeriğini kullanan Sosyal Bilgiler dersi programında bu dinamik yapıda revize edilmiş veya yenilenmiştir.

Sosyal Bilgiler muhtevasını aldığı sosyal bilimleri yansıtır. Tüm sosyal bilimler birbiri ile etkileşim içerisinde Sosyal Bilgilerin içeriğini oluşturur. Sosyal Bilgiler 2005 programı ile birlikte ilk defa multidisipliner bir yaklaşıma sahip olduğu kabul edilse de, aslında cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Sosyal Bilgiler dersi kapsamına giren derslerde sosyal bilimlerin disiplinlerini görmek mümkündür. Tüm sosyal bilimler disiplinlerinin zincirin halkaları gibi birbirlerine bağlı olduğu düşünülürse Sosyal Bilgilerin sadece tarih, coğrafya ve vatandaşlıktan ibaret olmadığını içeriğine bakıldığında sosyal bilimlerin diğer disiplinlerini de yansıttığını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda, sosyal bilimlerin önemli disiplinlerinden ekonominin de Cumhuriyetten günümüze kadar Sosyal Bilgiler ve kapsamına giren derslerdeki içeriğini incelemek gerekir. Sosyal bilgiler programları içerisinde yer alan ekonomi disiplinine ait konuların varlığı, programlardaki ve ders kitaplarında ağırlığına ne kadar yer verildiğinin belirlenmesi önemli bir husus teşkil etmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

1- 1924-2018 yılları arasında Sosyal Bilgiler dersi ve kapsamında yer aldığı kabul edilen dersler ile sınırlıdır.

2- 1924-2018 yılları arasında Sosyal Bilgiler dersi ve kapsamında yer aldığı kabul edilen derslerin öğretim programlarının:

- 1924, 1926, 1930, 1936, 1948, 1962, 1968, 1971 ilkokul,
- 1931-1932, 1938, 1949, 1962 tarihli ortaokul,
- 1995, 1998, 2005 ve 2018 tarihli ilköğretim Sosyal bilgiler programları ile sınırlıdır.

3- 1924-2018 yılları arasında Sosyal Bilgiler dersi ve kapsamında yer aldığı kabul edilen derslerin ders kitapları ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: İnsanları, bir demokrasinin etkin vatandaşı haline getirme amacına ulaşmak için sosyal bilimlerin ve tarihin içeriğine büyük ölçüde dayanan disiplinler arası bir yaklaşımdır (Sunal ve Haas, 2005).

Eğitim Programı: Okul yönetimi altında okul içinde ve okul dışında öğrenme deneyimlerinin bir plan ve program olarak ortaya çıkmasıdır (Çoban, 2014).

Öğretim Programı: Eğitim programının amaçlarına bağlı olarak belirli bir öğretim basamağındaki derslerde okutulacak konuları, kazanımları ve bunların zamanlamasını, öğretim süreci içerisinde yararlanılacak yöntem ve tekniği bunun yanı sıra sürecin sonunda öğrenmenin nasıl değerlendirileceğini de içeren kılavuzdur (Küçük ve Yangın, 2012).

Ekonomi: İnsanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerini ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütününe inceleyen bir sosyal bilim dalıdır (Türk Dil Kurumu, 2019).

BÖLÜM II

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, sosyal bilimler ve Sosyal Bilgiler kavramlarından yola çıkılarak, Sosyal Bilgilerin Türkiye'deki ve Dünyadaki gelişimine, Sosyal Bilgiler Öğretimi'nde ekonomi konularının yeri ve önemine literatür taraması ışığında açıklık getirilmiştir.

2.1. Sosyal Bilgiler Nedir?

Bilgi, insanın zihninde var olan ya da var olabilen kuram, yasa veya ilkelerin tümüdür (TDK, 2019). Bu kavram, bilimin alt başlığı olabileceği gibi ana başlık halinde de ele alınabilir. Sosyal Bilgiler ise, sosyal bilimlerden ayrılan veya içinde sosyal bilimleri barındıran ve bünyesinde çeşitli bilgi ve öğrenme alanlarını içeren bilgi alanıdır (Köroğlu ve Köroğlu, 2016). Sosyal bilim disiplinlerinin içeriğinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal hayatla ilgili bilgi, beceri, tutum ve değerlerin aktarıldığı bir çalışma alanı olarak da nitelendirilmektedir (Erden, tarihsiz). Benzer olarak Garcia ve Michaelis (2001) Sosyal Bilgileri, sosyal bilimler ve diğer disiplinlerden alınan içerik ve çalışma yöntemlerine dayanan, müfredatında kültürel mirasımızın temel konularını içeren toplumsal eleştiri ve eylem için gerekli olan yetkinliklerin geliştirilmesine yönelik eğitim sağlayan çalışma alanı olarak tanımlamışlardır.

Günümüzde büyük bir hızla değişen ve gelişen dünyada birçok sorun da beraberinde ortaya çıkmaktadır. Toplumların beklentileri ve istekleri de bu değişim ve gelişimle artmakta ve devletlerin aktif bireylere olan ihtiyacı da hızlanmaktadır. Bu hususta muhtevasını sosyal bilimlerden alan Sosyal Bilgiler dersi disiplinlerarası bir yaklaşımla bu sorumlulukları üstlenmektedir. Sosyal Bilgiler dersi tüm dünyada eğitimin başlıca amacı olan sosyal etki yaratma ve topluma aktif katılım gösteren vatandaşlar yetiştirme noktasında büyük öneme sahiptir (Dönmez, 2003). Bu dersin amaçları arasında üretken, yaratıcı, etkin, hak ve ödevlerini bilen, ülkesinin bağımsızlığı için çalışan bilinçli insan tipleri yetiştirmek yer almaktadır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler konuları, öğrencilerin bilinçli kararlar almayı öğrenmelerine ve problem çözme stratejilerini uygulamalarına yardımcı olacak mükemmel araçlardır (Wallace, 2006).

Sosyal Bilgiler ile ilgili yapılan tanımlarda geçen ifadelerin Sosyal Bilgiler alanını, dersin amacını ve özelliklerini içerdiği ifade edilebilir. Tanımlarda geçen ana ifadeler;

- Etkili vatandaş yetiştirme,
- Kültürleme
- Çocuğa görelik
- Bilgi temelli
- Yöntem
- Zaman (geçmiş, bugün, gelecek)
- Alan ve ders boyutudur (Tay, 2013).

Sosyal bilgiler eğitiminin etkili vatandaş yetiştirme amacından hareketle, öğretiminde 20. yy'ın başlarından beri farklı anlayış ve yaklaşımlar benimsenmiştir. Bu anlayışlar ülkelerin eğitim sistemlerine, ideolojilerine, ekonomilerine, toplumsal, kültürel ve bilimsel gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar göstermektedir. Farklılıklar genel olarak eğitimde, sosyal bilgiler eğitimi olarak değerlendirildiğinde ise, içerik amaç ve öğretim sürecinde kullanılacak yöntem ve tekniklerinin belirlenmesinde önemli faktörler olmuştur (Aslan, 2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler öğretiminde değişen geleneksel anlayış ve yaklaşımlar 3 kategoride toplanmıştır. Bunlar:

1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler öğretimi
2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi
3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Vatandaşlık aktarımı Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan eski ve yaygın bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın genel amacı toplumun geneli tarafından kabul görmüş, temel değerleri, tutum ve inançları öğrenciye aktarmaktır. Bu yaklaşımın temelinde, öğrenciler doğru değer ve tutumları öğrenir ise etkili vatandaş olabilirler sayılması yatmaktadır (Tanrıöğen, 2006). Anlayışın diğer temel özellikleri arasında öğrenciyi toplum içerisindeki görev ve sorumluluklarını yerine getiren, çevresiyle iyi ilişkiler kurabilen, işbirliği içinde çalışabilen, çevresine ve toplumsal hayata uyum sağlayabilen, iyi ve etkin vatandaşlar olarak yetiştirmek, milli kültürümüzü oluşturan öğeleri ve değerlerimizi tanıyan, benimseyen ve koruyan bireyler yetiştirmek bulunmaktadır (Kabapınar, 2014). Vatandaşlık aktarımı anlayışı temelinde sosyal bilgiler öğretim programının içeriği:

- Geçmiş öğrenme,
- Geçmiş ve gelecekle gurur duyma,
- Sorumluluk alma,
- Uygun davranışlar sergileme,
- Otoriteye bağlılıktır (Tay, 2013).

Bu içerik ile hazırlanan programlar, vatandaşlık ile ilgili değer ve inanışların aktarıldığı, öğrenenin pasif öğretmenin ise aktif olduğu öğretmen merkezli programlardır. Statükocu bir anlayış ile öğrencilerin bu içeriği sorgulamadan benimsemeleri istenir (Doğanay, 2005).

2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi yaklaşımı ile sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazanılmasının iyi ve etkili vatandaşlık için en iyi yol olduğu savunulur (Tay, 2013). Çünkü bu yaklaşım, öğrenciler sosyal bilimciler gibi düşünür ve problemleri sosyal bilimciler gibi görüp çözerlerse etkili vatandaş olurlar sayılına dayanmaktadır. Bu yaklaşımın benimsediği yöntem sosyal bilimcilerinde bilgiyi üretmede kullandıkları problem çözme yöntemidir (Tanrıöğen, 2006).

Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi yaklaşımı, vatandaşlık aktarımından farklı olarak öğrenciyi merkeze alan ve öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişimini sağlamayı amaçlar. Demokratik ülkelerde varlığını sürdüren bu anlayış, bireyi tektipleştiricilikten uzak bir şekilde bireye farklı bakış açıları kazandırmayı hedefler (Kabapınar, 2014).

3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımının odağını araştırma, inceleme ve problem çözme oluşturmaktadır. Sosyal bilim yaklaşımına benzemekle birlikte sosyal bilim yaklaşımında içerik ve öğrenme yaşantıları sosyal bilimlerden seçilirken, yansıtıcı inceleme yaklaşımında ise içerik öğrencileri kişisel olarak etkileyen olay ve durumlardır (Doğanay, 2005). Bu yaklaşımın amacı, öğrencinin kişisel ve toplumsal problemleri tanımasını ve analiz etmesini ayrıca bunlara yönelik bilgiye dayalı kararlar alabilmesini sağlamaktır. Bu doğrultuda öğretim sürecinde yapılacak etkinliklerde ise öğrencileri ilgilendiren, etkileyen ve kaygılandıran güncel konu ve sorunlara odaklanılır (Öztürk ve Deveci, 2016). Bu yaklaşım ile ön plana çıkan beceriler;

- Okuma-yazma,
- Farklı kaynaklardan bilgiyi kullanma,
- Problemleri belirleme ve çözme,
- Bilgiyi yorumlama,
- Değerlerle ilgili durumları belirleyebilme ve çözüme ulaştırabilmedir (Tay, 2013).

Barr, Barth ve Shermis (1977) tarafından Sosyal Bilgiler öğretiminde belirtilen 3 farklı geleneğin amaç, yöntem ve içerik boyutlarında kısaca karşılaştırılmış ve açıklanmıştır.

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Geleneksel Yaklaşımlarının Karşılaştırılması

YAKLAŞIMLAR	AMAÇ	YÖNTEM	İÇERİK
Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal bilgiler	Vatandaşlık en iyi, doğru değerlerin öğretilmesiyle geliştirilir.	Aktarım: Kavram ve değerler kitap, sunu, soru- cevap ve problem çözme etkinlikleriyle aktarılır.	İçerik bir otorite tarafından seçilir ve öğretmen tarafından yorumlanır
Sosyal bilimler Olarak Sosyal bilgiler	Vatandaşlık en iyi Sosyal bilimlerle ilgili kavram, süreç ve sorunların öğretilmesiyle gerçekleştirilir.	Buluş yoluyla Öğrenme: Her sosyal bilim dalının kendine özgü bilgi toplama ve değerlendirme yolu vardır. Öğrenciler bu yöntemi bulmalı ve uygulamalıdır.	İçerik hem ayrı ayrı hem de sosyal bilim disiplinlerinin bir bütün halinde yapı, kavram, problem ve süreçlerinden oluşur.
Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal bilgiler	Vatandaşlık en iyi vatandaşın karar verme ve sorun çözme sürecinde ihtiyaç duyduğu ilgilerin araştırılması yoluyla öğretilir.	Yansıtıcı İnceleme: Karar verme, kanıtlamaya dayalı çatışma ve sorunların çözümünü amaçlayan yansıtıcı inceleme yoluyla geliştirilir.	İçerik, öğrencilerin kendileri tarafından seçilen bireysel ve toplumsal problemlere temel olan değerlerin analizini içerir.

(Barr, Barth ve Shermis, 1977: 67, akt. Doğanay, 2005)

2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Türkiye’de ve Dünya’daki Gelişimi

2.2.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Türkiye’deki Gelişimi

Tanzimat öncesinde Sosyal Bilgiler eğitimi kapsamında Türk uluslarında toplumsal değerler dini inançlar ile beraber verilirken Tanzimat döneminin sonlarına doğru 1869’da çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile önemli adımlar atılmış, Sosyal Bilgiler’in de içeriğini oluşturan tarih ve coğrafya dersleri rüştiyelerde anlatılmaya başlanmış ve okul programları içerisine girmiştir. Daha sonra da II Abdülhamit döneminde (1876 -1909)

ilköğretim kurumu olan iptidailerin programlarında yerini almıştır (Akyüz, 2008; Güven, 2015). 1913 Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati'nde tarih ve coğrafya derslerinden başka Malumat-ı Medeniye ve Ahlakiye ayrıca İktisadiye dersleri ilköğretim programı içerisindeki yerini almıştır. Balkan Savaşlarından sonraki süreçte vatandaşlık eğitiminde Osmanlılık İslamcılık ve Türkçülük ideolojileri etkili olmuştur (Öztürk, 2015).

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türkiye'de inkılaplar ile her alanda olduğu gibi eğitim alanında da gelişmeler ve değişimler olmuştur. Eğitim birliği ve laikliği yasası ile tüm eğitim kurumları tek çatı altında toplanmış ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır (Şahin, 2009). Cumhuriyet dönemi boyunca değişen ilk ve ortaokul programlarında Sosyal Bilgiler kapsamında yer alan Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi gibi derslerin müfredatlarında da değişimler olmuştur. Bu dersler 1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948 programları içerisinde tek disiplinli öğretim anlayışı şeklinde okutulmuş, 1960'lı yıllarda disiplinler arası yaklaşımın benimsenmesi ile önce "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında, 1968'den itibaren de "Sosyal Bilgiler" dersi adı altında okutulmaya başlanmıştır (Kılıçoğlu, 2015).

Cumhuriyetin ilanı ile kurulan yeni Türk devletinin yönetim anlayışını ve sahip olduğu ideolojiyi benimsetmek ve gelecek kuşaklara aktarabilmek amacıyla oluşturulmak istenen vatandaşlık anlayışı müfredat içerisinde yer almıştır (Bilgili, 2008). Sosyal Bilgiler'i içeren programlarda Cumhuriyet ideolojisini benimsemiş, inkılapların önemini ve gerekliliğinin farkında, milli bilinç ve ruha sahip, milli kültürünü koruyan, vatanını ve milletini seven, toplum içerisinde görev ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirilmesi amaçlanmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler programı öncesi oluşturulmaya çalışılan "Milli vatandaş" yetiştirme anlayışı, 2005'te yenilenen Sosyal Bilgiler programı ile yerini evrensel değerleri benimsemiş "dünya vatandaşı" yetiştirme anlayışına bırakmıştır.

Tablo 2: Cumhuriyet'ten Sonra Sosyal Bilgiler Dersinin Kronolojik Gelişimi

1916	Sosyal Bilgiler ilk kez kavram olarak kullanıldı.
1926	Muhasabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye dersleri "Yurt Bilgisi" dersi adı altında birleştirildi.
1948	İlkokul programı ile ilkokullarda "Yurt Bilgisi" dersinin adı "Yurttaşlık Bilgisi" olarak değiştirildi.
1949	Ortaokul programı ile ortaokullarda okutulan "Yurt Bilgisi" dersinin adı "Yurttaşlık Bilgisi" olarak değiştirildi.
1960	ABD'de "Yeni Sosyal Bilgiler" akımı başladı.
1962	İlkokul program taslağı ile "Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi" dersleri birleştirildi ve "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında toplandı.
1968	İlkokul programı ile ilkokullarda ve "Toplum ve Ülke İncelemeleri" dersinin adı "Sosyal Bilgiler" oldu.
1970 -71	Ortaokul program taslağı ile "Sosyal Bilgiler" deneme niteliğinde ortaokullarda başlatıldı.

1975	Bu tarihten itibaren tüm ortaokullarda “Sosyal Bilgiler” dersi uygulamaya girdi.
1985 – 86	Bu tarihten itibaren “Sosyal Bilgiler” dersi kaldırıldı ve yerine “Milli Tarih, Milli Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi” dersleri getirildi.
1997 – 98	Bu tarihten itibaren “Milli Tarih, Milli Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi” dersleri “Sosyal Bilgiler” adı altında tekrar birleştirildi.
2004 – 2005	Sosyal Bilgiler Programında yapılandırmacı yaklaşım benimsendi.

(İnan, 2014; Çatak, 2016)

2.2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Dünya’daki Gelişimi

Sosyal Bilgileri oluşturan ve içeren bazı derslerin yaygın ve etkili bir şekilde kullanılması 19. yy’da Batı Avrupa ile Kuzey Amerika ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgilerin eksenine giren dersler 20. yüzyıla kadar tek disiplin (Tarih ve Coğrafya) halinde verilmiştir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda ise Sosyal Bilgiler dersi birçok disiplini bünyesinde barındırarak disiplinler arası bir yaklaşımla sunulmuştur (Öztürk, 2015).

ABD’de ilk defa 1916’da ortaya çıkan Sosyal Bilgiler, toplumsal konuları ele alıp sosyal ve kültürel ilişkilere ağırlık verdiği için ilk zamanlarda toplum bilimi olarak nitelendirilmiştir. Amerika, farklı kıtalardan gelen insanların birlikte yaşamalarının doğal sonucu olarak farklı kültürlere sahip olma durumları ve bireylerin aynı ortamı paylaşırken birliktelik duygusunu yakalayabilmeleri aynı zamanda bu farklılıklara saygı duyabilmelerini sağlayabilmek için Sosyal Bilgiler dersini benimsemiştir. Böylece Sosyal Bilgiler bir disiplin haline gelmiştir (Sözen ve Ada, 2018).

Sosyal Bilgiler özellikle bir kavram olarak 20. yy’da Amerika’da insanlar arasındaki birlikteliği sağlamak için ortaya çıkmış olmasına rağmen temel felsefesini daha eskilerden almıştır. Sosyal Bilgiler felsefesinin temeli 16. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Sosyal Bilgiler yönetsel olarak temellerini son yüzyıllarda şekillendirmiş ve 19. yüzyılda yönetsel olarak sistematikleşmiştir (Kaya ve Öner, 2017). Sosyal Bilgiler geçmişini çok eskilere dayandıran ve sağlam temellere sahip bir derstir. Amerika’da Sosyal Bilgiler ilk defa 1892 yılında toplanan Milli Eğitim Konseyi ile birlikte ses getirmeye başlamıştır. Konseyde toplumun gereksinimleri değerlendirilmiş ve toplumun ihtiyaçlarına cevap arayacak bir ders olarak Sosyal Bilgiler dersi düşünülmüştür. Milli birlik ve beraberlik inancından hareketle tarih, coğrafya ve vatandaşlık çerçevesinde ele alınarak öğretim programı oluşturulmuştur. İlerleyen süreçte Sosyal Bilgiler dersi birçok ülkede (Finlandiya, Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada ve Türkiye) farklı hedefler ile çeşitli sorunlara çözüm arayabilmek için değişen sınıf düzeylerinde okutulmaya başlanmıştır (Yazıcı, 2009).

ABD’de ortaya çıkan Sosyal Bilgiler dersi program olarak birçok değişiklik yaşamıştır. Toplumsal ve siyasal hayatta meydana gelen değişimler Sosyal Bilgileri etkilemiş ve yeni yaklaşımlar benimsenmiştir. 1940’lı yıllarda 2. Dünya Savaşından, 1950’li yıllarda Soğuk Savaş’tan etkilenmiş ve programda 1960’lı yıllara kadar küçük değişikler yapılmıştır. Sosyal hayatta değişimler ve siyasal yaşamın farklılaşması nedeniyle öğretim hayatında yenilikler meydana gelmiş, Sosyal Bilgiler programı 1970’li yıllarda köklü bir değişim yaşamıştır (Bilgili, 2008).

Yeni Sosyal Bilgiler programı, değişen hayatta yaşanan gelişimlerle birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Programın içeriğine tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi disiplinlerin yanı sıra ekonomi, siyaset, hukuk, sosyoloji ve antropoloji gibi sosyal disiplinler eklenmiştir. Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinin Sosyal Bilgiler içerisinde ağırlığının azalmasıyla birlikte Sosyal Bilgiler dersinde anlatım yönteminin yerini araştırma yöntemi almıştır. Sosyal Bilgilerde yenilenen programla birlikte aktif öğrenme uygulamasına geçilmiştir. Aktif öğrenmenin öğrenci başarısızlığına sebebiyet vermesi gerekçesiyle bu yaklaşım terk edilerek geleneksel yaklaşım yöntemine yeniden dönüş yaşanmıştır (Bilgili, 2008).

1990’lı yılların sonlarına doğru yeni Sosyal Bilgiler aktarımının amaç, muhteva, yöntem ve tekniklerindeki değişimlerle birlikte “Yeni Sosyal Bilgiler” hareketine uygun olarak yapılması planlanmıştır. Sosyal Bilgiler programı 2000’li yıllara gelindiğinde sosyal yapılandırmacı anlayış ile yeniden şekillenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte Sosyal Bilgiler multidisipliner bir anlayışla beraber problem çözmeye dayalı bir ders olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca bu yaklaşımla Sosyal Bilgiler tematik bir yapıda işbirlikçi öğrenmeye zemin hazırlamıştır (Öztürk, 2007, akt. Kılıçoğlu, 2015).

2.3. Sosyal Bilimler Nedir?

Bilim; evrendeki olgu ve olaylardan yola çıkarak çeşitli konular hakkında yöntem ve deneylerle elde edilmiş gerçeklik payı olan ya da gerçeğe dayanarak ortaya çıkan yasa veya düzenli bilgidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Başka bir deyişle doğada meydana gelen olayların sebeplerini ve birbirleri ile olan ilişkilerini bulan, kuramsallaştıran, genelleyen ve kuramsal bilgi yardımıyla gelecekteki olayların ne zaman ve nasıl ortaya çıkacağını önceden tahmin eden entelektüel bir uğraştır (Topdemir ve Unat, 2008). İnsanlığın ortaya çıkışından günümüze bilim, her alanda karşılaşılan bir kavramdır. Günümüzde ise, gündelik hayattaki söylemlerden başlayarak akademik camiadaki çalışmalara kadar uzanmaktadır (Köroğlu ve Köroğlu, 2016). Bilim özellikle aydınlanma çağından

günümüze hızlı gelişim göstermiş ve son dönemlerde çeşitli başlıklar altında da ele alınmıştır. Sosyal Bilimler, Sayısal Bilimler, Uzay Bilimleri, Spor Bilimleri gibi bilimler buna örnek olarak gösterilebilir.

Bu bilimler içerisinde yer alan sosyal bilimler, toplum içinde yaşayan insanların, insan gruplarının, topluluklarının ve toplumlarının irdelenmesi ile ilgilenmektedirler (Duverger, 1999). Çeşitli deneysel bilgiler neticesinde ortaya çıkmış sistemli ve tutarlı bilgiler bütünü olarak, insanın her anında karşısına çıkan ve ona çeşitli bilgiler sunarak aynı çatı altında birleşen farklı alanlar bütünü olarak da nitelendirilebilir. Pozitivizm ile birlikte doğup yine onunla birlikte anılan sosyal bilimler, çeşitli tartışmalara konu olarak bilim dünyasına renk getirmiştir (Koroğlu ve Koroğlu, 2016). Sosyal bilimler içerisinde: Ekonomi, Tarih, Sanat Tarihi, Coğrafya, Dil Bilimi, Antropoloji, Sosyoloji, Psikoloji, Felsefe, Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler, Eğitim Bilimleri, İletişim Bilimleri, Hukuk vb. bilimleri barındırmaktadır (Kılıçoğlu, 2015). Bazı sosyal bilim disiplinleri ve ilgilendikleri boyutlar Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 3: Sosyal Bilimlerde Bazı Disiplinler ve İlgilendiği Boyutlar

DİSİPLİN	İLGİLENDİĞİ BOYUT
Tarih	İnsanın Geçmişi
Sosyoloji	İnsanın Toplumsal Çevresi
Psikoloji	İnsanın Davranışları
Antropoloji	İnsanın Kültürü
Siyaset bilimi	İnsanın Yönetimi
Coğrafya	İnsanın Yaşadığı Doğal Çevre
Ekonomi	İnsanın Üretim, Tüketim, Dağıtım, Ticaret ve Bölüşümü
Hukuk	İnsanın Hak, Özgürlük ve Bunlarla İlgili kuralları

(Tay, 2013)

Tablo 3’te yer alan sosyal bilimlere ait disiplinler ve ilgilendiği boyutlar incelendiğinde, disiplinlerin temelde sosyal bir varlık olarak insanı ve beşeri unsurları farklı boyutlarıyla ele aldığı ve incelediğini söylemek mümkündür. Bazı sosyal bilim disiplinleri ve içeriği şu şekildedir:

Tarih: sosyal bilimler içerisinde yer alan bu disiplin geçmişte yaşamış insanların yapmış oldukları çeşitli faaliyetleri (siyasi, askeri, ekonomik, kültürel) yer, zaman belirterek ve sebep-sonuç ilişkisi kurarak anlatan bir bilim dalıdır (Köstüklü, 2006). Tarih bilgimiz dışında kalan bir varoluşa sahip olan, hem insanlığın geçmişinin hem de geçmişin bir kayıdır (Allen ve Stevens, 1998).

Sosyoloji: Toplum bilimi olarak nitelendirilen, toplumun yapısını ve özelliklerini, toplumsal olayları ve toplumsal yapı içerisinde ortaya çıkabilecek yönelimleri ve değişimleri inceleyen sosyal bilim dalıdır (Akhan, 2011).

Psikoloji: Yeryüzünde yaşayan insan ve hayvan topluluklarının, davranışlarının zihinsel ve mantıksal süreçlerinin neden ve sonuçlarını inceleyen bir bilimdir. Bu bilim doğuştan gelen ve zamanla öğrenilmiş davranışlarla ilgilenir (Öztürk, 2015).

Antropoloji: Irk bilimi veya kültür bilimi olarak tanınan antropoloji, fiziki ve sosyal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Fiziki antropoloji insanoğlunun biyolojik yapısını ve özelliklerini ele alırken sosyal antropoloji, insanların oluşturduğu kültürel yapıyı incelemektedir (Özmen, 2015). Antropoloji özellikle insanlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ele alarak bireylerin inanış ve değer sistemlerinin hangi yollardan ortaya çıktığını araştırarak sosyal bilimlere katkı sağlamaktadır. Kültürün zamanla nasıl geliştiğini ve şekillendiğini inceleyen kültürel antropoloji, etnoloji, dilbilim ve arkeoloji gibi alt dallara ayrılmaktadır (Doğanay, 2005)

Siyaset Bilimi: Siyaset, bireyin içinde bulunduğu, yaşadığı ve yaşamakta olduğu topluma, kendisinin insanlarla ilişkileri ve sosyal görüşleri neticesinde bir düzen verme sürecidir. Devletlerin yönetim süreçlerini ve yönetim çeşitlerini ele alarak inceleyen siyaset bilimi, siyasi anlamda aktif insanı odağına alan, yasama, yürütme ve yargı organlarını araştıran ve inceleyen bir bilimdir. Bu bilim ile vatandaşlar yönetimde etkin bir biçimde söz sahibi olmayı öğrenmektedir (Sarısaman, 2008).

Coğrafya: Bireyin içinde yaşadığı doğal çevreyi konu edinen bir bilim dalıdır. Coğrafya büyük ölçüde beşeri, ekonomik ve doğal güzellikleri araştırıp analiz ederek bunlar arasında neden-sonuç çerçevesinde bağlantı kuran, insan ile yaşadığı çevre arasında köprü oluşturan bir bilimdir (Meydan,2013).

Ekonomi: İstek ve ihtiyaçlardan doğan gereksinimler için kaynakların dengeli kullanılması üzerine bireyler ve gruplar tarafından gerekli görülen kararlar ile ilgili bir sosyal

bilim dalıdır (Doğanay, 2005). Bu bilim dalı insanların yaşamlarını devam ettirebilmek amacıyla üretmelerini ve ürettiklerini paylaşma yollarının tümünü inceler (İnan, 2014).

Hukuk: Devletin yaptırım yetkisiyle sağlam temellere dayandırılmış, toplumsal hayatı düzenleyen, bireylerin sosyal ilişkilerini ve hayat standartlarını ele alan bir bilimdir. Hukuk kuralları temelde, insanların bir arada yaşamasının sonucu olarak meydana gelen sorunları düzenleyici bir özelliğe sahiptir (İlgaz, 2008).

2.4. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Arasındaki İlişki

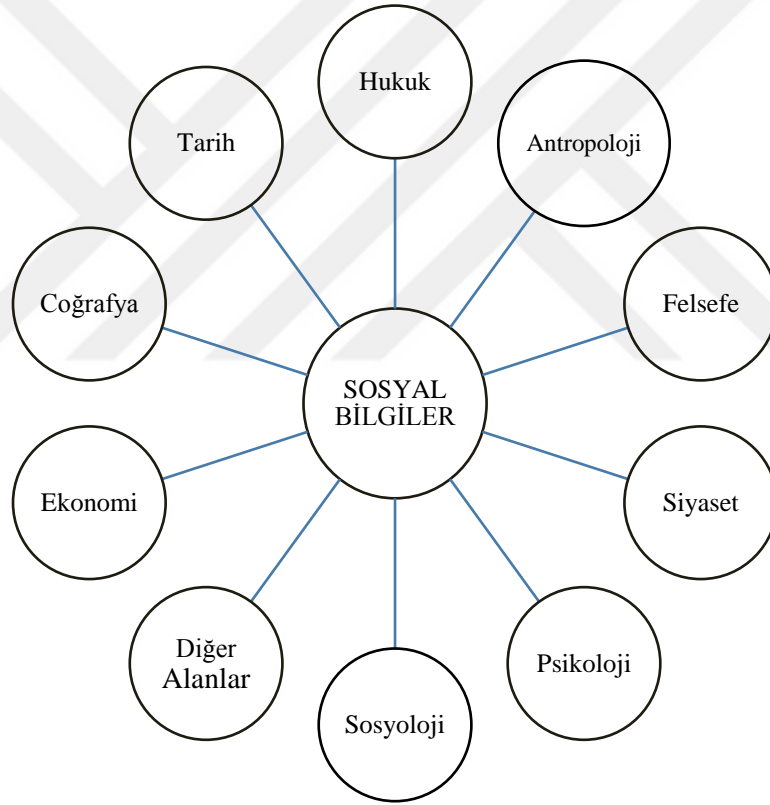
İnsanoğlunun varoluşundan beri bilim her alanda karşımıza çıkmış, üzerine çeşitli çalışmalar yapılmış ve dünyanın yaratılış amacı da bilim yoluyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bilim, insana evrende her zaman yardımcı olmuş ve ona öncülük etmiştir. Rönesans ve Aydınlanma Çağı sonunda ele alınmaya başlanan ve dinamik bir yapıda gelişim gösteren ve çeşitli bilimleri içerisinde barındıran sosyal bilimler, 16. yy'den itibaren günümüze kadar olgunluğa erişmiştir. Sosyal bilimler, çeşitli deneysel bilgiler çerçevesinde ortaya çıkmış sistemli ve tutarlı bilgiler bütünü olarak, insanın her anında karşısına çıkan ve ona çeşitli bilgiler sunarak aynı çatı altında birleşen farklı alanlar bütünüdür. Sosyal bilimler, çeşitli tartışmalara konu olarak bilim dünyasına renk getirmiştir.

Sosyal bilimlerin (Tarih, Coğrafya, Psikoloji, Felsefe, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Ekonomi, Antropoloji, Tarih, Sanat Tarihi, Dil Bilimi, Uluslararası İlişkiler, Eğitim Bilimleri, İletişim Bilimleri, Hukuk vb.) insan ile ilişkisi düşünüldüğünde, belirli bilgi çerçevesinde geniş yelpazeye sahip olduğu ve insan yararına hizmet verdiği söylenebilir (Kılıçoğlu, 2015). Sosyal Bilimlere ait bilgi, beceri ve değerler tek disiplin halinde veya çoklu disiplinler arası bir yaklaşımla Sosyal Bilgiler dersi ekseninde incelenmektedir (Tay, 2013). Sosyal Bilgiler ele alınırken sosyal bilimler ile birçok konuda ortak paydaların olduğunu görmek mümkündür. 2005 yılında yayınlanan programdaki Sosyal Bilgiler tanımına bakıldığında:

“Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005a).

var olan bu ilişki açık bir şekilde ifade edilmiştir. Sever'de (2016), Sosyal Bilgileri, sosyal bilimler ile olan ilişkisi içerisinde sosyal bilimlerden aldığı bilgiyi ve yönetimi birleştirerek kullanan bir öğretim programı olarak nitelendirmiştir. Tarih, coğrafya, antropoloji, ekonomi,

felsefe, sanat gibi beşeri bilimlerin öğrenilmesi bilinçli bir birey olabilmek için gereklidir. Bu gerekliliği ilkökulda Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin içinde buldukları sınıf düzeyine göre karşılamaktadır (Zarrillo, 2000). Sosyal bilimler çok geniş bir alana sahip olmasına ve bilişsel açıdan birçok başlığı bünyesinde barındırmasına karşın ortak paydada buluşulabilen bir içeriğe sahiptir. Sosyal bilimler, bir şemsiye altında birçok disiplini barındırır ve bu disiplinlerin birbirleriyle ilişkili olmasını sağlar. Sosyal Bilgiler derslerinde bu disiplinlere yer verilmekle birlikte öncelikle; tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisine ilişkin konulara ağırlık verilmiştir. Bu bağlamda yukarıdaki üç sosyal bilim alanı, Sosyal Bilgiler dersi ile gün yüzüne çıkarılmıştır (Kabapınar, 2014). 2005 yılındaki yapılandırmacı anlayış ile Sosyal Bilgiler dersine daha fazla sosyal bilim alanı serpiştirilmiş ve sosyal bilimlere dair disiplin alanlarında artış meydana gelmiştir.

Şekil 1: Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler Disiplinlerinin Arasındaki İlişkisi

Sosyal bilimlerin ana ekseninde toplumsal ilişkileri düzenleyen ve uzlaşmayı sağlayan önermelere sahip olduğu aşınadır. Sosyal Bilgiler müfredat dersi de Sosyal bilimlerin bileşkesinden hareketle hedeflerini gerçekleştirmektedir (Sönmez, 2005). Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan:

- Tarih konularının öğretimi ile öğrencilerin; tarihsel düşünebilme yeterliliğinin gelişmesi, ulusal değerlerin oluşması, vatandaşlık bilincinin gelişmesi ve güçlenmesi, milli birlik ve beraberlik fikrinin oluşması amaçlanmıştır (Turan ve Ulusoy, 2013).
- Sosyoloji konularının öğretimi ile öğrencilerin; toplumun dinamik yapısına ayak uydurması, toplumsal konularda sorumluluk alabilmesi, toplumsal yapı içerisinde sorunlarda özgün çözüm önerileri geliştirebilmesi hedeflenmiştir (Akhan, 2011).
- Coğrafya konularının öğretimi ile öğrencilerin; içinde bulunduğu çevrenin özelliklerini öğrenmesi ve bölge ile ilgili beşeri ve fiziksel özellikleri hakkında çıkarımlar yapmalarının sağlanması, dünyadaki diğer insanlar ile ilişki kurmalarının sağlanması, bölgesel karşılaştırmalar yapabilmesi ve ülkesi ile ilgili eleştirel ve yaratıcı kararlar alabilmesi amaçlanmıştır (Meydan, 2013; Öztürk, 2015).
- Ekonomi konularının öğretimi ile öğrencilerin; kıtlıkla mücadeleyi, ekonominin nasıl işlediğini ve ekonominin insan yaşamını nasıl etkilediğini öğrenmesi ve ayrıca parayı kullanmasını, geçimini sağlamasını, eşya ve servis alma-satma sürecini öğrenmesi amaçlanmıştır (Akhan, 2013).
- Psikoloji konularının öğretimi ile öğrencilerin; kendilerinin ve başkalarının kişisel özelliklerini keşfederek birbirleriyle arasındaki ilişkilerin anlam kazanmasının sağlanması ve birlik ve beraberlik duygusunu perçinlemeleri amaçlanmıştır (Öztürk, 2015).
- Hukuk konularının öğretimi ile öğrencilerin; anayasal düzen hakkında fikir sahibi olması, çocuğun hak ve sorumluluklarını öğrenmesi ve kullanması amaçlanmıştır (İlgaz, 2008).
- Siyaset Bilimi konularının öğretimi ile öğrencilerin; yönetim sürecini ve yönetim çeşitlerini öğrenmesi, yasama-yürütme ve yargı organlarını öğrenmesi ve gelecekte etkin vatandaşlar olarak yönetimde söz sahibi olmalarının sağlanması amaçlanmıştır (Sarısaman, 2008).
- Antropoloji konularının öğretimi ile öğrencilerin; kültürünü öğrenmesi, kültürünün önemini ve zenginliğinin farkında olması amaçlanmıştır (Doğanay, 2005; Özmen, 2015).

2.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ekonominin Yeri ve Önemi

Sosyal bilimler, insanlık tarihinin ilk dönemleri ile başlayan toplumsal ve kişisel sorunlara çözüm getirme çabaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Toplumsal yapı içerisinde yaşayan bireyin yaşama ihtiyacı beraberinde sorunları da getirdiği için sosyal bilimler ile sorunları çözmek amaçlanmıştır (Bilgili, 2008). Bu doğrultuda insan varlığının sosyal alanını anlamak ve açıklamak isteyen çeşitli alanlardan biri olarak tanımlanan sosyal bilimler, coğrafya, tarih, siyaset bilimi sosyoloji, antropoloji ve ekonomi gibi temel bilim dallarını bünyesinde barındırır (Maxim, 2003). Her sosyal bilim disiplini insanın farklı boyutunu inceleyip o alanda ilgili bilimsel bilgiler üretir. Sosyal bilim disiplinleri içerisinde önemli bir yere sahip olan ekonomi, insanların ihtiyaçlarını ve kaynakları nasıl paylaştıklarını incelemektedir (Doğanay, 2005). Her toplum, kıtlığın temel ekonomi problemiyle karşılaşır. Sahip olunan kaynaklar, eşya, hizmet ve isteklerimize göre daha kısıtlıdır. Bu nedenle isteklerimizin hepsini hemen karşılamak mümkün değildir, bazı isteklerimizden vazgeçmeli ve isteklerimiz arasında öncelik-sonralık ilişkisini kurmalıyız (Buckles, 2001). Kısacası ekonomi insanların sınırsız olan tüketim isteklerinin, kıt kaynaklar ile en iyi bir nasıl tatmin edilebileceğini araştıran ve inceleyen sosyal bilim dalıdır (Ertek, 2008).

Bir sosyal bilim disiplini olarak ekonomi diğer disiplinlerde de olduğu gibi doğal bilimlerden farklıdır. Laboratuvar ortamında ve koşullar kontrol edilerek yapılan deneylerle bilimsel yasalar ortaya koyan doğal bilimlerden farklı olarak, iktisat biliminin ve iktisatçının laboratuvarı bütün toplumdur. Toplumsal olayların kontrol edilemediği ve hiçbir şeyin kesin olmadığı göz önünde bulundurulduğunda iktisatçı ortaya koyduğu ilkelerini deneylerle kanıtlayamaz; insanlar ve insanların yarattığı kurumlar hakkındaki gözlemlerine dayanır. Kısacası ekonominin kullandığı yöntemler matematiksel olsa da bir sosyal bilimdir (Parasız ve Özer, 2005).

Genelde insanlar tarafınan anlaşılamayan ekonomi disiplininin para konularıyla ilgili olduğu düşünülür. Ekonomi, insanların aldığı kararlar, üretici, tüketici ve vatandaş istekleri gibi konular ile ilişkilidir. Bu bakımdan ekonomi, insanların niçin, nasıl karar verdiğini ve bu kararların toplumu ve bireyleri nasıl etkilediğini inceleyen bir sosyal bilimdir. Bu doğrultuda bakıldığında, ekonomi paradan daha fazlasıyla ilgilidir. İnsan davranışları üzerine bir çalışma yoludur (Schug, 1996). Kısacası ekonomi, insanların istek ve gereksinimlerini karşılamak amacıyla fiziki ve beşeri kaynakları dengeli bir şekilde kullanma ile ilgili sosyal bilim dalıdır

(Doğanay, 2005). Ekonomi kavramına ilişkin yapılan Türk ve yabancı alan yazındaki tanımlar incelendiğinde ekonomi:

İnsan topluluklarında malların üretimi, dağıtımı ve tüketimi ile ilgili olarak işleyişlerinin denetlenmesini ve maddi ihtiyaçların en iyi şekilde karşılanmasının yollarını inceleyen bir bilim dalıdır (Kabapınar, 2014).

rnlerin retimi, dağıtımı, değişmesi ve tüketimiyle ilgili çalışma alanıdır (Farris, 2007).

İnsanların sonsuz sayıda isteği yerine getirmek için sınırlı sayıda kaynağı nasıl kullandıklarını belirlemeye yönelik inceleme alanıdır (Stockard, 2007).

Dünyayı ve insanı anlamaya yardım eden, gerek günlük hayatta gerekse iş hayatında bireylerin doğru kararlar almasını kolaylaştıran bir sosyal bilim dalıdır (Akhan, 2013).

Maddi refah ile ilgili insan problemleriyle ilgilenen sosyal bilim disiplini­dir (Social Science Education Consortium (SSEC), 2000).

İnsanların hayatta kalabilmek için üretme ve ürettiklerini paylaşma şekillerini inceleyen bilim dalıdır (İnan, 2019).

Mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı ve tüketiminin incelenmesidir (Zarrillo, 2000).

İlgili tanımlardan hareketle ekonomiyi, üretim, dağıtım ve tüketim ilişkisi içerisinde insanların sınırsız istek ve ihtiyaçlarına karşılık sınırlı kaynakları dengeli kullanabilme durumlarını inceleyen bir bilim dalı olarak nitelendirmek mümkündür.

Ekonomi ile ilgili tanımlar incelendiğinde; kıtlık, istek, ihtiyaç, mal ve hizmet, üretim, tüketim gibi kavramlar ile karşılaşılmaktadır. Bu kavramlar incelendiğinde:

Kıtlık: İnsanın istek ve ihtiyacının sonsuz olması durumuna karşın bu ihtiyaçları karşılayacak kaynakların sınırlı olma olgusudur (zer, 2009)

İstek: Bir şeyi elde edebilme, yapabilme dileği (Ertek, 2008).

İhtiyaç: Karşılandığında rahatlık ve tatmin sağlayan, karşılanmadığı zaman ise rahatsızlık ve sıkıntı veren şey olarak nitelendirilmektedir (Akhan, 2013).

Mal ve Hizmet: İnsanların ihtiyaçlarını giderebilme niteliğine sahip olan su, ekmek ve yiyecek gibi fiziksel varlıklara mal, ihtiyaçları tatmin etmesine karşın maddi varlık niteliği olmayan (kuaförde sa kestirme) mallara da hizmet denir (Parasız, 2016).

Üretim: İnsanların ihtiyaçlarını dolaylı ya da doğrudan gidermekte kullanılacak mal ve hizmetleri meydana getirme çabasıdır (Yıldırım, 2009). Başka bir anlatımla üretimin işlevi bir dereceye kadar, tüketicinin sınırsız isteklerini karşılamaktır (Seefeldt, 1989).

Tüketim: İnsanın ihtiyaçlarınının karşılanması için mal ve hizmetlerin kullanılmasına ve yararlarının ortaya çıkarılmasına tüketim denir (Akhan, 2013).

Ekonominin Bölümleri:

Bir sosyal bilim dalı olarak ekonomi “ne, ne kadar üretilecek, nasıl üretilecek, ne zaman üretilecek, nerede üretilecek ve kimin için üretilecek” gibi temel sorunları ilgilenmekte ve temelde makroekonomi ve mikroekonomi olmak üzere 2 bölüme ayrılmaktadır (Akhan, 2013). Makroekonominin temelini John Maynard Keynes’in 1936 yılında yayınlanan “İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi” isimli kitabı oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak 2. Dünya savaşından sonra ekonomi teorisi makroekonomi ve mikroekonomi olarak ikiye ayrılmıştır. Mikroekonomi küçük ekonomik birimleri (piyasa, firma, endüstri) incelemektedir. Metafor ile anlatılacak olunursa ormanın incelenmesi makroekonomiyi; ormanın içerisindeki ağaçların incelenmesi ise mikroekonomiyi temsil etmektedir (Ertek, 2008).

Mikroekonomi: Ekonominin mevcut durumundan hareketle insan davranışlarını ve insanların piyasa, firma, endüstri ve birey gibi küçük birimler ile ilişkisini inceleyen türüdür. Mikroekonominin incelediği temel konular, bireysel düzeyde ekonomik kararların oluşması, kaynakların dağılımı, fiyatlar üretim ve gelir dağılımıdır (Özer, 2009). Başka bir ifadeyle mikroekonomi:

- Piyasada malın fiyatının belirlenış biçimini,
- Tüketicinin maksimum mutluluğa ulaşması için parasını nasıl harcayacağını,
- Bir firmanın üretim ve tüketim yapısını,
- Firmanın üretim ve tüketim yapısı ile ait olduğu ürün piyasasında nasıl davranacağını inceler (Ertek, 2008).

Makroekonomi ise: Bütün halde ekonominin incelenmesi olarak tanımlanmaktadır. Enflasyon, eksik istihdam, üretim, büyüme ve makroekonomik politika makroekonominin önemli konuları arasındadır (Parasız, 2016). Bu ekonomi bölümü, tüm ekonominin ve piyasaların tüm sektörlerinin nasıl dengeye geleceği problemini inceler (Akhan, 2013). Genel olarak makroekonominin kapsamını,

- Milli gelir,
- Para
- Bankacılık,
- Enflasyon
- Ekonomik büyüme gibi konular oluşturmaktadır (Özer, 2009).

Sosyal Bilgiler Dersi ve Ekonomi

Sosyal bilim dallarının ürettiği bilgileri kullanan Sosyal Bilgiler, disiplinlerarası bir anlayış ile ilk ve ortaokul düzeyinde verilen bir derstir. Milli Eğitimin, toplumsal bir varlık olarak bireyin kendini gerçekleştirmesine ve etkili vatandaş olması hedefine doğrudan hizmet eden Sosyal Bilgiler dersi, bu hedefi sosyal bilim dallarının konularını bütüncül olarak içerisinde barındıran öğrenme alanları çerçevesinde gerçekleştirmekte, ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin seviyelerine indirgemektedir. Sosyal Bilgilerin çerçevesini oluşturan öğrenme alanları, insan faaliyet alanlarını bütüncül bir yapıda eksiksiz olarak işlemek için psikoloji, tarih, coğrafya, ekonomi vb. sosyal bilimler disiplinlerini aynı çatı altında birleştiren ve öğrenmeyi organize eden yapılar olarak nitelendirilir (Ata, 2007). Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili bilgi üreten ve bu alanda uluslararası düzeyde öncü kuruluşlardan bir tanesi olan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) ise Sosyal Bilgileri şu şekilde tanımlamıştır:

“Sosyal Bilgiler; vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve Sosyal Bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülün sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı birbirlerine bağımlı, küresel bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır.” (NCSS, 1993: 3).

Öğrenme alanları, konularına ve kapsamına bağılı olarak bir ya da birden fazla akademik disiplini içerebilir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde yer alan 7 öğrenme alanından birisi olan “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı, sosyal bilimler içerisinde “Ekonomi” bilimine ait konuları içermektedir (Zayimoğlu Öztürk, 2011). Ekonomi eğitimi öğrencilere kaynakların sağlanması ve tüketilmesine yönelik sorumlu davranışlar kazanmada ve geliştirmede gerekli bilgi beceri ve yeterliliği edinme olanağı sunar. Çocuklar yaşamları boyunca çalışan, tüketici ve vatandaş rollerini üstlenecek olmaları nedeniyle ilkökul düzeyinde ekonominin öğretimi oldukça önemli bir husustur (Akhan, 2013).

Ekonomi ile ilgili konuların tipik teması olan üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı ile öğrencilerden ülke ekonomisinin kaynaklarının sınırlı olduğunu kavramaları, varolan mevcut kaynakların korunmasının gerekliliğini kavramaları ve yaşadıkları yerin ekonomik şartlarını inceleyip bu şartları geliştirmek için çaba göstermeleri beklenmektedir. Ayrıca bu öğrenme alanının öğretimi ile öğrencilerin meslekleri tanımaları, ilgili olduğu mesleğin özelliklerini öğrenmesi, girişimci ve bilinçli tüketici becerilerinin geliştirilmeside hedeflenmektedir (MEB, 2018). Üretim dağıtım ve tüketim öğrenme alanı sınırsız istek ve ihtiyaçları olan bir nüfusu içeren sınırlı kaynaklar dünyasında; herhangi bir toplumun bu meselelerle nasıl ilgilendiğinin altında yatan ahlak ve değer meselelerini içerir (Stren, 2002).

Ekonomi konularının Sosyal Bilgiler dersinde öğretimi ile öğrencilerin vatandaşlık bilincinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Toplumsal yapı içerisinde vatandaşlara çeşitli imkânlar ve haklar sunulmasının yanı sıra birtakım sorumluluklar da yüklenmiştir. Devlete sosyal ve hukuki bir bağ ile bağlı olan vatandaşın yerine getirmekle yükümlü olduğu bazı görev ve sorumlulukları vardır. Sorumlu vatandaş; vergi, askerlik, demokratik siyasi topluma aktif katılım ve devlete bağlılık gibi görevleri vardır (Tupper, 2008). Ekonomiye öğrenmek, toplum içerisinde sorumluluklarını bilen etkili bir vatandaş olmanın önemli bir gereğidir. Etkili vatandaş, çevresindeki bireysel ya da toplumsal sorunları kendisi çözmeye çalışan vatandaştır. Etkili vatandaşlık için gerekli ekonomik bilgi ve beceriler ve değerler eğer ilköğretimde etkili ve sistemli bir şekilde öğretilmezse birçok kişi tarafından ilerleyen zamanlarda öğrenilmesi daha zor bir hâl alır. Bu nedenle ekonomi, etkin vatandaşlık için genel eğitimin bir parçası olarak öğrenme deneyimlerini de içine alan şekliyle müfredatta olmalıdır (Seiter, 1989). İlköğretimde öğrencilerin; ekonominin üretici, tüketici ve vatandaş olarak insanların yaşamını nasıl etkilediğini anlaması önem arz etmektedir. Eğer öğrenciler ekonomik kavramları ve işlevlerini iyi öğrenirlerse, gelecek yaşamlarında tüketici, üretici ve yatırımcı rolleri içinde verimli ekonomik kararları daha kolay alabilen etkili birer vatandaş olabilirler (Süntar Akhan, 2010).

Ayrıca toplumda bilinçli vatandaşlar olmaz ise iyi hazırlanmamış bütçelerin olması olasıdır ve bu demokrasi ile yönetilen devletin yapısını tehdit edebilir. Bireyler ekonomik sistemin nasıl işlediğini ve ekonomik sistemin kaynaklarının ne şekilde paylaştırıldığını öğrenemediği sürece politik ve ekonomik olaylara yabancı kalacaklardır (Cyert, 1984). Ekonomi eğitimi alan öğrenciler ekonomik kararlar almada daha başarılıdır. Toplumsal yaşam içerisinde tüketici konumunda da olan öğrenciler, yetişkinler gibi alışverişte ekonomik kararlar almak durumundadır. Bu sebeple ilköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitimi ile

verilen ekonomi eğitimi büyük önem taşımaktadır (Staubs, 2007). Kıt kaynakların öneminin kavranması, kullanımında aşırılığa kaçmadan tasarruflu olunması ile ilgili konularda Sosyal Bilgiler dersinde örnekler verilmektedir (Bilgili, 2008). Sosyal Bilgilerde ekonomi, öğrencilerin farklı toplumların kaynaklarını nasıl tahsis ettiklerini, farklı toplumların kaynaklarını neden farklı şekilde kullandıklarını ve bu kararlara hangi faktörlerin katkıda bulunduğunu anlamalarına yardımcı olur (Stockard, 2007). Garcia ve Michaelis (2001, s. 13)'in Sosyal Bilgilerin amaçları hakkındaki görüşleri doğrultusunda Sosyal Bilgilerde ekonomi konularının aracılığıyla öğrencilere:

- Nitelik bakımından yüksek kalitede iş üretme,
- Kariyer bilinci,
- Farklı meslek gruplarının topluma katkısı,
- Kaynakların verimli kullanımı

gibi ekonomik kavramlara ilişkin bilgi, beceri ve tutum kazandırmak ve onları önce aile sonra da ülke ekonomisine katkı sağlayabilecek etkin, üretken vatandaşlar olarak yetiştirmek amaçlanmıştır (Akt. Aslan, 2016). Ekonomi eğitiminin verilmesi, öğrencilerin tarih ve Sosyal Bilgilere yönelik daha iyi bir anlayışa sahip olmalarını sağlar. Öğrencilerin edindikleri bilgi çerçevesinde olayları, durumları ve problemleri analiz etme becerileri geliştiği ölçüde ilköğretim düzeyinde milli eğitimin önemli bir amacı başarılmış olacaktır. Araştırmalar, ekonomiyi eğitim müfredatına dâhil etmenin faydalarının maliyetlerinden daha çok olduğuna işaret etmektedir. Öğrenciler, ekonominin kapsamında yer alan olayları ilginç ve oldukça güncel bulurlar. Ekonomik analiz; Sosyal Bilgiler, tarih ve diğer derslere dâhil edilirse bu dersler zenginleştirilebilir ve çalışılan konuların önemi bir bütün şekilde açıklanabilir. Böylece ekonomi, günümüz dünyası için daha verimli bir şekilde kullanılabilir (Buckles, 2001).

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, verilerin toplanması ve verilerin analizi ele alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Cumhuriyet'ten günümüze sosyal bilgiler programlarında ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamına giren ders kitaplarında ekonomi konularının yerini incelemeyi amaçlayan bu araştırmada tarama modeli içerisinde yer alan tarihsel yöntem kullanılmıştır. Tarama yöntemi (literatür taraması/doküman incelemesi), geçmişte ya da halen var olan bir olay veya durumu mevcut haliyle betimlemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu yöntem, araştırma probleminin seçilerek anlaşılmasına ve araştırmanın tarihsel bir perspektife oturtulmasına yardımcı olur (Karasar, 2006). Doküman incelemesi, nitel araştırmalarda “doğrudan gözlem ve görüşmenin mümkün olmadığı durumlarda hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini” kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

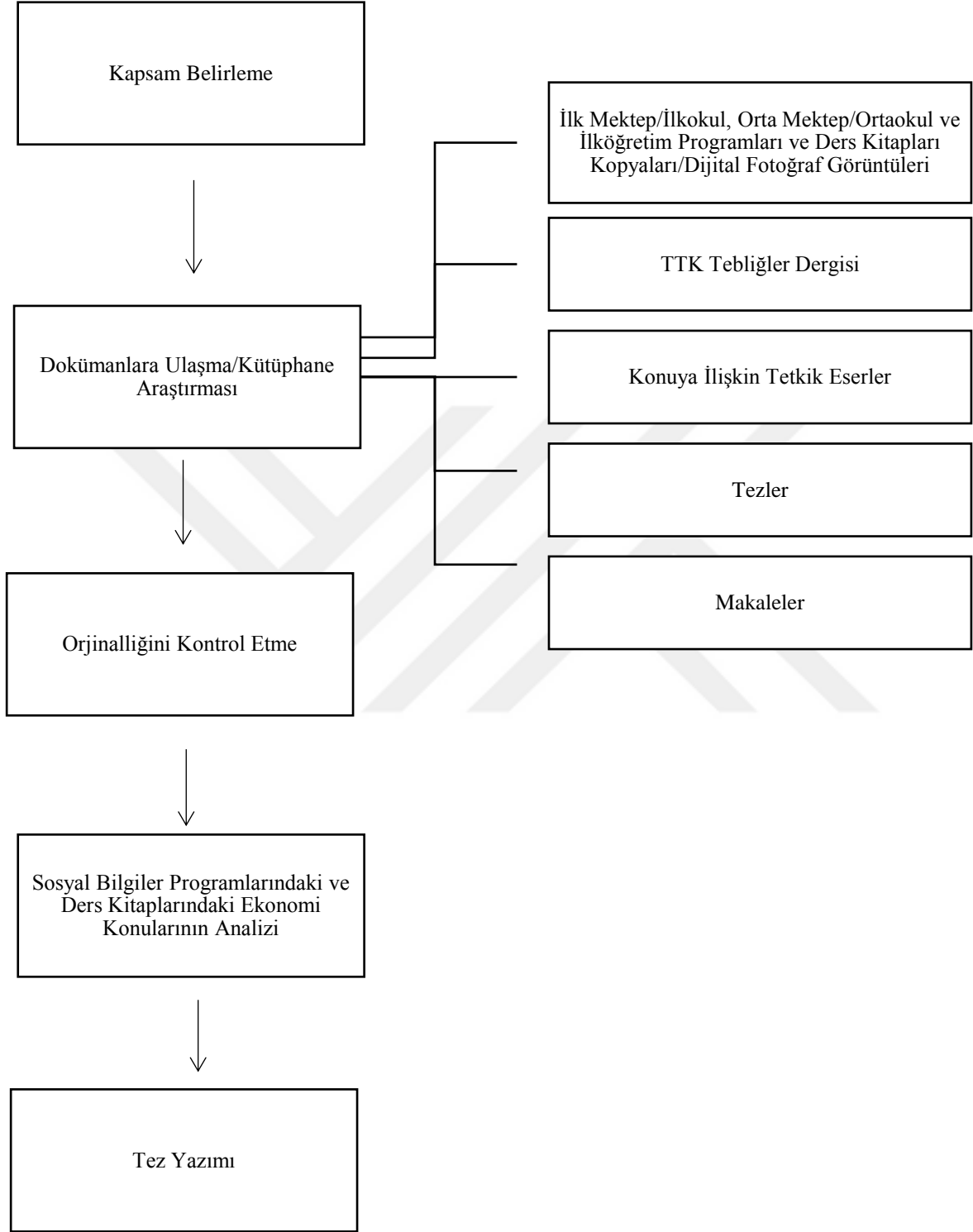
3.2. Veri Toplanması

Araştırmanın, 1924 yılından 2018 yılına kadar yapılmış olan ilköğretim, ortaokul ve ilköğretim Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında programlarda yer alan ekonomi konularının incelenmesi amacı doğrultusunda, tezin kapsamı belirlenmiştir. Belirlenen bu kapsam sonucu, kullanılacak olan materyalleri toplamak üzere geniş bir araştırma yapılmıştır. Talim Terbiye Kurulu ve Milli Kütüphane gibi kurumlardan konuya ilişkin eserler toplanmıştır. Toplanan bu materyaller ile birlikte, Sosyal bilgiler öğretimi ve sosyal bilgiler programları üzerine yapılmış olan tez ve makaleler taranmış; benzer içerik ve nitelikte olan çalışmalar bir araya getirilmiştir.

Kaynak toplama süreci tamamlandıktan sonra incelemelere başlanmış ve belirlenen alt problemlere bağlı kronolojik olarak öncelikle Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin öğretim programlarında yer alan "ekonomi" ile ilgili amaçlar, üniteler, konular, konuların içerikleri ve dağılımı; 1968 yılından itibaren ise Sosyal bilgiler öğretim programları incelenmiştir. İncelenen ilk mektep/ilköğretim, orta mektep/ortaokul ve ilköğretim programlarına Tablo 4'de yer verilmiştir.

Tablo 4: Sosyal Bilgiler Kapsamında İncelenen Programlar

Düzy	Program
İlk Mektep/İlkokul,	1924 İlk Mekteplerin Müfredat Programı
	1926 İlk Mekteplerin Müfredat Programı
	1930 İlk Mektep Müfredat Programı
	1936 İlkokul Programı
	1948 İlkokul Programı
	1962 İlkokul Program Taslağı
	1968 İlkokul Programı
	1971 İlkokul Programı
Orta Mektep/Ortaokul	1931-32 Orta Mektep Müfredat Programı
	1938 Orta Okul Programı
	1949 Orta Okul Programı
	1962 Orta Okul Programı
1995 İlköğretim Okulu Programı	
1998 İlköğretim Okulu Programı	
2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı	
2018 İlk ve Ortaöğretim Sosyal Bilgiler Programı	

Şekil 2: Araştırma Süreci Özeti

3.3. Verilerin Analizi

1924 İlk Mektep Programından 2018 ilk ve Ortaöğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programına kadar geçen süreçte yapılmış olan programlarda ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamına giren derslerin kitaplarında “Ekonomi” konusunun yer alma durumunun incelendiği bu araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Betimsel analizdeki temel amaç elde edilen bulguları okuyucuya düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır. Betimsel analiz, araştırmada nitel veri toplama teknikleri ile elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmanın verilerinin analizinde ekonomi ile ilgili konular incelenirken 2005 Sosyal Bilgiler Programına kadar incelenen programlarda tüm konu içerikleri ekonomi disiplini tarafından incelenmiştir. İncelenen konularda ve ders kitaplarında ekonomi ile ilgili tespit edilen öğeler uzman görüşleri doğrultusunda onay alındıktan sonra kullanılmıştır. 2005 programında ve 2018 Sosyal Bilgiler programında ise ekonomi disiplinini doğrudan veren Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı dışında, ekonominin diğer disiplinlerle ilişkisi ve ünitelerdeki yer alma düzeyleri de incelenmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Cumhuriyet'ten günümüze değişen sosyal bilgiler programlarında ve kitaplarında ekonomi konularının yerine ilişkin bulgulara ve alıntılara yer verilmiştir.

4.1. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Amaçların İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bu alt problem doğrultusunda araştırmada, "1924 İlk Mektep Programı'ndan 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve sosyal bilgiler programı kapsamına giren derslerin öğretim programlarında yer alan "Ekonomi" ile ilgili amaçlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

1924 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programı (Proje Program)

Cumhuriyet döneminin ilk programı olan bu programda yer alan ve sosyal bilgiler kapsamında değerlendirilen ders Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye'dir. 1924 İlk Mekteplerin Müfredat Programındaki dersler incelendiği zaman müfredatta genel amaçlara, tarih ve coğrafya derslerinin amaçlarına yer verilmediği görülmektedir. Yalnızca Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye derslerine ait ortak bir amaç cümlesine yer verildiğini söylemek mümkündür. Programda Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye derslerin genel amacı:

“Gençlere Türkiye Cumhuriyeti'nin bir vatandaşı olmak sıfatıyla malik oldukları hak ve vazifeleri tanıtmak, bütün hareketlerinde hâkim olması lazım gelen ahlak esaslarını telkin etmek, velhasıl milli ve insani vazifelerini takdir ve ifa edilebilecek bir hale getirmektir.” şeklinde belirtilmiştir (Maarif vekâleti, 1924).

1924 İlk Mektep Programında, derslerin amaçları sınıflara göre ve kendi içerisinde ayrıntılı bir şekilde verilmediği için, amaçlar ders içeriğine ve yönergelerine bakılarak incelenmiştir. Farklı olarak Malumat-ı Vataniye dersinin ekonomi konularının öğretimi ile öğrencilere devletin iktisadi vazifelerini ve vatandaşların vazifelerini (vergi, askerlik borcu) öğretmeyi amaçlandığını söylemek mümkündür (Maarif Vekâleti, 1924).

Aynı zamanda Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye dersinin genel amacına bakıldığı zaman ekonomi ile ilişkilendirilen amaçların daha çok bilişsel boyutun bilgi basamağında olduğunu ifade etmek mümkündür.

1926 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programı

1926 İlkokul Programı'nın en önemli özelliği ve farklılığı, toplu öğretim uygulamasını getirmesidir. 1926 programında tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri ayrı ayrı okutulmaktadır. (Sosyal Bilgiler o dönemde "Yurt Bilgisi" adı altında okutulmaktadır.) Günümüzde ilköğretim düzeyinde geçerliliğini koruyan ve hala uygulanan toplu öğretim anlayışına göre o dönemde, ilk üç sınıfta tabiat tetkiki, muhasebat, tarih ve coğrafya dersleri, hayat bilgisi dersindeki üniteler ve konuların etrafında toplanmış bu sayede etkili öğretim sağlanmıştır (Gökdemir, 2013). Tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin ortak ve genel amacı ise şöyledir: *"İyi birer vatandaş yetiştirmek, gençleri mensup oldukları vatan ve milletine intibak ettirmektir."* Yurt bilgisi dersi bu amaca doğrudan doğruya hizmet eden bir derstir; bu nedenle bu ders diğer derslerin hepsinin bir merkezi ve mihver durumundadır (Akt: Nalçacı, 2001: 34). Yurt bilgisi dersi adı altında verilen Sosyal bilgiler konularına bakıldığı zaman, bu dersin programdaki amaçlarından ekonomi konuları ile ilgili olanlar şu şekilde yer almıştır:

"Çocuğa, etrafında olup biten işlerin, cereyan eden hadiselerin ahlaki, iktisadi ve hukuki... Kısacası içtimai manalarını idrak ettirmek."

"Türk say ve teşebbüsü ile meydana gelen ve aynı say ve ikdam ile işleten müesseselere (mesela; şimendiferlere, seyrüsefaine, bazı fabrikalara milli bankalara, vatani ve hayırperver cemiyetlere ve ilah...) bilhassa dikkati celp sureti ile çocukta Türk'ün iktisadi ve medeni kudret ve kabiliyeti hakkında itimat ve iman tevhit etmek ve yaşatmak."(MV, 1926)

1926 tarihli yurt bilgisi dersi programının ekonomi ile ilgili amaçları incelendiğinde, öğretimde yakından uzağa ilkesi çerçevesinde hareket edildiğini söylenebilir. Yakından uzağa ilkesi ile öğrenciye yakın çevresinde meydana gelen ekonomik olayların ekonomik anlamda önem ve manasını öğretmeyi amaçladığı görülmektedir. Ayrıca programda yer alan ekonomi ile ilgili amaçların, öğrencilerin içinde yaşadığı ülkenin maddi ve manevi değerlerine hizmet ettiği kanısına ulaşmak mümkündür.

1930 İlk Mektep Programı

1930 İlk Mektep Programı içerisinde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan Hayat Bilgisi, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin ekonomi ile ilgili amaçlarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5: 1930 İlk mektep Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Dersler	1930 İlk mektep Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları
Hayat Bilgisi	<ul style="list-style-type: none">• İçinde yaşadığı coğrafi muhitte tesadüf edilen en maruf taş, maden, nebat ve hayvanları çocuğa tanıttırmasıdır.• Bir taraftan suyu, havası ve toprağı ile tabii muhitin insan üzerine yaptığı tesirleri, diğer taraftan insanın hayvan beslemek, orman yetiştirmek, toprağı işlemek, yollar yapmak, kanallar açmak suretile tabiat üzerinde vukua getirdiğı tahavvülleri göstermek.• Çocuğun mensup olduğı içtimai muhitteki insanların mesai ve faaliyetlerini tetkik ettirmek.• Hayat bilgisi dersine müteallik müşahede ve tecrübeleri ve dersle alakadar resim, el ve toprak işlerini ve koleksiyonları bizzat çocuklara yaptırmak suretile onları “faaliyete sevk etmek, kendilerine işlemek ve çalışmak zevk ve hevesini vermek.
Coğrafya	<ul style="list-style-type: none">• Vatanın muhtelif yerlerinde yaşayan insanları birbirine tanıtmak, her birinin maişet(geçinme) tarzlarını ve ihtiyaçlarını öğretmek ve aralarındaki rabita ve muhabbeti arttırmak.
Yurt Bilgisi	<ul style="list-style-type: none">• Etrafında olup biten işlerin, cereyan eden hadiselerin ahlaki, iktisadi ve hukuki.... Kısaca, içtimai manalarını idrak ettirmek.”• Türk say ve teşebbüsü ile meydana gelen ve aynı say ve ikdam ile işleten müesseselere (mesela; şimendiferlere, seyrüsefaine, bazı fabrikalar milli bankalara, vatani ve hayırperver cemiyetlere ve ilah...) bilhassa dikkati celp sureti ile çocukta Türk'ün iktisadi ve medeni kudret ve kabiliyeti hakkında itimat ve iman tevlit etmek ve yaşatmak.
Tarih	-----

(MV, 1930)

Tablo 5'te ki 1930 tarihli ilk mektep programı incelendiğinde, hayat bilgisi, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri içerisinde yer alan amaçlardan bazılarının ekonomi disiplini ile ilişkili olduğunu; Tarih dersi amaçları incelendiğinde ise ekonomi konularını içeren herhangi bir amaca rastlanmadığını söylemek mümkündür. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan derslerin ekonomi ile ilgili olan amaçlarının içeriği incelendiğinde ise Yurt bilgisi dersi içerisindeki amaçların ekonomi ile doğrudan ilişkili olduğu görülürken buna karşın; hayat bilgisi ve coğrafya dersleri içerisinde yer alan amaçlardan bazılarının ise dolaylı olarak ekonomi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

1931-1932 Orta Mektep Programı

1931-32 tarihli Orta Mektep Programı incelendiğinde program içerisinde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan “tarih, yurt bilgisi, coğrafya” gibi derslerden tarih ve yurt bilgisine ait hedeflere program içerisinde yer verilmemiştir. Yalnızca coğrafyaya ait amaçlara yer verilmiştir. Coğrafya dersinin amaçları incelendiğinde ekonomi konularını kapsayan amaçlar şu şekildedir.

Tablo 6: 1931-32 Orta Mektep Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Dersler	1931-32 Orta Mektep Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları
Coğrafya	<ul style="list-style-type: none">Talebinin milletlerin refah ve saadetlerinin coğrafi muhitten edilen istifade derecesine ne kadar çok tabi olduğuna akıl erdirerek memleketin henüz işlenmemiş olan tabii servetlerinin çalışmak isteyen erkek, kadın, zekâ ve azim sahipleri için nasıl geniş bir faaliyet ve muvaffakiyet sahası teşkil ettiğini idrake ulaşması.Türkiye'nin en başlı zirai, sınaî faaliyet ve mahsulleri ile ticari mübadele münasebetleri hakkında esaslı fikirler edinmesi.

(MV, 1931)

Tablo 6’da 1931-32 tarihli Orta Mektep Programı’nın ekonomi ile ilgili amaçları incelendiğinde, öğrencilerin yaşadığı coğrafi bölgelerde ekonomik faaliyetlere göre çıkarımda bulunmaları ve daha sonra ülkenin farklı coğrafi bölgelerinin hangi ekonomik faaliyete daha çok yatkın olduğunu öğrenmeleri gerektiği yargısına ulaşılmaktadır. Ayrıca ülkenin sahip olduğu zenginliklerin ve ekonomiye hizmet edecek yeni iş olanaklarının ortaya çıkartılarak ülkedeki her bireyin bu ekonomik olanaklardan yararlanması gerekliliği üzerinde durulduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra genel amaçlara bakıldığı zaman öğrencilerin ticari ilişkilerde üretken ve yaratıcı fikirler geliştirmeleri gerektiği üzerinde de durulmaktadır.

1936 Tarihli İlkokul Programı

1936 tarihli ilkokul programı incelendiğinde program kapsamındaki derslerden “yurt bilgisi, hayat bilgisi ve coğrafya” derslerinde yer alan hedeflerin bir kısmının ekonomi disiplini ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu dersler ve ilgili hedefler Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: 1936 İlk mektep Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Dersler	1936 İlk Mektep Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları
Yurt Bilgisi	<ul style="list-style-type: none">Millet ve yurt işlerine karşı, talebede son derecede alaka uyandırmak, millet ve yurt menfaatini her menfaatin üstünde tutmayı, millet ve yurda karşı canla, başla hizmet etmeyi kendilerine itiyat ve ülkü haline getirmek
Hayat Bilgisi	<ul style="list-style-type: none">Tabii, beyti, iktisadi ve içtimai hayatın; ilk üç sınıf talebesi tarafından kavranması mümkün olan tezahürlerini onlara müşahede ve izah ettirmek
Coğrafya	<ul style="list-style-type: none">İnsanların birbirleri ile ve coğrafi muhitleri ile karşılıklı tesirlerini, insan kümelerinin hayat şekillerini ve geçinme tarzlarını tetkik ettirerek Türk çocuklarını memleketin iktisadi kalkınmasında müessir bir unsur haline getirmek.

(Kültür Bakanlığı, 1936)

Tablo 7’de 1936 tarihli ilkökul programının genel amaçları incelendiği zaman sosyal bilgiler dersi kapsamına giren “Yurt Bilgisi, Hayat Bilgisi ve Coğrafya” derslerinin ekonomi disiplini ile ilişkilendirilebilen amaçlarının olduğu görülmektedir. Ekonomi disiplininin Yurt Bilgisi dersinin amaçları içerisinde öğrencinin milletini kalkındırması için elinden gelenin en iyisini yapması, Hayat Bilgisi dersinin amaçları içerisinde öğrencinin ekonomik hayatı anlamlandırması ve Coğrafya dersinin amaçları içerisinde öğrencinin yaşadığı bölgenin ekonomik faaliyetlerini kavrayarak ülkesinin ekonomik kalkınmasına bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşması şeklinde yer aldığını söylemek mümkündür. Genel olarak bu derslerin amaçlarında ekonomik hayatın öğrenciler tarafından öğrenilmesi ve yakından uzağa ilkesi temelinde öğrencilerin yaşadığı bölgedeki ekonomik yaşantılardan çıkarımda bulunarak ülkenin ekonomik kalkınmasına temel teşkil etmesi üzerinde durulduğu fark edilmektedir.

1938 Ortaokul Programı

1938 tarihli ortaokul programı içerisinde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan Hayat Bilgisi, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin ekonomi ile ilgili amaçlarına Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8: 1938 Ortaokul Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Ders	1938 Ortaokul Programındaki Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları
Coğrafya	<ul style="list-style-type: none">Talebeye milletlerin refah ve saadetlerinin coğrafi muhitten edilen istifade derecesine ne kadar çok tâbi olduğunu, memleketin henüz işlenmemiş olan tabii servetlerinin çalışmak isteyen erkek, kadın zekâ ve azim sahipleri için nasıl geniş bir faaliyet ve muvaffakiyet sahası teşkil ettiğini kavratmak.

-
- Türkiye'nin en başlı ziraat, sınaî faaliyet ve mahsulleri ile ticarî mübadele münasebetleri hakkında esaslı fikirler vermek.
-

(Kültür Bakanlığı, 1938)

Tablo 8'de 1938 tarihli ortaokul programı incelendiğinde tarih, yurt bilgisi ve hayat bilgisi dersleri amaçlarının ekonomi konularını içermediği görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan coğrafya dersinin amaçlarından bazılarının ise ekonomi ile ilişkili olduğu ifade edilebilir. Amaçların içeriği incelendiğinde ise öğrencinin coğrafi bölgenin toplumsal refahı sağlamadaki öneminden ve Türkiye'nin ticari ilişkileri konusunda bilgi sahibi olmasının gerekliliği üzerinde durulduğu görülmüştür.

1948 İlkokul Programı

1948 programında amaçlar dört ana başlıkta toplanmıştır. Dört ana başlığın içerisinde ekonomi ile ilgili olan amaçlar Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: 1948 İlkokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları

Ana Başlıklar	1948 İlkokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları
Toplumsal Yönden Gelişmesi	<ul style="list-style-type: none">• Milli kalkınma ve bilimsel çalışma• Kötü şartları düzeltmeye çalışır• Bilimin genel refaha olan yardımını kavrar• Milli kaynakları korur
Kişisel Yönden Gelişimi	<ul style="list-style-type: none">• Sorumlu işler almaya hazırlıklı olur.
İnsanlık Münasebetleri Bakımından	<ul style="list-style-type: none">• Sözüne güvenilir
Ekonomik hayat bakımından	<ul style="list-style-type: none">• Çalışmanın zevkini duyar, kendine uygun işleri seçer, başarılı olur ve işini geliştirir• Geçimini düzenler, hesabını bilir yurttaşlar yetiştirmek.

(MEB, 1948: 3-15).

Tablo 9 incelendiği zaman 1948 programında dört ana başlık altında yer alan genel amaçların her birinin ekonomi ile ilgili bir amaç taşıdığı görülmektedir. Bu ana başlıklar içerisinde bir ana başlık doğrudan ekonomi temelinde ele alınmıştır. Genel amaçlara bir bütün halinde bakıldığı zaman öğrencinin kendi yaşantısından yola çıkarak çevresiyle olan

ilişkilerde ekonominin hayatını şekillendirdiği şeklinde bir yargıya ulaşılabildiği görülmektedir.

Tablo 10: 1948 İlkokul Programında Yer Alan Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Dersler	1948 İlkokul Programında Yer Alan Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları
Coğrafya	<ul style="list-style-type: none">İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleyerek öğrencilerin yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer öge haline getirmek.
Yurttaşlık Bilgisi	<ul style="list-style-type: none">“Ulus ve yurt işlerine karşı öğrencilerde yakın ilgi uyandırmak, ulus ve yurt işlerini her işlerinin üstünde tutmayı, ulus ve yurda karşı canla başla hizmet etmeyi çocuklarda alışkanlık ve ülkü haline getirmek.

(MEB, 1948)

Tablo 10’da 1948 Programında sosyal bilgileri oluşturan ana disiplinlerden coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin amaçları incelendiği zaman ekonomi disiplinine hizmet edecek amaçların yer aldığı görülmektedir. Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinde yer alan bu amaçların öğrencilerin ülkesinin ekonomik yönden kalkınması ve milletinin refahı için her türlü iktisadi çalışmaları gerçekleştirmesinin önemli olduğu yargısına ulaşılmaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin ekonomik kalkınma yönünden bilgiyi araştırması ve bunu alışkanlık haline getirmesi gerektiği üzerinde de durulduğunu söylemek mümkündür.

1949 Ortaokul Programı

1949 tarihli ortaokul programının amaçları 1948 programında olduğu gibi dört ana başlık altında yapılandırılmıştır. Bu ana başlıklar içerisinde ekonomi disiplinini içine alan amaçlar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: 1949 Ortaokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları

	1949 Ortaokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları
Toplumsal Bakımdan	<ul style="list-style-type: none">Milli kaynakları korur,Kötü şartları düzeltmek için çalışır,Bilimsel çalışma ve ilerlemelerin genel refaha getireceği yardımı kavrar,
Kişisel Bakımdan	<ul style="list-style-type: none">Serbest zamanlarını temiz ve faydalı işlerle geçirir,Sorumlu işler almaya hazırlıklı, teşebbüs kabiliyeti gelişmiş,
İnsanlık Münasebetleri Bakımından	<ul style="list-style-type: none">Başkalarıyla birlikte çalışıp oynayabilir,Sözüne güvenilir,Aileye değer verir, evini idarede becerikli,

Ekonomik hayat bakımından	<p>Üretken olarak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çalışmanın zevkini duyar, • İşi üzerindeki kudretini geliştirerek devam ettirir, • Yeteneklerine uygun işi seçebilir, mesleğinde başarılı;
Ekonomik hayat bakımından	<p>Tüketici olarak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geçimini düzenlemeye muktedir, • Hesabını bilir.

(MEB, 1949)

Tablo 11 incelendiğinde programda yer alan dört ana başlıktan bir tanesi doğrudan ekonomi disiplini ile ilişkilirken diğer üç ana başlık dolaylı olarak ekonomi disiplinine hizmet etmektedir. Bu başlıklardan “toplumsal bakımından” ana başlığı ekonomiyi tasarruf temelinde, “kişisel bakımından” ana başlığı ekonomiyi sorumluluk ile girişimcilik temelinde ve “insanlık münasebetleri” ana başlığı ekonomiyi iş birliği ilkesi temelinde ekonomiye dolaylı olarak vurgu yapmaktadır. Ekonomiye doğrudan vurgu yapan “ekonomik hayat bakımından” ana başlığı öğrencinin yaratıcılığını ve yeteneğini kullanarak ülkesinin ekonomik kalkınmasında bireycilik faktörünün de öne çıktığı yargısına ulaşılabilmektedir. Bu amaçlardaki esaslardan bazılarının gerçekleştirilmesi işi ilk ve ortaokuldan daha ileri eğitim kurumlarının alanına girmekle beraber ilk ve ortaokulda öğrencilerin, hemen hemen bütün amaçların elde edilmesine yarayacak küçük tecrübeleri yaşama fırsatını elde etmeleri amaçlanmıştır. 1949 programı incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan Tarih dersinin amaçları içerisinde ekonomi ile ilgili herhangi bir amaca rastlanmamıştır.

Tablo 12: 1949 Ortaokul Programında Yer Alan Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Dersler	1949 Ortaokul Programında Yer Alan Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları
Coğrafya	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleyerek öğrencileri yurdun ekonomik kalkınmasında birer öge haline getirmek, • Öğrencilere milletlerin refah ve saadetlerinin coğrafi çevreden faydalanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, memleketimizin henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş çalışma alanı teşkil ettiğini örnekleriyle belirtmek • Türkiye'nin başlıca tarım ve endüstri ürünleriyle ticari münasebetleri hakkında bilgi kazandırırken dünya milletleri arasındaki ekonomik bağları inceleyerek bu alanda memleketimizin durumunu kavratmak.

Yurttaşlık Bilgisi	<ul style="list-style-type: none"> Bir meslek sahibi olmanın bir fert ve yurttaş olarak lüzumunu işsiz güçsüz bir insanın topluluk için zararlı bir unsur olacağını öğrencilere kavratmak, her mesleğin kutsal olduğunu ve hangi meslekten olursa olsun işini en iyi yapan bir kimsenin saygıdeğer bir insan olacağını öğrencilere kavratmak.
	<ul style="list-style-type: none"> Ulus ve yurt işlerine karşı öğrencilerde yakın ilgi uyandırmak, ulus ve yurt işlerini her işlerinin üstünde tutmayı, ulus ve yurda karşı canla başla hizmet etmeyi çocuklarda alışkanlık ve ülkü haline getirmek.

(MEB, 1949)

Tablo 12’de 1949 programı amaçları bakımından incelendiği zaman sosyal bilgilerin muhtevasını oluşturan coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin amaçlarından bazılarında ekonomiye vurgu yapıldığı görülmektedir. Diğer programlardan farklı olarak bu programda ekonomi ile ilişkilendirilebilecek amaçların daha çok ağırlıkta olduğu yorumunu yapmak mümkündür. Coğrafya dersinin amaçlarında ekonomi temelinde ülkenin sahip olduğu kaynakların vatandaşlar için çalışma alanı teşkil ettiği ve öğrencilerin bu kaynakların bilincinde olması gerektiğinin vurgulandığı görülmüştür. Yurttaşlık bilgisi dersinin amaçlarında ise öğrencinin ülkesini ilgilendiren sosyoekonomik konularda bilinçli olması istenmiştir.

1962 İlkokul Programı Taslağı

1962 ilkokul program taslağında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında birleştirilmiştir. Bu programda ilkokulun amaçları (hedefler) saptanmış ve bunlar dört ana başlık altında toplanmıştır (Sönmez, 2005).

Tablo 13: 1962 İlkokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları

1962 İlkokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları	
Kişisel bakımdan iyi bir yurttaş	<ul style="list-style-type: none"> Görev ve sorumluluk duygusunu geliştirmek
İnsanlık münasebetleri bakımından iyi bir yurttaş	<ul style="list-style-type: none"> İyi bir aile hayatının dayandığı temel ilkeleri kavratmak, payına düşen görev ve sorumlulukları öğrenmek ve benimsemek. Başkaları ile yaşamayı ve beraber çalışmayı öğrenmek.
Ekonomik hayat bakımından iyi bir yurttaş	<ul style="list-style-type: none"> İnsan gücünün ve tabiat kaynaklarının, çevrenin ve yurdun kalkınmasındaki etkilerini kavramak. Toplumun bağımsız ve etkin bir üyesi olabilmesi için çalışmanın, iyi

	<p>bir üretmen olmanın ve geçimini sağlamanın gerekliliğine inanmak.</p> <ul style="list-style-type: none"> • İyi bir tüketici olmanın memleket ekonomisindeki önemini kavramak • Doğal kaynakların çevrenin ve yurdun kalkınmasındaki önemini kavratmak • Gideri gelire göre ayarlama fikrini geliştirmek • Para harcamada tutumlu ve beceri sahibi olmak
<p>Toplumsal hayat bakımından iyi bir yurttaş</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Memleketin yakın ve uzak komşu memleketler ve dünya milletleri ile olan münasebetleri hakkında seviyesine uygun bilgi kazanmak

(MEB, 1962: 18-20).

Tablo 13’de 1962 tarihli ilkökul programı taslağında yer alan Milli eğitimin amaçları değerlendirildiğinde yukarıda gösterilen amaçların ekonomi ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Doğrudan ekonomi disiplini ile ilişkili olan “ekonomik hayat bakımından iyi bir yurttaş” başlığı altında yer alan amaçlar incelendiğinde ise bireyin toplumsal refahı sağlamadaki etkilerine, üretken olmasının önemine ve bilinçli tüketici olmanın gerekliliğine bu bölümde vurgu yapıldığını söylemek mümkündür. Programda yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamına giren Hayat Bilgisi ile Toplum ve Ülke İncelemeleri derslerinin ekonomi konuları ile ilgili amaçları şunlardır;

Tablo 14: 1962 İlkokul Programında Yer Alan Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Dersler	1962 İlkokul Programında Yer Alan Derslerin Ekonomi İle İlgili Amaçları
Toplum ve Ülke İncelemeleri	<ul style="list-style-type: none"> • Olumlu karakter özelliklerini kazandırmak, her yönde görev ve sorumluluk almak, aile bütünlüğüne bağlı, yuvanın saadetinin gerçekleştirilmesindeki hizmet duygularını geliştirmek. • İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını kavratmak, grup faaliyetlerine katılmasının, başkalarına yardım etmenin önemini takdir etmek ve uygulanabilir hale getirmek. • Ulusal kaynakları tanıtmak ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavratıp benimsetmek.

(MEB, 1962: 26).

Tablo 14’de Hayat Bilgisi ile Toplum ve Ülke İncelemeleri derslerinin genel olarak amaçları değerlendirildiğinde amaçların bireyin toplum içerisinde görev ve sorumluluklarına, ülkesinin kaynaklarını tanıması ve korumasıyla birlikte iş birliğinin önemine vurgu yapıldığını söylemek mümkündür.

Tablo 15: 1962 Tarihli Ortaokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları

1962 Tarihli Ortaokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları	
Toplumsal Bakımdan	<ul style="list-style-type: none">• Millî kaynakları korur,• Kötü şartları düzeltmek için çalışır,• Bilimsel çalışma ve ilerlemelerin genel refaha getireceği yardımı kavrar.
Kişisel Bakımdan	<ul style="list-style-type: none">• Serbest zamanlarını temiz ve faydalı işlerle geçirir,• Sorumlu işler almaya hazırlıklı, teşebbüs kabiliyeti gelişmiş,
İnsanlık İlişkileri Bakımından	<ul style="list-style-type: none">• Başkalarıyla birlikte çalışıp oynayabilir,• Sözüne güvenilir,• Aileye değer verir, evini idarede becerikli olmak
Ekonomik hayat bakımından	Üretken olarak
	<ul style="list-style-type: none">• Çalışmanın zevkini duyar,• İşi üzerindeki gücünü geliştirerek devam ettirir,• Yeteneklerine uygun işi seçebilir, mesleğinde başarılı;
	Tüketici olarak
	<ul style="list-style-type: none">• Geçimini düzenlemeye gücünde,• Hesabını bilir.

(MEB, 1962:5-6)

Tablo 15 incelendiğinde, 1949 programında yalnız Milli Eğitimin amaçları çok kısa ve kapalı olarak saptandığı halde 1962 program taslağında Türk Milli Eğitiminin amaçları ve ilköğretim amaçları ayrı ayrı geniş ve açık olarak saptanmıştır. 1962 tarihli ortaokul programı incelendiği zaman ekonomi ile ilişkili amaçların 1949 ortaokul programındaki amaçlarla benzerlik gösterdiği görülmektedir. 1962 ortaokul programındaki amaçların 1949 tarihli ortaokul programında yer alan amaçlarda olduğu gibi “ekonomik hayat bakımından” ana başlığı altında yer alan amaçların ekonomi disiplini ile doğrudan ilişkili olduğu diğer ana başlıkların ise dolaylı olarak ekonomi konularının amaçlarını içerdiği söylenebilir.

1968 İlkokul Müfredat Programı

1968 tarihli ilköğretim programında yer alan Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarının ana başlıklar altındaki ekonomiyle ilgili olanları Tablo 16’da gösterilmiştir (MEB,1968:1–8).

Tablo 16: 1968 İlkokul Programında MEB'in Ekonomi İle İlgili Amaçları

1968 İlkokul Programının Ekonomi İle İlgili Amaçları	
Toplumsal Yönden	-----
Kişisel Yönden	<ul style="list-style-type: none">• Öğrenme ve gelişme isteğine, pratik hayatın gerektirdiği bilgi ve becerilere sahiptir.• Ormanları sever ve geliştirir,• Hayvanları sever, hayvancılığı geliştirir,• Teşebbüs kabiliyeti gelişmiş, yurt hizmeti konusunda her yerde sorumluluk yüklenmeğe hazırlıklı ve isteklidir,
Ekonomik Hayat Yönünden	<ul style="list-style-type: none">• İşe, iş ve meslek ahlakına bağlı ve saygılıdır, verimli çalışmaktan zevk duyar,• İşi ile ilgili yeterliliğini geliştirerek, kendisinin ve çevresinin refahını artırmaya çalışır,• Kabiliyetlerine uygun iş seçebilir, mesleki ve ekonomik başarının bilgi ve teknikle sağlanacağına inanır,• Tutumludur, geçimini düzenlemeye muktedirdir, yatırım yapmanın kişisel ve toplumsal değerini bilir.

(MEB, 1968)

Tablo 16'da 1968 tarihli ilkokul programının genel amaçları incelendiğinde "toplumsal yönden" ana başlığı altında ekonomi ile ilişkilendirilebilecek amaçların yer almadığı, dolaylı olarak "kişisel yönden" başlığı altında doğrudan ise "ekonomik hayat yönünden" başlığı altında ekonomi disiplinine hizmet edecek amaçların yer aldığını söylemek mümkündür. Ekonomik hayat yönünden başlığı altında öğrencinin kendisine uygun mesleği seçerek iş hayatında mesleki ilkelere uyumlu ve erdemli bir birey olarak yetişmesi ilkelerine değinilmesi bakımından ekonomi disiplininin genel amaçlara yansıdığı görülmektedir. 1968 tarihli ilkokul programında yer alan İlköğretimin amaçlarının ana başlıkları altındaki ekonomi ile ilgili bölümlerine Tablo 17'de yer verilmiştir.

Tablo 17: 1968 İlkokul Programındaki Amaçların Ekonomi İle İlgili Bölümleri

1968 İlkokul Programındaki Ekonomi İle İlgili Amaçlar	
Kişisel Bakımdan	-----
İnsanlık İlişkileri Bakımından	<ul style="list-style-type: none">• İyi bir aile hayatının dayandığı temel ilkeleri kavramış, payına düşen görev ve sorumlulukları öğrenmiş ve benimsemiştir.<ul style="list-style-type: none">❖ Kendi istek ve heveslerini, ailesinin yaşama tarzını ve geçim imkânlarını uydurmaya çalışır ve gerektiğinde ailenin zor şartlarına feragatle katlanır.❖ Gücüne uygun bir işte çalışarak ailenin gelirin e yardımcı olur.
Ekonomik Hayat	<ul style="list-style-type: none">• İnsan gücünün ve tabiat kaynaklarının çevresinin ve yurdun kalkınmasındaki önemini kavramıştır. Yaptığı her işi dikkatli, özenle, düzgün ve temiz yapar. Baştan

Bakımından

savmacılıktan sakınır. Kendi eşyasını, okulunu, onun eşya ve araçlarını, milli eserleri dikkatli ve özenli kullanmaya, iyi korumaya çalışır.

- ❖ Yurdun en değerli zengin kaynağının insan gücü olduğunu bilir.
- ❖ Çevrenin ve yurdun doğal ve toplumsal her türlü zenginlik kaynaklarının korunmasının gerektiğine inanır.
- ❖ Tutumlu yaşamak ve planlı çalışmakla bu zenginliklerin korunmasında kendisinin bir payı olduğuna inanır.
- Toplumun bağımsız ve etkin bir üyesi olabilmesi için çalışmanın, iyi bir üretici olmanın ve geçimini sağlamanın gerekliliğine inanmıştır.
 - ❖ Toplum hayatı için iş ve meslek sahibi olmanın önemine inanır.
 - ❖ Yeteneğine uygun bir iş ve meslek seçmenin lüzumunu kavrar.
 - ❖ Çevresindeki iş alanları hakkında bilgi edinir.
 - ❖ Toplum için yararlı her çeşit işe değer verir ve bu işlerde çalışanlara saygı gösterir.
 - ❖ Kusursuz ve temiz iş yapmaktan kıvanç duyar.
 - ❖ Verimli çalışmanın zamanı, emeği ve malzemeyi planlı ve tutumlu bir şekilde kullanmaya dayandığını bilir.
 - ❖ Bir kazancın bir emek karşılığı olması gerektiğine inanır.
- İyi bir tüketici olmanın memleket ekonomisindeki önemini kavramıştır.
 - ❖ Satın alacağı bir malın niteliğini, fiyatını ve gerçek lüzumunu göz önünde tutar.
 - ❖ Parasını en iyi şekilde nasıl harcayacağını bilir.
 - ❖ Giderini gelirine göre ayarlamaya dikkat eder.
 - ❖ Para biriktirmenin kendisi ve toplum için önemli olduğunu kavrar.

Toplum Hayatı**Bakımından**

(MEB, 1968: 3-8)

Tablo 17’de 1968 Programının ilköğretim amaçlarına bakıldığı zaman ekonomi ile ilgili amaçların “insanlık ilişkileri bakımından” ve “ekonomik hayat yönünden” başlıkları altında yer aldığı görülmektedir. 1968 Programının genel amaçlarında olduğu gibi ilköğretim programının amaçlarında da “toplumsal hayat bakımından” ve “kişisel bakımdan” ana başlıkları altında ekonomi ile ilişkili amaçların yer almadığı tespit edilmektedir. Ekonomik hayat bakımından başlığı altında öğrencinin bilgi ve becerisine uygun mesleği seçmesinin ve bilinçli bir tüketici olarak bağımsızlık ilkesi temelinde etkin bir vatandaş olarak yaşamasının önemi üzerinde durulduğu şeklinde bir sonuca ulaşılabilmektedir. Bunun yanı sıra insan ilişkileri bakımından başlığı altında öğrencinin ekonomik farkındalığını yakalamış olması ve ailesinin ekonomik düzeyini en doğru şekilde koruması ve arttırması gerektiği üzerinde durulduğunu söylemek mümkündür.

1968 yılında İlkokul programlarında ilk defa yer alan Sosyal Bilgiler dersinin ekonomi ile ilgili olan amaçları şu şekildedir.

Tablo 18: 1968 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları	
Yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden	-----
Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden	-----
Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden	<ul style="list-style-type: none">• İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarını yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleyerek yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer yurttaş haline gelirler.
Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden	<ul style="list-style-type: none">• Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatle kullanma ve koruma alışkanlığı kazanırlar.• Tutumlu olma ve planlı olma alışkanlığını elde ederler.• Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler.• Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanıyarak bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.• İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yolları ile bunlar arasındaki ekonomik bağlantıları inceleyebilirler.• Turizmin anlamını, bizim yurdumuz için önemini kavrarlar.

(MEB, 1968: 63-65)

Tablo 18 incelendiğinde, 1968 İlköğretim Programında Coğrafya, Tarih ve Yurt Bilgisi derslerini içerisine alarak ilk defa yer alan Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına bakıldığı zaman “ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden” ana başlığı altında ekonomi disiplini ile ilgili amaçların yer aldığı görülmektedir. Bu başlık altında öğrencinin ekonomik faaliyetlerin bilincinde olarak, ülkesinin kaynaklarını tasarruflu bir şekilde kullanarak ve vatandaşların ekonomik kalkınmalarının gerekliliğinin farkında olarak bilinçlenmesi gerektiği üzerinde durulduğunu ifade etmek mümkündür. Aynı zamanda bireylerin milli kaynakların farkında olarak bu kaynakları kullanmaları ve geçinme yollarını bu kaynaklar temelinde şekillendirmeleri üzerinde durulduğu da amaçlar incelendiğinde görülmektedir.

1971 İlkokul Sosyal Bilgiler Programı

1971 yılında İlkokul programlarında Sosyal Bilgiler dersinin ekonomi ile ilgili olan amaçları şu şekildedir.

Tablo 19: 1971 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları	
Yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden	-----
Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden	-----
Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden;	<ul style="list-style-type: none">• İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleyerek yurdun ekonomik kalkınmasında bilgilili ve etkili birer yurttaş haline gelirler.
Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden	<ul style="list-style-type: none">• Kendi eşyasını okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığı kazanırlar.• Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığını elde ederler.• Üretim, dağıtım ve tüketim ile ilgili temel bilgileri öğrenirler.• Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.• İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yolları ile bunlar arasındaki ekonomik bağılıkları inceleyebilirler.• Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.

(MEB, 1971)

Tablo 19 incelendiğinde, 1971 İlkokul Programına bakıldığı zaman sosyal bilgilerin genel amaçlarının dört ana başlık altında ele alındığı görülmektedir. Bu başlıklardan “yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden” ve “toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden” başlıklarının ekonomiyle ilgili bir amacı içermediği, “çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden” ve “ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden” başlıklarının ise ekonomi disiplini ile ilgili amaçları içerdiğini söylemek mümkündür. 1971 İlkokul Programında sosyal bilgiler dersinin ekonomiyle ilişkili olan amaçlarına bakıldığı zaman “çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden” başlığı altında bireylerin içinde yaşadığı coğrafyanın gerektirdiği yaşama şekilleri ile farklı coğrafyalardaki kişilerin yaşama şekillerini tanıması ve ilişki kurması gerektiğini ifade etmek mümkündür. Bunun yanı sıra “ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek

yönünden” başlığının 1968 Programında yer alan sosyal bilgilerin genel amaçlarıyla benzer olduğu da görülmektedir.

1995 İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Programı

1995 Sosyal Bilgiler programında yer alan ve ekonomi ile ilgili olan genel amaçlara Tablo 20’de yer verilmiştir.

Tablo 20: 1995 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları	
Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden	-----
Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden	-----
Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden	<ul style="list-style-type: none">• İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleyerek yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer yurttaş haline gelirler.
Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden	<ul style="list-style-type: none">• Kendi eşyasını okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığı kazanırlar.• Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığını elde ederler.• Üretim, tüketim ve dağıtım ile ilgili temel bilgileri öğrenirler.• Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanı ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.• İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yolları ile bunlar arasındaki ekonomik bağılıkları inceleyebilirler.• Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.

(MEB, 1995: 329-331)

Tablo 20 incelendiğinde, 1995 ilköğretim okulu programına bakıldığı zaman dört ana başlık altında ele alınan sosyal bilgilerin genel amaçları incelendiğinde 1971 ilköğretim programında olduğu gibi “çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden” ve “ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden” ana başlıklarının altında yer alan amaçlardan bazılarının ekonomiyle ilişkili olduğunu ifade etmek mümkündür.

1998 İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Programı

1998 yılında Sosyal Bilgiler programında yeniden düzenleme yapılmıştır. Dersin amaçları genel ve özel olmak üzere iki başlık halinde verilmiştir. Genel amaçlar; vatandaşlık görev ve sorumlulukları, toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri, çevreyi, yurdu, dünyayı tanıma yetenekleri, ekonomik yaşama ve yeteneklerini geliştirme yönünden olmak üzere dört ana bölümde hazırlanmıştır. Özel amaçlar ise ünite başlıklarına göre düzenlenmiştir. Özel amaçlar içindeki ekonomi konuları ile ilgili olanları “İlimizde ekonomik hayatı oluşturan alanları tanıyabilme, bölgemizde ekonomik hayatı oluşturan alanları tanıyabilme” şeklinde belirtilmiştir (MEB, 1998: 540).

1998 Sosyal Bilgiler programında yer alan ve ekonomi ile ilgili olan genel amaçlara Tablo 21’de yer verilmiştir.

Tablo 21: 1998 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları	
Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden;	<ul style="list-style-type: none">Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.
Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden	<ul style="list-style-type: none">İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.
Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden	<ul style="list-style-type: none">Yakın çevrenin ekonomik değerlerini ve milli kaynaklarımızı tanır, bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığı kazanırlar.Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığı elde ederler.Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler.İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler, bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.Turizmin anlamını, özellikle bizim yurdumuz için önemini kavrarlar.Nüfus artış hızını eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar.
Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden	-----

(MEB, Tebliğler Dergisi, 1998: 538)

Tablo 21’de 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının genel amaçları incelendiği zaman önceki programlarda da olduğu gibi dört ana başlık altında ele alınan amaçlardan sadece “toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden” başlığının ekonomi disiplini ile ilgili amaç içermediği diğer başlıkların ekonomi disiplinini içeren amaçları barındırdığını söylemek mümkündür. Bu programda 1971 ve 1995 programlarından farklı olarak “vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden” ana başlığı altında ekonomiyle ilişkili amacın olduğu görülmektedir. Buna ilaveten “ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden” ana başlığının altında yer alan bir amacın önceki iki programda yer alan bu başlık altındaki amaçlardan farklı olduğu ve öğrencinin artan nüfusun ekonomik kalkınmaya olan etkisi üzerine değerlendirme yapabilmesi gerektiği üzerinde durulduğunu da ifade etmek mümkündür.

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

2005 Sosyal Bilgiler programında yer alan ve ekonomi ile ilgili olan genel amaçlara Tablo 22’de yer verilmiştir.

Tablo 22: 2005 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Madde No	Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları
8	Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9	Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
16	Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

(MEB, 2005b).

Tablo 22’de 2005 Sosyal Bilgiler Programı içerisindeki genel amaçlar incelendiği zaman üç amacın ekonomi disiplini ile ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Bu amaçların özellikle öğrencinin içinde yaşadığı ülkenin ekonomik yönden gelişmesini sağlayarak uluslararası alanda ülkenin ekonomik bakımından konumunu analiz edebilen bir birey olarak yetişmesi için ortaya koyulduğunu ifade etmek mümkündür. Ayrıca amaçlar genel olarak değerlendirildiği zaman öğrencilerin ekonominin geçtiği her alanda yakından uzağa ilkesine göre hareket etmesi ve kendisine uyan bir mesleği seçerek toplumsal yaşamda ekonomik statü kazanmasının da gerekli olduğu üzerinde de durulmaktadır.

2018 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

2018 Sosyal Bilgiler programında yer alan ve ekonomi ile ilgili olan genel amaçlara Tablo 23'te yer verilmiştir.

Tablo 23: 2018 Programı Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları

Madde No	Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Amaçları
8	Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları
9	Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları

(MEB, 2018).

Tablo 23'de 2018 Sosyal Bilgiler Programı genel olarak incelendiği zaman programda yer alan iki amacın ekonomi disiplini ile ilişkilendirilebileceği görülmektedir. Aynı zamanda 2018 Sosyal Bilgiler Programı amaçlarından ekonomi disiplini ile ilişkilendirilebilen amaçların 2005 Sosyal Bilgiler Programının amaçları arasında yer alan ekonomi disiplinini kapsayan amaçlar ile benzer olduğu da tespit edilmektedir. Ayrıca program incelemeleri sonucunda 2018 programında ekonomi disiplini ile ilişkilendirilebilen amaçların sayısının da 2005 Sosyal Bilgiler Programında ekonomiyle ilişkilendirilebilen amaçlara oranla azaldığını da söylemek mümkündür.

4.2. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Ünitelere İlişkin Bulgular

1968'de ilköğretimde bir ders olarak ilk kez okutulmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi 1968 öncesi ilk mektep/ilkokul, orta mektep/ortaokul programlarında "Hayat Bilgisi, Yurt Bilgisi (Yurttaşlık Bilgisi), Toplum ve Ülke İncelemeleri, Tarih ve Coğrafya" gibi derslerin programları içerisinde konular halinde verilmiş ve ünitelendirilmemiştir. 1968 sonrasında ise Sosyal Bilgiler dersinin müfredat programına eklenmesi ile birlikte Sosyal Bilgiler dersi programı içerisinde bu konuların öğretimine üniteler altında gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu sebeple 1968 tarihli ilkokul programı öncesinde yer alan programların içeriğinde ünite başlıkları yer almadığı için 1968 programı sonrasında yayınlanan programların üniteleri incelenmiştir.

1968 İlkokul Sosyal Bilgiler Programı

1968 İlkokul Sosyal Bilgiler programında “ekonomi” ile ilgili ünitelere Tablo 24’te yer verilmiştir

Tablo 24: 1968 İlkokul SBÖ Programında Yer Alan “Ekonomi” İle İlgili Üniteler

Sosyal Bilgiler Programı	
Düzyey	Üniteler
IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• İlimiz ve Bölgemiz• Yurdumuzda Bugünkü Hayat• Türkiyemiz
V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Yurdumuz ve Komşuları• Dünyanın Başlıca Ülkeleri• Cumhuriyetimiz

(MEB, 1968).

Tablo 24 incelendiğinde 4. ve 5. sınıfta toplam 6 ünitenin ekonomi ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu ünitelerden 3 “İlimiz ve Bölgemiz” , “Yurdumuzda Bugünkü Hayat” ve “Türkiyemiz” 4.sınıf üniteleri içerisinde, “Yurdumuz ve Komşuları” , “Dünyanın Başlıca Ülkeleri” ve “Cumhuriyetimiz” üniteleri ise 5.sınıf üniteleri içerisinde yer almaktadır. Üniteler incelendiğinde ünitelerin tarih ve coğrafya temelli olduğunu, ekonominin ise tarih ve coğrafya disiplinini içeren bu ünitelerin içine dağıtılmış bir şekilde sunulduğu, ekonominin doğrudan öğrencilere öğretilmesinin amaçlanmadığı söylenebilir.

1971 İlkokul Sosyal Bilgiler Programı

1971 İlkokul Sosyal Bilgiler Programı’nda “ekonomi” ile ilgili ünitelere Tablo 25’te yer verilmiştir

Tablo 25: 1971 İlkokul SBÖ Programında Yer Alan “Ekonomi” İle İlgili Üniteler

Sosyal Bilgiler Programı	
Düzyey	Üniteler
IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• İlimiz ve Bölgemiz• Yurdumuzda Bugünkü Hayat• Türkiyemiz
V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Yurdumuz ve Komşuları• Dünyanın Başlıca Ülkeleri• Cumhuriyetimiz

(MEB, 1971).

1971 Sosyal Bilgiler Programının ünitelerinin gösterildiği Tablo 25 incelendiğinde ünitelerin 1968 programıyla tamamen benzerlik gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla 1968 tarihli program içinde yer alan ünitelerin 1971 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında da yer aldığını söylemek mümkündür.

1995 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

1995 İlköğretim Sosyal Bilgiler programında “ekonomi” ile ilgili ünitelere Tablo 26’da yer verilmiştir.

Tablo 26: 1995 İlkokul SBÖ Programında Yer Alan “Ekonomi” İle İlgili Üniteler

Sosyal Bilgiler Programı	
Düzyey	Ünite
IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Yaşadığımız Yer• İlimiz ve Bölgemiz
V.Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk• II.Dünya Savaşı, Demokratik Hayat ve Anayasamız

(MEB, 1995).

1995 programı kapsamında Sosyal Bilgiler dersi 4. ve 5.sınıf düzeylerinde öğrencilere aktarılmıştır. 4. ve 5.sınıf düzeylerinde Sosyal Bilgiler kapsamında yer alan ünitelerden ekonomi ile ilişkilendirilebilecek ünitelerin yer aldığı görülmüştür. Tablo 26 incelendiğinde 4.sınıf düzeyinde toplam 2 üniteyi ekonomi bilimi ile ilişkilendirmek mümkündür. Bu üniteler “Yaşadığımız Yer” ve “İlimiz ve Bölgemiz” ünitesidir. 2 üniteye de bakıldığında ünitelerin temel disiplininin Coğrafya olduğunu görmek mümkündür. 5. Sınıf düzeyinde ise ekonomi ile ilişkilendirilen üniteler “Cumhuriyet’e Nasıl Kavuştuk” ünitesi ile “II. Dünya Savaşı, Demokratik Hayat ve Anayasamız” ünitesidir. İki sınıf düzeyindeki ekonomi ile ilişkilendirilen ünitelere bakıldığında ünitelerin hizmet ettiği ana disiplinlerin Coğrafya ve Tarih olduğu söylenebilir. Bu bakımdan 1995 Sosyal Bilgiler programının ekonomi disiplinine doğrudan hizmet edecek bir ünitenin yer almadığını, ancak bünyesindeki ünitelerden bazılarının ekonomi disiplini ile bağıntılı olduğu görülmektedir.

1998 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

1998 İlköğretim Sosyal Bilgiler programında “ekonomi” ile ilgili ünitelere Tablo 27’de yer verilmiştir.

Tablo 27: 1998 İlköğretim SBÖ Programında Yer Alan “Ekonomi” İle İlgili Üniteler

Sosyal Bilgiler Programı	
Düzyey	Ünite
IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Aile, Okul ve Toplum Hayatı• İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım• Tarih İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu
V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Cumhuriyet’e Nasıl Kavuştuk• İslamiyet’in Doğuşu, Yayılışı ve Türkler
VI. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Demokratik Hayat• Türkiye Tarihi• Moğollar ve Diğer Türk Devletleri• Türkiyemiz
VII. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri• Avrupa’da Yenilik• Osmanlı Kültür ve Uygarlığı• Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası

(MEB, 1995).

Tablo 27 incelendiğinde 1998 Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ekonomi ile ilişkilendirilebilecek ünitelerin en az olduğu sınıf düzeyi 5.sınıftır. 5. sınıfta toplam 4 ünite varken bunlardan “Cumhuriyet’e Nasıl Kavuştuk?” ünitesi ekonomi disiplini ile dolaylı bir şekilde ilişkilendirilebilir. Ekonomi ile ilişkilendirilen ünitelerin en fazla bulunduğu sınıf düzeyi ise 4’er ünite olarak 6. ve 7.sınıf düzeyleridir. Bu sınıf düzeylerinde 6.sınıfta toplam 6 ünite varken 7.sınıfta toplam 7 ünite vardır. 1998 Sosyal Bilgiler programının ekonomi ile ilişkilendirilen ünitelerine bakıldığında hepsinin ekonomiye dolaylı yönden hizmet ettiğini söylemek mümkündür. Tablo 27’de yer alan üniteler Coğrafya ve Tarih disiplinini ağırlıklı olarak ele almaktadır. Bu ünitelerin öğrenciye doğrudan ekonomi disiplinini aktarmayı amaçlamadığını söylemek mümkündür.

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler programında “ekonomi” ile ilgili ünitelere Tablo 28’de yer verilmiştir.

Tablo 28: 2005 İlköğretim SBÖ Programında Yer Alan “Ekonomi” İle İlgili Üniteler

Sosyal Bilgiler Programı

Düzy	Ünite
IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Üretimden Tüketime
V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Ürettiklerimiz • Hepimizin Dünyası
VI. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkemizin Kaynakları • Ülkemiz ve Dünya • Elektronik Yüzyıl
VII. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomik ve Sosyal Hayat

(MEB, 2005a; MEB, 2005b).

Tablo 28 incelendiğinde 2005 Sosyal Bilgiler Programında yer alan ünitelerden ekonomi ile ilişkilendirilebilecek ünitelerin olduğunu söylemek mümkündür. 4. ve 5.sınıf düzeylerinde toplam ünite sayısı 8, 6. ve 7. sınıf düzeylerinde toplam ünite sayısı 7’dir. Ekonomi ile ilişkili ünitelere bakıldığında ekonomi disiplinine hizmet eden ünitelerin en az olduğu sınıf düzeyleri 1 ünite ile 4. ve 7. sınıf düzeyleridir. Ekonomi ile ilişkilendirilecek ünitenin en fazla bulunduğu sınıf düzeyi 6.sınıftır. Bu ünitelerden 4.sınıfta “üretimden tüketime”, 5.sınıfta “ürettiklerimiz”, 6.sınıfta “ülkemin kaynakları” ve 7.sınıfta yer alan “ekonomik ve sosyal hayat” ünitesi ekonomiye doğrudan hizmet etmektedir. 5. Sınıfta yer alan “hepimizin dünyası” ve 6.sınıfta yer alan “ülkemin ve dünya” ile “elektronik yüzyıl” üniteleri ekonomi disiplini ile dolaylı bir şekilde ilişki içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

2018 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

2018 İlköğretim Sosyal Bilgiler programında “ekonomi” ile ilgili ünitelere Tablo 29’da yer verilmiştir.

Tablo 29: 2018 İlköğretim SBÖ Programında Yer Alan “Ekonomi” İle İlgili Üniteler

Sosyal Bilgiler Programı	
Düzy	Ünite
IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Üretim, Dağıtım ve Tüketim • Küresel Bağlantılar
V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür ve Miras • İnsan, Yerler ve Çevreler • Üretim, Dağıtım ve Tüketim • Küresel Bağlantılar
VI. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür ve Miras • İnsan, Yerler ve Çevreler • Bilim, Teknoloji ve Toplum

	<ul style="list-style-type: none"> • Üretim, Dağıtım ve Tüketim • Küresel Bağlantılar
VII. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • İnsan, Yerler ve Çevreler • Üretim, Dağıtım ve Tüketim • Küresel Bağlantılar

(MEB, 2018).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan öğrenme alanları aynı isimle ders kitaplarında ünitelendirildiği için aynı ünite adı farklı sınıf düzeylerinde de yer almıştır. Her sınıf düzeyinde toplam 7 ünite yer almaktadır. Tablo 29 incelendiğinde ekonomi disiplini ile ilişkilendirilebilecek ünitelerin en az olduğu sınıf düzeyi 4.sınıf, en çok olduğu sınıf düzeyinin ise 6.sınıf olduğunu söylemek mümkündür. 4.sınıf düzeyinde toplam 7 üniteden 2 tanesi ekonomi disiplini ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilidir. 6.sınıf düzeyinde de toplam 7 üniteden 5 tanesi ekonomi disiplini ile ilişkilendirilebilecek örüntüler içermektedir. Her sınıf düzeyinde ekonomi ile ilişkilendirilen ünite “üretim, dağıtım ve tüketim ile küresel bağlantılar” ünitesidir. Bu ünitelerden ekonomi disiplini ile doğrudan ilişkilendirilen ünite “üretim, dağıtım ve tüketim” ünitesidir. Bu ünite öğrenciye ekonomiyi doğrudan öğretme amacı gütmektedir.

Üretim, dağıtım ve tüketim ünitesi dışında her sınıf düzeyinde olan “küresel bağlantılar” ünitesi ise öğrenciye uluslararası işbirliği boyutunda ekonomiyi doğrudan öğretme amacından ziyade dolaylı olarak ekonomi bilimine hizmet etmektedir. 4. sınıf düzeyi dışında her sınıf düzeyinde ekonomi disiplini ile ilişkilendirilen “insanlar, yerler ve çevreler” ünitesi coğrafya disiplinini temel alsada hem coğrafyanın ekonomi ile sıkı bir ilişki içerisinde olmasından hem de Sosyal Bilgiler programında multidisipliner bir yaklaşım benimsemesinden dolayı ekonomi ile ilişkilendirmek mümkündür.

4.3. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Konuların İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bu alt problem altında 1924'ten günümüze Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin öğretim programlarında yer alan “ekonomi” ile ilgili konuları incelenmiş ve tablolar halinde gösterilmiştir.

1924 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programı

1924 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Tarih, Coğrafya, Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ıVataniye” derslerinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 30’da yer verilmiştir.

Tablo 30: 1924 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları

1924 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programı		
Ders	Düzyey	Konular
Tarih	-----	-----
Coğrafya	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">Mahalli halkın İktisadi faaliyetleriŞehirler, mıntıka ve memleketler arasında cari olan mütekebil iktisadi münasebetleri
	IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">Türkiye
	V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">Kıta’lar
	Muhasabat-ı Ahlâkiye	I, II ve III. Sınıf
Malumat-ı Vataniye	V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">Vatandaşların vazifeleriDevletin iktisadi hayata ait vazifeleri

(MV, 1924)

Tablo 30’da belirtildiği gibi 1924 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Coğrafya, Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ıVataniye” derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu derslerden coğrafya dersinin III, IV ve V. sınıf düzeyinde ekonomi ile ilişkili konularının daha fazla olduğunu, Musâhabât-ı Ahlâkiye dersinin I, II ve III. sınıf düzeyindeki konularının ve Malûmat-ıVataniye dersinin ise sadece V. sınıf düzeyindeki konularının ekonomi ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu derslerin yanı sıra programda yer alan Tarih dersinin tüm konuları incelendiğinde ekonomi ile ilişkili hiçbir konusunun olmadığı sonucuna da varılmıştır.

1926 İlk Mekteplerin Müfredat Programı

1926 İlk Mekteplerin Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Hayat Bilgisi” dersinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 31’de yer verilmiştir.

Tablo 31: 1926 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları

1926 İlk Mekteplerin Müfredat Programı		
Ders	Düzy	Konular
Hayat Bilgisi	I, II, III. Sınıf	• Evimiz ve ailemiz
		• Sonbahar
		• Pazar mahallini ziyaret
		• Ekmek neden yapılıyor?
		• Kırlarda ilkbahar
		• Tarlalarda
		• Sonbaharda insanların işleri
		• Ailede kış hazırlıkları
		• Çiftçinin çift sürmesi
		• Kışın açıkta çalışan insanlar

(MV,1926)

Tablo 31’de 1926 İlk Mekteplerin Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “hayat bilgisi” dersinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ekonomi ile ilişkili hayat bilgisi konularının I, II ve III. sınıf düzeyinde olduğunu ve daha çok öğrencilerin temel ekonomi becerilerini kazandırmayı amaçladığını söylemek mümkündür.

1930 İlk Mekteplerin Müfredat Programı

1930 İlk Mekteplerin Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Hayat Bilgisi, Coğrafya, Yurt Bilgisi ve Tarih” derslerinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 32’de yer verilmiştir.

Tablo 32: 1930 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları

1930 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programı		
Ders	Düzy	Konular
Hayat Bilgisi	I. Sınıf	• Ailede kış hazırlıkları • Alış, veriş
	III. Sınıf	• Mektebin bulunduğu köy veya kasabanın tevsian tetkiki • İşsiz insanların halleri, işsizliğin akıbeti • Kış masraflarının artması

		<ul style="list-style-type: none"> Mektep bahçesinde küçük ziraat tecrübeleri için yerler izahı
Coğrafya	IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> Türkiye'nin çiftlik, çobanlık, sanayi ve ticaret, kara ve deniz yolları Türkiye'nin beynelmilel münasebetleri
	V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> Türkiye
Yurt Bilgisi	IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> Köy hayatı Köyde en mühim say şekli ziraattır. Kasaba ve şehirde hayat. Kasabalarda iş şekilleri Kasabalarda iş hayatını tanzim eden teşkilat Belediye, kasaba hayatını nasıl tanzim ve saye nasıl yardım eder? Belediye iş görebilmek için paraya muhtaçtır.
	V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> Hükümet say hayatına nasıl yardım eder? Hükümet say hayatına daha nasıl yardım eder? Hükümetin masrafları Türkiye'de çalışmayan, işsiz insanlar Yeni Türkiye'de iş faaliyeti, Türk milleti çok kabiliyetlidir.
Tarih		-----

(MV, 1930).

Tablo 32'de 1930 İlk Mekteplerin Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “hayat bilgisi, coğrafya ve yurt bilgisi” derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu derslerden hayat bilgisi dersinin I ve III. sınıf düzeyinde, coğrafya dersinin IV ve V. sınıf düzeyinde, yurt bilgisi dersinin de IV ve V. sınıf düzeyinde ekonomi ile ilişkili konularının olduğunu söylemek mümkündür. 1930 programında yer alan IV. sınıf düzeyindeki yurt bilgisi dersi konularının yoğunluğunun diğer derslerin içerisindeki konulara oranla daha çok ekonomi ile ilişkili olduğu da görülmüştür. Bu derslerin yanı sıra programda yer alan Tarih dersinin tüm konuları incelendiğinde ekonomi ile ilişkili hiçbir konusunun olmadığı sonucuna da varılmıştır.

1931-32 Orta Mektep Müfredat Programı

1931-32 Orta Mekteplerin Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Yurt Bilgisi, Coğrafya ve Tarih” derslerinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 33'te yer verilmiştir:

Tablo 33: 1931-32 Orta Mektep Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları

1931-32 Orta Mektep Müfredat Programı		
Ders	Düzy	Konular
Yurt Bilgisi	I. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Müsavat• Vazifelerimiz
	II. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• İcra kuvveti• Türkiye Büyük Millet Meclisi
	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Vekâletlerin vazifeleri ve teşkilatları
Coğrafya	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Türkiye iktisadi coğrafyası• Beşeri ve iktisadi coğrafyanın en mühim ve karakteristik safhaları
Tarih		-----

(MV, 1931).

1931-32 Orta Mektep Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Yurt Bilgisi ve Coğrafya” derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ekonomi ile ilişkisi olan bu derslerden Yurt Bilgisinin I, II ve III. sınıf konularının, Coğrafya dersinin ise III. sınıf konularının ekonomi disiplini içeren konular olduğu saptanmıştır. Bu derslerin ekonomi ile ilişkili konularının öğrencilerin milletin her ferдинin milli vazifesinin ve ödevinin olduğu şeklinde ele alındığını söylemek mümkündür. 1931 öncesi programlarda da olduğu gibi bu programda da sosyal bilgilerin kapsamına giren Tarih konularının ekonomi ile ilişkisinin olmadığı sonucuna da varılmıştır.

1936 İlkokul Müfredat Programı

1936 İlkokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler’in kapsamına giren “Hayat Bilgisi, Yurt Bilgisi, Coğrafya ve Tarih” derslerinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 34’te yer verilmiştir.

Tablo 34: 1936 İlkokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları

1936 İlkokul Müfredat Programı		
Ders	Düzy	Konular
Hayat Bilgisi	I. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Çarşıda sonbahar• Bakkal veya aktar dükkânında

	II. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Okula dönüş • Çarşıda veya Pazar yerinde sonbahar • Giyeceklerimiz
	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Okul bahçesinde ziraat tecrübeleri ve hava rasatları
Yurt Bilgisi	V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye Büyük Millet Meclisi • Vekâletlerin vaziyetleri, vazifeleri ve kuruluşları
	IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın yurdun ve vilayetin coğrafyası
Coğrafya	V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye'de nebatlar, hayvanların çiftçilik, çobanlık, endüstri, denizde ve karada ticaret yolları, ihracat ve ithalat, ekonomik ve siyasi bakımdan Türkiye'nin diğer milletler arasında mevkii.
Tarih		-----

(KB, 1936: 92-93)

Tablo 34’de 1936 İlk Mekteplerin Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Hayat Bilgisi, Yurt Bilgisi ve Coğrafya” derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu derslerden Hayat Bilgisi dersinin I, II ve III. sınıf düzeyinde ekonomi ile ilişkili konu yoğunluğunun daha çok olduğunu, yurt bilgisi dersinin V. sınıf düzeyindeki konularının ve Coğrafya dersinin ise IV ve V. sınıf düzeyindeki konularının ekonomi ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Hayat Bilgisi dersi içerisindeki ekonomi ile ilişkili konuların öğrencinin bire bir kendisini ilgilendirirken, Yurt Bilgisi dersi içerisinde öğrencinin içinde yaşadığı devleti, Coğrafya dersi içerisinde ise öğrencinin yaşadığı coğrafyayı ilgilendirdiği söylenebilir. Bu derslerin yanı sıra program da yer alan Tarih dersinin tüm konuları incelendiğinde ekonomi ile ilişkili hiçbir konusunun olmadığı da görülmüştür.

1938 Ortaokul Müfredat Programı

1938 Ortaokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Yurt Bilgisi, Coğrafya ve Tarih” derslerinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 35’te yer verilmiştir:

Tablo 35: 1938 Ortaokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları

1938 Ortaokul Müfredat Programı		
Ders	Düzy	Konular

Yurt Bilgisi	II. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye Büyük Millet Meclisi • Vekâletlerin vazifeleri ve teşkilatları
	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Müsavat • Vazifelerimiz
Coğrafya	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye fiziki coğrafyası
Tarih	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • İktisadi, mali inkılap ve ıslah cereyanları

(KB, 1938).

Tablo 35’de 1938 Ortaokul Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Yurt Bilgisi, Coğrafya ve Tarih ” derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu derslerden Yurt Bilgisi dersinin II ve III. sınıf düzeyindeki konularının, Coğrafya dersinin III. sınıf düzeyindeki konularının ve tarih dersinin de III. sınıf düzeyindeki konularının ekonomi disiplini içeren konular olduğunu söylemek mümkündür. 1938 Programında önceki incelenen programlardan farklı olarak Tarih dersinde III. sınıf düzeyinde yer alan konuların ekonomi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca 1938 Programında yer alan bu derslerden Yurt Bilgisi dersinin iki sınıf düzeyindeki konularının diğer derslere oranla ekonomi ile ilişkisinin daha yoğun olduğu saptanmıştır.

1948 İlkokul Müfredat Programı

1948 İlkokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Hayat Bilgisi, Coğrafya ve Yurt Bilgisi” derslerinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 36’da yer verilmiştir.

Tablo 36: 1948 İlkokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları

1948 İlkokul Müfredat Programı		
Ders	Düzy	Konular
Hayat Bilgisi	I. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Çarşıda veya pazar yerinde sonbahar • Bakkal veya aktar dükkânında
	II. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Tatili nasıl geçirdik • Pazarda sonbahar • Kış hazırlıkları • Artırma ve yerli malı haftası • Meyve bahçelerinde ve bostanlarında bahar • Çarşıda ve pazar yerinde bahar
	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Okul bahçesinde tarım deneyleri ve hava gözlemleri

		<ul style="list-style-type: none"> • Artırma ve yerli malı haftası • Çayır veya tarlada • Deniz kenarında • Komşu kasaba ve şehirler • Yediğimiz ekmek
Coğrafya	IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın yurdun, köy, bucak, ilçe ve ilin coğrafyası • Türkiye coğrafyasına toplu bakış • Türkiye'nin komşuları
	V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Avrupa • Türkiye coğrafyasının ana çizgileri
Yurttaşlık Bilgisi	IV. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumsal hayat • Köylerde hayat • Şehir ve kasabalarda hayat
	V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Hükümet ne işler görür? • Hükümetin masrafları • Devletle yurttaşlar arasında ilişki • Türkiye'de idare bölümü • Yurdumuzda sosyal işler ve hükümet teşkilatına yardımcı kurumlar • Ulusal ekonomi • Herkes kendi yeteneklerine göre hayatta bir geçim yolu tutmak zorundadır
Tarih		-----

(MEB, 1948).

Tablo 36'da 1948 İlkokul Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren "Hayat Bilgisi, Coğrafya ve Yurt Bilgisi" derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu derslerden Hayat Bilgisi dersinin I, II ve III. sınıf düzeyindeki konularının, Coğrafya dersinin IV ve V. sınıf düzeyindeki konularının ve Yurt Bilgisi dersinin ise sadece V. sınıf düzeyindeki konularının ekonomi ile ilişkili konular olduğunu söylemek mümkündür. Hayat Bilgisi dersinin sınıf düzeyine göre konu dağılımlarına bakıldığı zaman II. ve III. sınıf düzeyindeki ekonomi ile ilişkili konuların eşit yoğunlukta olduğunu, Coğrafya dersinde ise IV. sınıf düzeyinde ekonomi ile ilgili konuların daha ağırlıkta olduğunu söylemek mümkündür. 1948 Programında yer alan dersler incelendiği zaman Hayat Bilgisi ve Coğrafya dersindeki ekonomi konularının öğrencinin içinde yaşadığı çevre temelli olduğu görülürken Yurt Bilgisi dersindeki ekonomi ile ilgili konuların devlet

temelli olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra tablo 36’da görüldüğü gibi tarih dersi konularının ekonomi disiplini ile ilişkilendirilmediğini de söylemek mümkündür.

1949 Ortaokul Müfredat Programı

1949 Ortaokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Yurttaşlık Bilgisi, Coğrafya ve Tarih” derslerinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 37’de yer verilmiştir.

Tablo 37: 1949 Ortaokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları

1949 Ortaokul Müfredat Programı		
Ders	Düzy	Konular
Yurttaşlık Bilgisi	I. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Ailemiz• Çevremiz
	II. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Topluluğu yaşatan kurumlar• Devletin yasama görevi
	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Vatandaşlık ödevlerimiz• Meslek seçimi• Birleşmiş Milletler ve Unesco
Coğrafya	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Türkiye’de ekonomik hayat
Tarih		-----

(MEB, 1949).

Tablo 37’de 1949 Ortaokul Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Yurttaşlık Bilgisi, Coğrafya ve Tarih ” derslerinin bazı konularının ekonomi disiplinin amaçlarını kapsadığı ve bu disiplin ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu derslerden Yurttaşlık Bilgisi dersinin I, II ve III. sınıf düzeyindeki konularının, Coğrafya dersinin III. sınıf düzeyindeki konularının ekonomi disiplini içeren konular olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Yurttaşlık Bilgisi ve Coğrafya dersinde yer alan ekonomi ile ilişkili konuların öğrencinin yakından uzağa ilkesini kullanarak ekonomik çıkarımlarda bulunmasını da yansıttığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra 1938 Programında yer alan Tarih dersi konularının ekonomi ile ilişkisi belirlenmişken, 1949 Programında yer alan Tarih dersi konularının ekonomi ile ilişkisi belirlenememiştir.

1962 İlkokul Müfredat Programı

1962 İlkokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Hayat Bilgisi, Toplum ve Ülke İncelemeleri, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi” derslerinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 38’de yer verilmiştir:

Tablo 38: 1962 İlkokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları

1962 İlkokul Müfredat Programı		
Ders	Düzy	Konular
Hayat Bilgisi	I. Sınıf	• Çevremizde sonbahar
	III. Sınıf	• İlimizin Kuruluşu ve turistik yerleri
Toplum ve Ülke İncelemeleri	IV. Sınıf	• Ailede, okulda ve yakın çevrede hayat
		• İlimizi tanıyalım
	V. Sınıf	• Bölgemiz
Coğrafya	V. Sınıf	• Yurdumuzu tanıyalım
		• Turizm
		• Yurdumuzdaki meslekler ve meslek seçimi
Yurttaşlık Bilgisi		• Kurtuluş savaşı ve cumhuriyetimiz

(MEB, 1962).

Tablo 38’de 1962 İlkokul Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Hayat Bilgisi, Toplum ve Ülke İncelemeleri, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi” derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu derslerden Hayat Bilgisi dersinin I ve III. sınıf düzeyindeki konularının, Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinin IV ve V. sınıf düzeyindeki konularının ekonomi ile ilişkili konular olduğunu söylemek mümkündür. 1962 tarihli İlkokul Programında Sosyal Bilgilerin konularını içeren bir ders olarak ortaya çıkan Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinin ekonomi disiplini ile ilgili konulara IV. sınıf düzeyinde daha çok yer verildiğini söylemek mümkündür. Diğer programlardan farklı olarak bu program kapsamına giren derslerin başta turizm gibi ekonomik faaliyet kollarını içeren konulara değindiği de saptanmıştır. Bunun yanı sıra önceki programlarda ekonomi disiplini ile ilişkili konuları içerisinde barındıran coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin bu program içerisinde belirtilen konulara bir başlık altında yer vermediği söylenebilir.

1962 Ortaokul Müfredat Programı

1962 Ortaokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Yurttaşlık Bilgisi, Coğrafya ve Tarih” derslerinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 39’da yer verilmiştir.

Tablo 39: 1962 Ortaokul Müfredat Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Kapsamına Giren Derslerin Ekonomi İle İlgili Konuları

1962 Ortaokul Müfredat Programı		
Ders	Düzyey	Konular
Yurttaşlık Bilgisi	I. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Ailemiz• Çevremiz• Belediyemiz
	II. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Topluluğu yaşatan kurumlar• Devletin yasama görevi• Devletin yargı görevi
	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Vatandaşlık ödevlerimiz• Vergi• Turizm• Meslek seçimi• Birleşmiş Milletler ve Unesco
Coğrafya	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">• Türkiye’de ekonomik hayat
Tarih		-----

(MEB, 1962).

Tablo 39’da 1962 Ortaokul Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Yurttaşlık Bilgisi, Coğrafya ve Tarih ” derslerinin farklı sınıf düzeylerindeki bazı konularının ekonomi disiplinin amaçlarını kapsadığı ve bu disiplin ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu derslerden Yurttaşlık Bilgisi dersinin I, II ve III. sınıf düzeyindeki konularının, Coğrafya dersinin III. sınıf düzeyindeki konularının ekonomi disiplinini içeren konular olduğunu ve 1949 tarihli Ortaokul Programında yer alan derslerin ekonomi disiplini ile ilgili konularının benzer ve genişletilmiş şekli olduğunu söylemek mümkündür. Yurttaşlık bilgisi dersinin özellikle III. sınıf düzeyindeki konularının ekonomi ile daha çok ilişki içerisinde olduğu da söylenebilir. Bunun yanı sıra Tarih dersinin konuları incelendiği zaman ekonomi ile ilişkili konusunun olmadığı da saptanmıştır.

1968 İlkokul Müfredat Programı

1968 İlkokul Müfredat Programı içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler dersinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 40'ta yer verilmiştir.

Tablo 40: 1968 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı		
Düzyey	Üniteler	Konular
IV. Sınıf	• İlimiz ve Bölgemiz	• İlimiz ve bölgemizde yaşayış • İlimizin yönetimi
	• Yurdumuzda Bugünkü Hayat	• Yurdumuzda ekonomi
	• Türkiye'miz	• Yurdumuzun doğal durumu
V. Sınıf	• Yurdumuz ve Komşuları	• Komşu ülkelerin ekonomik hayatı
	• Dünyanın Başlıca Ülkeleri	• Türkiye'nin en çok alışveriş yaptığı ülkeler • İç ve dış turizm, turizmin sağladığı gelirler
	• Cumhuriyetimiz	• Ekonomi alanında yapılan devrimler • Yurttaşların devlete karşı ödevleri • Meslek seçimi

(MEB, 1968).

Tablo 40'da 1968 İlkokul Müfredat Programı incelendiğinde “Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi vb.” derslerin birleşimiyle ilk defa bir ders adı olarak karşımıza çıkan Sosyal Bilgiler dersinin farklı sınıf düzeylerindeki konularının ekonomi disiplini ile ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersinin IV. sınıf düzeyinde “ilimiz ve bölgemiz, yurdumuzda bugünkü hayat ve Türkiye'miz” üniteleri içerisindeki bazı konuların ekonomi ile ilişkili olduğu, V. sınıf düzeyinde “yurdumuz ve komşuları, dünyanın başlıca ülkeleri ve cumhuriyetimiz” üniteleri içerisindeki bazı konuların ise ekonomi disiplininin içeriğini yansıttığını söylemek mümkündür. Ayrıca V. sınıf sosyal bilgiler “Cumhuriyetimiz” ünitesi altındaki konuların diğer ünitelere oranla daha çok ekonomi ile ilişkili konuları barındırdığı da belirlenmiştir.

1971 İlkokul Programı

1971 İlkokul Müfredat Programı içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler dersinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 41'de yer verilmiştir.

Tablo 41: 1971 Programda Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı		
Düzy	Üniteler	Konu
IV. Sınıf	• İlimiz ve Bölgemiz	• İlimiz ve Bölgemizde Yaşayış
	• Yurdumuzda Bugünkü Hayat	• Milli Kalkınmada Turizmin Önemi
	• Türkiye'miz	• Yurdumuzda Ekonomi
V. Sınıf	• Yurdumuz ve Komşuları	• Yurdumuzun Doğal Durumu
	• Dünyanın Başlıca Ülkeleri	• Komşularımızın Ekonomik Hayatı
	• Cumhuriyetimiz	• Türkiye'nin en çok Alışveriş Yaptığı Ülkeler
		• İç ve Dış Turizm, Turizmin Sağladığı Gelirler
		• Devrimlerimiz
	• Yurttaşların Devlete Karşı Ödevleri	
		• Meslek Seçimi

(MEB, 1971).

Tablo 41'de 1971 İlkokul Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin IV. ve V. sınıf düzeylerindeki konularının ekonomi disiplini ile ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersinin 1968 Programında olduğu gibi IV. sınıf düzeyinde “ilimiz ve bölgemiz, yurdumuzda bugünkü hayat ve Türkiye'miz” üniteleri ile V. sınıf düzeyinde “yurdumuz ve komşuları, dünyanın başlıca ülkeleri ve Cumhuriyetimiz” üniteleri içerisinde bazı konuların ise ekonomi ile ilişkili amaçları yansıttığını söylemek mümkündür. 1968 ve 1971 Programında Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yukarıda bahsi geçen üniteler altındaki ekonomi ile ilişkili konuların daha çok öğrencinin ulusal ve uluslararası ekonomi bilincine ve anlayışına sahip olması şeklinde olduğu belirtilebilmektedir.

1995 İlköğretim Okulu Programı

1995 İlköğretim Müfredat Programı içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler dersinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 42'de yer verilmiştir:

Tablo 42: 1995 programında yer alan sosyal bilgiler dersinin ekonomi ile ilgili konuları

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı		
Düzy	Ünite	Konu
IV. Sınıf	• Yaşadığımız Yer	• Aile, Okul ve Toplum Hayatı
	• İlimiz ve Bölgemiz	• İlimizi ve Bölgemizi Tanıyalım
V.Sınıf	• Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk	• Yurdumuzdaki Coğrafi Bölgeler
		• Türk İnkılabı ve Önemi

- II.Dünya Savaşı, Demokratik Hayat ve Anayasamız
- Devlet ve Vatandaş

(MEB, 1995).

Tablo 42’de 1995 İlkokul Müfredat Programı incelendiğinde 1971 Programına benzer şekilde, Sosyal Bilgiler dersinin IV. ve V. sınıf düzeylerindeki konularının ekonomi disiplini ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu program içerisinde ekonomi disiplini ile ilişkilendirilen en fazla konunun IV. sınıf “İlimiz ve Bölgemiz” ünitesinde yer aldığını söylemek mümkündür. Ayrıca, Sosyal Bilgiler IV. ve V. sınıf üniteleri altındaki ekonomi disiplini ile ilgili konuların öğrencinin yakından uzağa ilkesine uygun olarak ekonomi bilincinde olması amacı çerçevesinde şekillendiği söylenebilir.

1998 İlköğretim Programı

1998 İlköğretim Müfredat Programı içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler dersinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 43’te yer verilmiştir:

Tablo 43: 1998 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı		
Düzye	Ünite	Konu
IV. Sınıf	• Aile, Okul ve Toplum Hayatı	• Ailemiz
	• İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım	• İlimiz ve Bölgemizde Ekonomik Hayat
V. Sınıf	• Cumhuriyet’e Nasıl Kavuştuk	• Türk İnkılabı ve Önemi
VI. Sınıf	• Demokratik Hayat	• Meslek ve Meslek Seçimi
	• Türkiye’imiz	• Yurdumuzda Ekonomik Hayat
VII. Sınıf	• Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri	• Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri ve Bölümleri
	• Avrupa’da Yenilik	• Sanayi İnkılabı
	• Osmanlı Kültür ve Uygarlığı	• Hukuk Sistemi İle Sosyal ve Ekonomik Yaşam
	• Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası	• Yurdumuzun Komşuları • Türk Dünyası

(MEB, 1998).

Tablo 43’de 1998 İlkokul Müfredat Programı incelendiğinde sosyal bilgiler dersinin IV, V, VI ve VII. sınıf düzeylerindeki konularının ekonomi disiplini ile ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersinin diğer programlardan farklı olarak bu programda tüm sınıf düzeylerinde ekonomi ile ilişkili konuları içerdiği belirlenmiştir. Bu programda diğer

sınıf düzeylerine oranla VII. sınıf düzeyinde dört ünite altında daha çok ekonomi ile ilişkili konunun olduğu saptanmıştır. Ayrıca, Sosyal Bilgiler dersi üniteleri içerisinde bu programda yer alan ekonomi ile ilgili konuların öğrencinin milli ekonomi bilincinde olmasını ve diğer ülkeler ile ülkemiz arasında ekonomik döngünün farkında olmasını sağladığını da söylemek mümkündür.

2005 İlköğretim Müfredat Programı

2005 İlköğretim Müfredat Programı içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler dersinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 44'te yer verilmiştir.

Tablo 44: 2005 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı		
Düzy	Ünite	Konu
IV. Sınıf	• Üretimden Tüketime	• Önce İhtiyaçlarım
		• Hesaplı Yaşıyoruz
		• Yasemin'in Bir Görevi Var
		• Bir Tüketici Olarak Neler Biliyorsunuz?
	• Uzaktaki Arkadaşlarım	• Bana Nasıl Ulaştı?
		• İhtiyaçlar ve Ustalar
		• Hollanda'da İlk Laleler
		• Yaşadığımız Yer
	• Bölgemizi Tanıyalım	• Bölgemizin İklimi
		• İç Anadolu Bölgesini Tanıyalım
		• Verimli Topraklar
		• Bir Ekonomik Faaliyet
V. Sınıf	• Ürettiklerimiz	• Bereketli Memleketim
		• Otomobil Fabrikasındayız
		• Her İş, Emek İster
		• Bir Şiir Dokuyorum
	• Hepimizin Dünyası	• Halkın İlk Öğretmeni
		• Biz De Üreticiyiz
		• İthal ve İhraç Ürünlerimiz
		• Almanya'dayız
		• Nil'in Ülkesi

		<ul style="list-style-type: none"> • Japonya’da Bir Gemi 	
		<ul style="list-style-type: none"> • Bir Kahve Arası 	
		<ul style="list-style-type: none"> • Beyaz Altın Ülkesi 	
VI. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Yeryüzünde Yaşam 	<ul style="list-style-type: none"> • Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları 	
	<ul style="list-style-type: none"> • İpek Yolu’nda Türkler 	<ul style="list-style-type: none"> • Bozkır’da Yaşam 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkemizin Kaynakları 	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkemizde Ekonomi • Yapıyoruz, Satıyoruz • Vatandaşlık Borcumuz • Doğal Kaynaklarımızı Koruyalım • Mesleğimi Seçerken 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkemiz ve Dünya 	<ul style="list-style-type: none"> • Dünya’mızı Tanıyalım • Yurdumuzun Kaynakları • Türk Cumhuriyetleri İle İlişkilerimiz 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Elektronik Yüzyıl 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal Bilimler ve Biz 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkemizde Nüfus 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşadığımız Yerler • Türkiye Nüfusunun Özellikleri • Göçün Neden ve Sonuçları 	
		<ul style="list-style-type: none"> • Toprağın Gücü 	
		<ul style="list-style-type: none"> • Devletler Gelişiyor 	
	VII. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomik ve Sosyal Hayat 	<ul style="list-style-type: none"> • İnsan Gücünden Makineye • Sosyal Yaşamda Vakıflar • Nasıl Eğitim Gördüler? • Mesleğimi Nasıl Seçmeliyiz?

(MEB, 2005a; MEB, 2005b).

Tablo 44’de 2005 İlköğretim Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin IV, V, VI ve VII. sınıf düzeylerindeki bazı konuların ekonomi disiplini ile ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersinin IV. sınıf düzeyinde iki ünitenin, V. sınıf düzeyinde üç ünitenin, VI. sınıf düzeyinde beş ünitenin, VII. sınıf düzeyinde ise iki ünitenin ekonomi disiplini yansıtan konuları içerdiğini söylemek mümkündür. Diğer sınıf düzeylerinden daha yoğun olarak VI. sınıf düzeyinde “yeryüzünde yaşam, ipek yolunda Türkler, ülkemizin kaynakları, ülkemiz ve dünya ile elektronik yüzyıl” ünitelerinin ekonomi ile ilişkili konularının olduğu bu üniteler içerisinde de ekonomi konularını kapsayan

yoğunluğun “ülkemizin kaynakları” ünitesi altında toplandığı saptanmıştır. Ayrıca, bu programda Sosyal Bilgiler dersi içerisinde farklı sınıf düzeylerinde yer alan ünitelerden V. sınıf düzeyinin ünitesi olan “ürettiklerimiz” ünitesi ekonomi disiplininin amacına ve anlayışına hizmet eden daha çok konu başlığını barındırdığı da söylenebilir.

2018 İlköğretim Programı

2018 İlköğretim Müfredat Programı içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler dersinin ekonomi ile ilişkili konularına Tablo 45’te yer verilmiştir.

Tablo 45: 2018 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersinin Ekonomi İle İlgili Konuları

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı		
Düzye	Üniteler	Konu
IV. Sınıf	• Üretim, Dağıtım ve Tüketim	• İsteklerimiz, İhtiyaçlarımız
		• Ailemde ve Çevremde Ekonomik Faaliyetler
		• Bilinçli Tüketici Olalım
		• Belgemizi Alalım
		• Ayağımızı Yorganımıza Göre Uzatalım
		• Tüketime Evet, İsrafa Hayır
V. Sınıf	• Üretim, Dağıtım ve Tüketim	• Ülkeleri Tanıyalım
		• Komşularımız
		• Türk Cumhuriyetleri
		• İklimin İnsan Faaliyetlerine Etkisi
		• Nüfus ve Yerleşme
		• Çevremizdeki Ekonomik Faaliyetler
VI. Sınıf	• Küresel Bağlantılar	• Ekonomik Faaliyetler Meslekleri Etkiler
		• Ekonomi ve Sosyal Hayat
		• Üretim, Dağıtım ve Tüketim Ağı
		• Yeni Fikirler Geliştirelim
		• Bilinçli Tüketici
		• Yaşadığımız Yerin Ülke Ekonomisine Katkısı
VI. Sınıf	• Kültür ve Miras • İnsan, Yerler ve Çevreler	• Ekonomik İlişkilerde Teknoloji
		• Medeniyete Yön Veren Yollar
		• Ülkemin Zenginlikleri Haritada

	<ul style="list-style-type: none"> • Çevremizde Kimler Yaşüyor?
• Bilim, Teknoloji ve Toplum	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal Bilimler ve Toplum
	<ul style="list-style-type: none"> • Kaynaklarımız Kazanca Dönüşüyor
	<ul style="list-style-type: none"> • Dünyamıza Sahip Çıkalım
• Üretim, Dağıtım ve Tüketim	<ul style="list-style-type: none"> • Bir Projem Var
	<ul style="list-style-type: none"> • Vergilerimizle Aydınlık Yarınlara
	<ul style="list-style-type: none"> • Nitelikli İnsan, Güçlü Türkiye
	<ul style="list-style-type: none"> • Mesleğimi Seçiyorum
• Küresel Bağlantılar	<ul style="list-style-type: none"> • Komşularımız ve Kardeşlerimiz
	<ul style="list-style-type: none"> • Ticari İlişkilerimiz
	<ul style="list-style-type: none"> • Lider Türkiye
• İnsan, Yerler ve Çevreler	<ul style="list-style-type: none"> • Nereye Yerleşelim
	<ul style="list-style-type: none"> • Tablo ve Grafiklerle Ülkemiz
	<ul style="list-style-type: none"> • Doğduğun Yer Mi, Doyduğun Yer Mi?
VII. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Topraktan Üretir, Toprağı Yönetiriz
• Üretim, Dağıtım ve Tüketim	<ul style="list-style-type: none"> • Üretim Teknolojisi Hayatımızı Etkiliyor
	<ul style="list-style-type: none"> • Vakıf Demek, Medeniyet Demek
	<ul style="list-style-type: none"> • İşinin Ehli İnsan Yetiştirmek
	<ul style="list-style-type: none"> • Geleceğin Senin Ellerde
	<ul style="list-style-type: none"> • Dijital Teknoloji Çağındayız
• Küresel Bağlantılar	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomiye Yön Veren Kuruluşlar

(MEB, 2018).

Tablo 45’de 2018 İlköğretim Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin IV, V, VI ve VII. sınıf düzeylerindeki bazı konuların ekonomi disiplini ile ilişkili olduğu ve ekonomi disiplininin amacına uygun olduğu görülmüştür. 2005 Programına benzer oranda Sosyal Bilgiler dersinin IV. sınıf düzeyinde iki ünitenin, V. sınıf düzeyinde üç ünitenin, VI. sınıf düzeyinde beş ünitenin, VII. sınıf düzeyinde ise üç ünitenin ekonomi disiplinini yansıtan konuları içerdiğini söylemek mümkündür. 2018 Programında diğer derslerden farklı olarak öğrenme alanlarının ünite adı olmasıyla birlikte tüm sınıf düzeylerinde ekonomi ile ilgili konuları kapsayan ünitenin “üretim, dağıtım ve tüketim” ünitesi olduğu belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersi üniteleri arasında “üretim, dağıtım ve tüketim” ünitesinin yanı sıra “küresel bağlantılar ve insanlar, yerler ve çevreler” ünitelerinin farklı sınıf düzeylerinde ekonomi ile ilgili konuları barındırdığı söylenebilir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler VI.

sınıf düzeyinde yer alan yukarıda bahsi geçen ünitelerin yanı sıra “bilim, teknoloji ve toplum ile kültür ve miras” ünitelerin içerisinde de ekonomi ile ilişkili konuları barındırdığı görülmüştür.

4.4. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Konuların Ders Kitaplarına Yansımalarının İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bu alt problem altında 1924'ten günümüze Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin “Ekonomi” ile ilgili konularının, ders kitaplarına yansıyan içerikleri incelenmiş ve tablolar halinde gösterilmiştir.

1924 İlk Mekteplerin Müfredat Programı

1924 İlk Mekteplerin Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan “Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye” derslerinin ekonomi ile ilgili konularının içeriğine Tablo 46’da yer verilmiştir.

Tablo 46: 1924 Programında Yer Alan “Muhasabat-I Ahlakiye Ve Malumat-I Vataniye” Derslerinin Ekonomi İle İlgili Ders İçerikleri

1924 İlk Mekteplerin Müfredat Programı			
Ders	Düzy	Konular	İçerik
Muhasabat-ı Ahlakiye	I, II ve III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">Ahlaki esaslarİçtima-i hayata dair bilgiler	<ul style="list-style-type: none">İktisadi müesseselerin mana ve ehemmiyeti
			<ul style="list-style-type: none">Hayat pahalılığı
Malumat-ı Vataniye	V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none">Vatandaşların vazifeleriDevletin iktisadi hayata ait vazifeleri	<ul style="list-style-type: none">İktisadi hayata devletin müdahalesiHalkın sıhhat ve refahı ile ilgili umumi meselelerVergi ve Askerlik borcu

(MV, 1924).

Tablo 46’da 1924 Müfredat Programı incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan “Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye” derslerinin ekonomi ile ilişkili konularının içeriğinin, Musâhabât-ı Ahlâkiye ve dersi için I, II ve III. sınıflarda ortak olduğunu söylemek mümkündür. Ahlaki esaslar ve içtima-i hayata dair konular çerçevesinde

örüntülenen dersin ekonomi ile ilgili içeriği olarak iktisadi müesseselerin mana ve ehemmiyeti üzerinde durulduğu görülmüştür. Genel olarak derslerin konuları değerlendirildiğinde ise öğrenciye toplumda bir vatandaş olarak hak ve vazifelerini tanıtmak ve onları yüksek ahlaklı bireyler olarak yetiştirmek amaçlanmıştır.

1926 İlk Mekteplerin Müfredat Programı

1926 ilk mekteplerin müfredat programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan “Hayat Bilgisi” dersinin ekonomi ile ilgili konularının içeriğine Tablo 47’de yer verilmiştir.

Tablo 47: 1926 Programında Yer Alan “Hayat Bilgisi” Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders İçerikleri

1926 İlk Mekteplerin Müfredat Programı			
Ders	Düzy	Konular	İçerik
Hayat Bilgisi	I, II, III. Sınıf	• Evimiz ve ailemiz	• Babamızın, anamızın işleri (Zanaat ve meslekler)
		• Sonbahar	• Marangoz dükkânı • Demirci dükkânı
		• Pazar mahalini ziyaret	• Pazar nerede, ne zaman kurulur? • Pazarda neler satılır?
		• Ekmek neden yapılıyor?	• Çiftçi, buğday, mısır, değirmen, fırın, un mamulleri
		• Kırlarda ilkbahar	• Çiftçinin tarla sürmesi ve yazlık ekinleri ekmesi
		• Tarlalarda	• Başaklar, ekinlerin biçilmesi
		• Sonbaharda insanların işleri	• Mahsullerin ambara taşınması ve devşirilmesi
		• Ailede kış hazırlıkları	• Alışveriş, para, okka, arşın
		• Çiftçinin çift sürmesi	• Tohum ekimi
		• Kışın açıkta çalışan insanlar	• Bunların çalışmasından bizim kazandığımız rahatlıklar

(MV, 1926).

Tablo 47’de 1926 İlk Mekteplerin Müfredat Programı incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan “Hayat Bilgisi” dersinin ekonomi ile ilişkili konularının içeriğinin, hayat bilgisi dersi için I, II ve III. sınıflarda ortak olduğunu söylemek mümkündür. Ekonomi ile ilgili ders içeriğinin ve öğretim zamanının mevsimlere göre şekillendiği görülmüştür. Hayat bilgisi dersi öğretim programının ekonomi ile ilgili ders içeriğini ise konular ile ilgili olarak; meslekler, müesseseler, pazarlar ve tarım ürünleri ile tohum ekimi ve hasadı gibi alt konuların oluşturduğu görülmüştür. Genel olarak dersin ekonomiye ilişkin konu içeriği değerlendirildiğinde ise içeriğin Cumhuriyet’in ilk yıllarında tarıma dayalı toplumun izlerini taşıdığı şeklinde yorumlamak mümkündür.

1930 İlk Mekteplerin Müfredat Programı

1930 İlk Mekteplerin Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan “Yurt Bilgisi” dersinin ilk mektep IV. sınıf ekonomi ile ilgili konularının ders kitaplarındaki içeriğine Tablo 48’de yer verilmiştir.

Tablo 48: 1930 Programında Yer Alan “Yurt Bilgisi” IV. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri

1930 İlk Mekteplerin Müfredat Programı Ders Kitabı			
Ders	Düzye	Konular	İçerik
Yurt Bilgisi	IV. Sınıf	• Köy hayatı	• Köy, insanların toplu olarak yaşadıkları ve çalıştıkları bir yerdir. • Köyde teşkilat • Köylünün müşterek malları • İmece
		• Köyde en mühim say şekli ziraattır.	• Ziraatte iyi ve fena say tarzları • Ziraat Bankası • Ziraatte tehlikeler • Köy kooperatifi • Sigortalar
		• Kasaba ve şehirde hayat.	• Kasabalarda kadın ve erkeklerin vazifesi • Kasabalarda ihtiyaçlar köyden daha çok ve çeşitlidir.
		• Kasabalarda iş şekilleri	• Toprağını işleyen çiftçi ve bahçıvanlar.

	<ul style="list-style-type: none"> • Hammaddeleri işleyen san'atçiler • Malları mübadele eden tüccarlar • Serbest meslek erbabları
<ul style="list-style-type: none"> • Kasabalarda iş hayatını tanzim eden teşkilat 	<ul style="list-style-type: none"> • Belediye memurları
<ul style="list-style-type: none"> • Belediye iş görebilmek için paraya muhtaçtır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Belediyenin masraflarını kasabalılar verir: Belediye vergileri, belediye bütçeleri
<ul style="list-style-type: none"> • Belediye, kasaba hayatını nasıl tanzim ve saye nasıl yardım eder? 	<ul style="list-style-type: none"> • Çarşı ve pazarlarda alışverişin tanzimi, kasabanın sıhhati • Kantar, terazi ve kilelerin ayarı • Ekmek ve kömür gibi halka lazım olan şeylere narh (fiyat, para) konması

(MV, 1930: 81-85).

Tablo 48’de 1930 ilk mekteplerin müfredat programına ait ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamına giren “Yurt Bilgisi” dersinin IV. sınıf ders kitabında ekonomi ile ilişkili konularının içeriğinin, öğrenciye köy kasaba ve şehir yaşamını tanıtmaya yönelik şekillendiğini ve öğrencinin içinde bulunduğu birimin (köy, kasaba, şehir) özelliklerinden başlayarak yakından uzağa ilkesiyle öğretildiğini söylemek mümkündür. Yurt Bilgisi IV. sınıf ders kitaplarında ekonomi ile ilgili içerik olarak; köy yaşamı ve özellikleri, kasaba yaşamı ve özellikleri ve şehir yaşamı ve özellikleri ile önemli kurum ve kuruluşlar çerçevesinde oluşturulduğu görülmüştür. Genel olarak değerlendirildiğinde ise ilgili içeriği üretim, dağıtım ve tüketim ilişkisi içinde, idari birimlere, özelliklerine yapısına ve bu birimler içerisinde bulunan kurum ve kuruluşlar oluşturmaktadır.

1931-32 Orta mekteplerin Müfredat Programı

1931-32 orta mekteplerin müfredat programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan “Yurt Bilgisi” dersinin orta mektep I. sınıf ekonomi ile ilgili konularının ders kitaplarındaki içeriğine Tablo 49’da yer verilmiştir.

Tablo 49: 1931-32 Programında Yer Alan “Yurt Bilgisi” I. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri

1931-32 Ortamektep Müfredat Programı Ders Kitabı			
Ders	Düzye	Konular	İçerik

Yurt Bilgisi	I. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Müsavat 	<ul style="list-style-type: none"> • Vergi işlerinde müsavat
		<ul style="list-style-type: none"> • Vazifelerimiz 	<ul style="list-style-type: none"> • Vatandaşların devlete karşı vazifeleri (Vergi) <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vergilerin neveleri ✓ Vergilerin fayda ve mahsurları ✓ Vergi kaideleri ✓ Verginin konma şekilleri ✓ Memleketimizde vergiler
			<ul style="list-style-type: none"> • İnsanlığa karşı vazifelerimiz
			<ul style="list-style-type: none"> • İş bölümü ve bağlılık
			<ul style="list-style-type: none"> • Çalışma ve meslek

(MV, 1931).

Tablo 49’da 1931-32 Orta Mekteplerin Müfredat Programına ait ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamına giren “Yurt Bilgisi” dersinin I. sınıf ders kitabında ekonomi ile ilişkili konularının içeriğinin, vergi ve vergi ödemedeki eşitlikler ile bireyin vazifeleri çerçevesinde şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu ekonomi ile ilgili konu içerikleri kapsamında öğrenciye bir vatandaş olarak devlete karşı vazifelerini IV. sınıfta vergiler ve özelliklerine değinilerek öğretilmek istendiği söylenebilir. Ayrıca bireyin insanlığa karşı vazifeleri, toplumsal hayattaki iş bölümü ve mesleklere yönelik konu içeriklerinde ekonomi konuları ile ilişkili alt başlıklar olarak ders IV. sınıf ders kitabında yer almıştır. Ders kitabında yer alan ekonomi ile ilgili konuların içeriği değerlendirildiğinde ise konuların bireyin devlete karşı vazifeleri ve bireyin insanlığa karşı vazifeleri etrafında oluşturulduğunu, en genel anlamda ise toplumsal yapı içerisinde öğrenciye ekonomi ile ilgili ödevlerinin öğretilmek istendiğini ve bu doğrultuda ders kitabı içeriğinin şekillendiğini söylemek mümkündür.

1936 İlkokul Müfredat Programı

1936 İlkokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan İlkokul V. sınıf “Yurt Bilgisi” dersinin ekonomi ile ilgili konularının ders kitaplarındaki içeriğine Tablo 50’de yer verilmiştir.

Tablo 50: 1936 Programında Yer Alan “Yurt Bilgisi” V. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri

1936 Tarihli İlkokul Müfredat Programı Ders Kitabı			
Ders	Düzy	Konular	İçerik

Yurt Bilgisi	V. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye Büyük Millet Meclisi 	<ul style="list-style-type: none"> • Bütçe
		<ul style="list-style-type: none"> • Vekâletlerin vaziyetleri, vazifeleri ve kuruluşları 	<ul style="list-style-type: none"> • Maliye vekaleti ✓ Ticaret şirketleri • İktisat vekaleti • Bankalar • Ziraat vekaleti • Gümrük ve İnhisarlar vekaleti

(KB, 1936).

Tablo 50’de 1936 orta mekteplerin müfredat programına ait ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamına giren “Yurt Bilgisi” dersinin V. sınıf ders kitabında ekonomi ile ilişkili “Türkiye Büyük Millet Meclisi” ve “Vekâletlerin vaziyetleri, vazifeleri ve kuruluşları” konularının içeriğini, bütçe, ekonomiyle ilgili vekâletlerin görevleri ve özellikleri (Maliye, İktisat, Ziraat ve Gümrük ve İnhisarlar), ticari şirketlerin yapısı ve bankaların özellikleri oluşturmaktadır. Ders kitabında yer alan ekonomi ile ilgili konuların içeriği değerlendirildiğinde ise içeriğin TBMM’nin kuruluşu bakanlıklar ve bu bakanlıkların görev ve sorumlulukları etrafında oluşturulduğunu söylemek mümkündür.

1938 Ortaokul Müfredat Programı

1938 Ortaokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan ortaokul III. sınıf “Yurt Bilgisi” dersinin ekonomi ile ilgili konularının ders kitaplarındaki içeriğine Tablo 51’de yer verilmiştir.

Tablo 51: 1938 Programında Yer Alan “Yurt Bilgisi” III. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri

1938 Tarihli Ortaokul Müfredat Programı Ders Kitabı			
Ders	Düzye	Konular	İçerik
Yurt Bilgisi	III. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Müsavat 	<ul style="list-style-type: none"> • Vergi işlerinde müsavat • Vatandaşların devlete karşı vazifeleri (Vergi) ✓ Vergilerin neveleri ✓ Vergilerin fayda ve mahsurları ✓ Vergi kaideleri ✓ Verginin konma şekilleri ✓ Memleketimizde vergiler
		<ul style="list-style-type: none"> • Vazifelerimiz 	

-
- İnsanlığa karşı vazifelerimiz
-
- İş bölümü ve bağlılık
-
- Çalışma ve meslek
-

(KB, 1938).

Tablo 51’de 1938 Ortaokul Programında ait “Yurt Bilgisi” III. sınıf ders kitabı konuları ile 1931 tarihli ortaokul programında yer alan Yurt Bilgisi 1.sınıf ders kitabı konularının ve içeriklerinin aynı çerçevede oluşturulduğu söylenebilir. Ekonomi ile ilişkilendirilen konuların içeriğinin de benzer olarak vergi ve vergi ödemedeki eşitlikler ile bireyin vazifeleri çerçevesinde şekillendiğini söylemek mümkündür. Ekonomi konuları bağlamında içerikte, bireyin devletin bir vatandaşı olarak devlete karşı ödev ve sorumlulukları ve toplumsal yapı içerisinde diğer bireylere karşı ödev ve sorumluluklarına değinilmiştir. Genel bir ifade ile bireyin ekonomik yönden toplumsal yapıda varoluşundan kaynaklı görevlerine ve devletin bir vatandaşı olarak görevlerine ders kitabı içeriğinde yer verilmiştir.

1948 İlkokul Programı

1948 İlkokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan IV. sınıf “Yurttaşlık Bilgisi” dersinin ekonomi ile ilgili konularının ders kitaplarındaki içeriğine Tablo 52’de yer verilmiştir.

Tablo 52: 1948 Programında Yer Alan “Yurttaşlık Bilgisi” IV. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri

1948 İlkokul Müfredat Programı Ders Kitabı			
Ders	Düzy	Konular	İçerik
Yurttaşlık Bilgisi	IV. Sınıf	• Toplumsal hayat	• Çok lüzumlu ihtiyaçlarımız
			• Sosyal ihtiyaçlarımız
			• Köy ve köylü
		• Köylerde hayat	• Köylünün ortak malları
		• Köylülerin birlik işleri ve köyde ekonomik hayat	
		• Tarımda tehlikeler ve köylüye yardım	
		• Şehir ve kasabalarda	• Toprağı işleyenler

hayat	<ul style="list-style-type: none"> • Hammaddeleri işleyen sanatkârlar
	<ul style="list-style-type: none"> • Ticaret işleri
	<ul style="list-style-type: none"> • Belediye gelir kaynakları ve giderleri
	<ul style="list-style-type: none"> • Belediye bütçesi

(MEB, 1948).

Tablo 52’de 1948 Orta Mekteplerin Müfredat Programına ait ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamına giren “Yurttaşlık Bilgisi” dersinin IV. sınıf ders kitabında “Toplumsal Hayat, Köylerde Hayat ve Şehir ve Kasabalarda Hayat” konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ders kitabında yer alan ekonomi ile ilgili konuların içeriği değerlendirildiğinde ise içeriğin köy, kasaba ve şehir hayatı, ekonomik faaliyetleri ve idari yapıları çerçevesinde oluşturulduğunu söylemek mümkündür.

1949 Ortaokul Müfredat Programı

1949 Ortaokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan ortaokul II. sınıf “Yurt Bilgisi” dersinin ekonomi ile ilgili konularının ders kitaplarındaki içeriğine Tablo 53’te yer verilmiştir.

Tablo 53: 1949 Programında Yer Alan “Yurt Bilgisi” II. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri

1949 Ortaokul Müfredat Programı Ders Kitabı			
Ders	Düzyey	Konular	İçerik
Yurttaşlık Bilgisi	II. Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • Topluluğu yaşatan kurumlar 	<ul style="list-style-type: none"> • Çevremizde ekonomik hayat
			<ul style="list-style-type: none"> • Endüstri
			<ul style="list-style-type: none"> • Ticaret
			<ul style="list-style-type: none"> • Ticaret ortakları
			<ul style="list-style-type: none"> • Sigortalar
			<ul style="list-style-type: none"> • Bankalar
		<ul style="list-style-type: none"> • Devletin yasama görevi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kanunlar (Bütçe kanunu)

(MEB, 1949).

Tablo 53’de 1949 Ortaokul Programına ait ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamına giren “Yurttaşlık Bilgisi” dersinin II. sınıf ders kitabında ekonomi ile ilişkili konuları içeriği incelendiğinde, ekonomik hayatın yapısı ve elemanlarına, tarıma, hayvan üretimine, çiftçinin

yaşayışına, endüstri ve ticaret faaliyetlerine, bankanın özelliklerine ve sigorta gibi kurumların görevlerine ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca devletin yasama görevleri içerisinde ekonomi ile ilgili olarak bütçe oluşturma ve bütçe kanununa da kitap içerisinde değinilmiştir. Genel olarak kitaptaki içerik değerlendirildiğinde toplumsal yapı içerisindeki ekonomik faaliyetlere ve devletin ekonomik anlamda işleyişinden bahsedildiğini söylemek mümkündür.

1962 İlkokul Müfredat Programı

1962 İlkokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan IV. sınıf “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersinin ekonomi ile ilgili konularının ders kitaplarındaki içeriğine Tablo 54’te yer verilmiştir.

Tablo 54: 1962 Programında Yer Alan “Toplum Ve Ülke İncelemeleri” IV. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri

1962 İlkokul Müfredat Programı Ders Kitabı			
Ders	Düzy	Konu	İçerik
Toplum ve Ülke İncelemeleri	IV. Sınıf	• Ailede, okulda ve yakın çevrede hayat	• Aile bireyleri ve ailede iş bölümü, herkesin görevleri
		• İlimizi tanıyalım	• İlimizde ekonomik hayat (Halkın geçimi, el sanatları, fabrikalar, tarım, hayvancılık, ticaret ve madenler)
		• Bölgemiz	• Bölgemizde ekonomik hayat (Halkın geçimi, el sanatları, fabrikalar, tarım, hayvancılık, ticaret ve madenler)
		• Yurdumuzu tanıyalım	• Halkın geçimi, el sanatları, fabrikalar, tarım, hayvancılık, ticaret ve madenler

(MEB, 1962).

Tablo 54’de 1962 İlkokul Müfredat Programına ait ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamına giren “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersinin IV. sınıf ders kitabında ekonomi ile ilişkili konularının içeriğinin, yakından uzağa ilkesinden hareketle öğrencinin ailesi ve yakın çevresinden başlayarak iş bölümü görev dağılımı tutumlu olma gibi durumları ve yaşadığı ilin, sonra bölgenin ve en sonunda yurdunun ekonomik hayatını öğrenmesi şeklinde örüntülediğini söylemek mümkündür. Bu ekonomi ile ilgili konu içerikleri kapsamında öğrenciye halkın geçim kaynakları, el sanatlarının önemi, tarım ve hayvancılık, doğal

kaynaklar ve hammaddenin işlendiği fabrikalar hakkında bilgiler verildiği görülmüştür. Ders kitabında yer alan ekonomi ile ilgili konuların içeriği değerlendirildiğinde ise ekonomi konusu içeriklerinin öğrencide kalıcılığını sağlama amacıyla yakından uzağa ilkesine bağlı olarak verildiği ve öğrenciye ekonomik hayatın öğretilmesinin hedeflendiği söylenebilir.

1962 Ortaokul Müfredat Programı

1962 Ortaokul Müfredat Programı içerisinde yer alan ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan ortaokul III. sınıf “Yurttaşlık Bilgisi” dersinin ekonomi ile ilgili konularının ders kitaplarındaki içeriğine Tablo 55’te yer verilmiştir.

Tablo 55: 1962 Programında Yer Alan “Yurttaşlık Bilgisi” III. Sınıf Dersinin Ekonomi İle İlgili Ders Kitabı İçerikleri

1962 Ortaokul Müfredat Programı Ders Kitabı			
Ders	Düzy	Konular	İçerik
Yurttaşlık Bilgisi	III. Sınıf	• Vatandaşlık ödevlerimiz	<ul style="list-style-type: none"> • Vatandaşın devlete karşı olan ödevleri <ul style="list-style-type: none"> ✓ Verginin tanımı ✓ Vergi şekilleri ✓ Vergi kuralları ✓ Vergi ödevinin önemi ✓ Vergilerimiz
		• Turizm	<ul style="list-style-type: none"> • Turizmin sağladığı gelir • Turizmi teşvik örgütü • Yabancı memleketlere gezi yapılması
		• Meslek seçimi	<ul style="list-style-type: none"> • Mesleğin tanımı ve çeşitleri • İş bölümü bağlılık ve yardım • Meslek hazırlığında devletin yardımı • Ailemize ve devlet yardımına karşı borcumuz • Herkesin bir meslek sahibi olması
		• Birleşmiş Milletler ve Unesco	<ul style="list-style-type: none"> • Birleşmiş milletler örgütü <ul style="list-style-type: none"> ✓ Birleşmiş milletler çalışma organları • UNESCO • Marşal yardımı ve NATO

(MEB, 1962).

Tablo 55’de 1962 Ortaokul Programında ait “Yurttaşlık Bilgisi” III. sınıf ders kitabı konuları içerisinde ekonomi ile ilişkilendirilen konuların içeriğinin, vatandaşın devlete karşı olan ödevlerinden biri olan vergi ve vergi türleri, turizm ve sağladığı gelir, meslek sahibi olmanın önemi ve meslekler ve uluslararası kuruluşların ekonomik faaliyetleri hakkında bilgiler ile şekillendirildiğini söylemek mümkündür. Genel olarak ekonomi konuları kapsamında içerik vatandaşlık ödevleri, turizm, meslekler ve meslek seçimi ve uluslararası kuruluşlar olarak ders kitabına yansımıştır.

1968 İlkokul Sosyal Bilgiler Müfredat Programı

İlk kez 1968 İlkokul Sosyal Bilgiler Müfredat Programında Sosyal Bilgiler adı altında oluşturulan programın IV. sınıf üniteleri içerisinde yer alan ekonomi ile ilgili konuların ders kitabındaki içeriğine Tablo 56’da yer verilmiştir.

Tablo 56: 1968 Sosyal Bilgiler IV. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği

Sosyal Bilgiler Programı IV. Sınıf Ders Kitabı			
Düzyey	Üniteler	Konular	İçerik
IV. Sınıf	• İlimiz ve Bölgemiz	• İlimiz ve bölgemizde yaşayış	<ul style="list-style-type: none"> Yerleşim yerlerinde yaşayan insanların geçim kaynaklarının çeşitliliği (tarım, hayvancılık, orman işleri, balıkçılık, madenler, el sanatları, iş yerleri ve fabrikalar) Yaşanılan ilin ve bölgenin geçim kaynakları ile ilgili veri toplama Yaşanılan il ve bölgede yapılan ticari ilişkiler (pazarlar, dükkânlar vb.) Ticaret tanımı Panayır tanımı Fuar tanımı
		• İlimizin yönetimi	<ul style="list-style-type: none"> İl yönetiminde valiye yardım eden daire müdürlüklerinden ekonomi ile ilgilenen müdürlükler (Defterdarlık, Özel saymanlık, tarım müdürlüğü, tapu ve kadastro müdürlüğü, tekel müdürlüğü, çalışma müdürlüğü) İlçe merkezinde ekonomi ile ilgilenen daireler (mal müdürlüğü, tarım teknisyenliği, tapu sicil

	memurluğu, tekel müdürlüğü, toprak iskan memurluğu)
• İlimiz ve Bölgemizde Turizm	<ul style="list-style-type: none"> • Turistlerin harcadığı paraların il ve bölgede kalmasıyla ticareti arttırması • Dövizin tanımı ve döviz sayesinde ülkenin ihtiyacı olan malların temin edilmesi • Turizm köşesi hazırlama etkinliği
• Yurdumuzda ekonomi	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkenin farklı yerleşim bölgelerinde yaşayanların geçim kaynakları (köylerde, deniz kıyılarında vb.) • Geçim kaynakları tanımı • Türkiye’de yetişen tarım ürünleri • Türkiye’nin orman ürünleri • Türkiye’de hayvancılık • Türkiye’nin başlıca madenleri • Türkiye’de başlıca sanayi kolları ve bunların dağılışı • Endüstri ve endüstri merkezleri tanımı
• Yurdumuzda Bugünkü Hayat	<ul style="list-style-type: none"> • Milli gelir kaynaklarını koruma ve geliştirmeye çalışma
• Yurdumuzda Ulaşım ve Ticaret	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye’nin iç ve dış ticareti • İç ve dış ticaret tanımları • Türkiye’nin ihraç ettiği ve ithal ettiği ürünler • Dışsatım ve dışalım malları tanımı

(MEB, 1968).

Tablo 56’da 1968 İlköğretim“Sosyal Bilgiler” dersi IV. sınıf ders kitabı üniteleri içerisinde ekonomi ile ilişkilendirilen konuların içeriği, ilimiz ve bölgemizde yaşayış, ilimizin yönetimi, ilimiz ve bölgemizde turizm, yurdumuzda ekonomi, yurdumuzda ulaşım ve ticaret konuları çerçevesinde şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu konular çerçevesinde içerik incelendiğinde, yerleşim yerlerinde yaşayan insanların başlıca geçim kaynaklarına, yaşanan il ve bölgedeki geçim kaynaklarına ve ticaretine, il ve ilçe yönetiminde ekonomi ile ilgili müdürlüklere ve birimlerine, ülkenin farklı bölgelerindeki geçimi sağlamaya yönelik yapılan ekonomik faaliyetlerine ve ticarete ithalat ve ihracata yer verildiği görülmektedir. Genel

olarak ders kitabı içerisindeki ekonomi ile ilgili içeriğe önceki programlara göre daha fazla yoğunluk verildiği söylenebilir.

1971 İlkokul Sosyal Bilgiler Programı

1971 İlkokul Sosyal Bilgiler Programında Sosyal Bilgiler dersi programın V. sınıf üniteleri içerisinde yer alan ekonomi ile ilgili konuların ders kitabındaki içeriğine Tablo 57’de yer verilmiştir.

Tablo 57: 1971 Sosyal Bilgiler V. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği

Sosyal Bilgiler Programı V. Sınıf Ders Kitabı			
Düzyey	Üniteler	Konu	İçerik
V. Sınıf	• Yurdumuz ve Komşuları	• Komşularımızın Ekonomik Hayatı	• Ülkelerin coğrafyasının incelenmesi ve ekonomik hayatında birinci derecede göze çarpan özellikleri
			• Amerika Birleşik Devletleri
	• Dünyanın Başlıca Ülkeleri	• Türkiye’nin En Çok Alışveriş Yaptığı Ülkeler	• Birleşik Krallık
			• Batı Almanya
			• Fransa
			• İsviçre (Bu ülkeler ile olan ticari ilişkilerimiz)
	• Cumhuriyetimiz	• İç ve Dış Turizm, Turizmin Sağladığı Gelirler	• Turizm davamızda bize düşen ödevler
• Dünyada turizmi geliştirmiş başlıca ülkeler ve sağladıkları kazançlar			
• Cumhuriyetimiz	• Devrimlerimiz	• Ekonomik alanda yapılan devrimler	
		• Yurttaşların Devlete Karşı Ödevleri	• Vergi vermek
			• Meslek Seçimi
			• İşimizde ve mesleğimizde başarılı olmanın yolları

(MEB, 1971).

Tablo 57’de 1971 İlköğretim“Sosyal Bilgiler” dersi IV. sınıf ders kitabı üniteleri içerisinde yer alan konuların içeriği incelendiğinde, Türkiye’nin komşularına ve ekonomik hayatlarında birinci derecede göze çarpan faaliyetlerine, Türkiye’nin alışveriş yaptığı dünyadaki başlıca ülkelere, iç ve dış turizmde vatandaş olarak görev ve sorumluluklara ve turizm bakımından gelişmiş ülkelerin sağladıkları kazançlara değinilmiştir. Ayrıca ekonomik

alandaki yapılan devrimlere, vergi vermenin önemine ve çeşitli mesleklere ekonomi ile ilgili konular çerçevesinde içerik olarak yer verilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, ekonomi konularına kitapta coğrafya ve tarih disiplini içeren üniteler altında yer verildiğini söylemek mümkündür.

1995 İlkokul Sosyal Bilgiler Programı

1995 İlkokul Sosyal Bilgiler Programında Sosyal Bilgiler dersi programının IV. sınıf üniteleri içerisinde yer alan ekonomi ile ilgili konuların ders kitabındaki içeriğine Tablo 58’de yer verilmiştir.

Tablo 58: 1995 Sosyal Bilgiler IV. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı			
Düzyey	Ünite	Konu	İçerik
IV. Sınıf	• Yaşadığımız Yer	• Aile, Okul ve Toplum Hayatı	• Aile hayatı ✓ Ailede dayanışma ve iş bölümü
			• Toplum hayatı ✓ Toplum hayatında bize düşen görevler
	• İlimiz ve Bölgemiz	• İlimizi ve Bölgemizi Tanıyalım	• İlimiz ve bölgemizde ekonomik hayat ✓ Tarım ve hayvancılık ✓ Yeraltı zenginlikleri ✓ Enerji kaynakları ✓ Sanayi ✓ Ticaret (Sergi, panayır, fuar)
			• Yurdumuzdaki Coğrafi Bölgeler

(MEB, 1995).

Tablo 58 incelendiğinde ekonomi ile ilgili içeriklerin coğrafya temelinde yapılandırıldığı görülmektedir. IV. sınıf ders kitabındaki tarih ve vatandaşlık bölümlerinde ekonomi ile ilgili herhangi bir içeriğe rastlanılmamıştır. Ekonomi ile ilgili konulara bakıldığında ise içeriklerin öncelikle öğrencinin aile hayatını ilgilendiren durumlar içermiş olması öğrencinin öncelikle yakın çevresine odaklanıldığını göstermektedir. Ardından öğrencinin toplumda üstlenilen görevlerine vurgu yapılmaktadır. Yine “İlimiz ve Bölgemiz” ünitesinde ise ekonomik coğrafya temelinde öğrencilere öncelikle kendi yaşadıkları bölgedeki

ekonomik faaliyetler anlatılmakta ve öğrencinin konularla kendi çevresi arasında bir ilişki kurması sağlanmaktadır.

1998 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

1998 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Sosyal Bilgiler dersi programının VII. sınıf üniteleri içerisinde yer alan ekonomi ile ilgili konuların ders kitabındaki içeriğine Tablo 59’da yer verilmiştir.

Tablo 59: 1998 Sosyal Bilgiler VII. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı			
Düzyey	Ünite	Konu	İçerik
VII. Sınıf	• Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri	• Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri ve Bölümleri	• Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ve Bölgelerin Bölümlerindeki Ekonomik Faaliyetler
	• Avrupa'da Yenilik	• Sanayi İnkılabı	• Sanayi İnkılabının Üretim Faaliyetlerini Arttırması ve Sömürgecilik Faaliyetlerine Etkisi
	• Osmanlı Kültür ve Uygarlığı	• Hukuk Sistemi İle Sosyal ve Ekonomik Yaşam	• Osmanlı'da Hakim Olan Ekonomik Faaliyet Olarak Tarımın Uygulanışı
			• Osmanlı'da Dokumacılığın Yapıldığı Yerler
• Osmanlı'da Madencilikğin Yapıldığı Yerler			
• Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası	• Yurdumuzun Komşuları	• Türkiye'nin Komşularında Hakim Olan Ekonomik Faaliyetler	
	• Türk Dünyası	• Türkiye'nin Türk Devletler ile olan ihracat-ithalat ilişkileri	
		• Türk Devletleri'nin ekonomik zenginlik kaynakları	

(MEB, 1998).

1998 Programının VII. sınıf düzeyine ait Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriğinin gösterildiği Tablo 59 incelendiğinde “ekonomi” ile ilgili içeriklerin ana teması tarih ve coğrafya olan konularda yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Bunun nedeninin 1998 yılında

hazırlanmış Sosyal Bilgiler Programının coğrafya, tarih ve vatandaşlık üçgeninde olması ve henüz disiplinler arası bir yapı kazanmamış olmasından kaynaklandığını söylenebilir. Yine içerikler incelendiğinde 4.sınıftan beri verilen Sosyal Bilgiler dersinin yakından uzağa ilkesi çerçevesinde hareket ettiği, bu nedenle içeriklerin artık öğrencinin kendi hayatından değil, kendisine uzak olan alanlardan oluştuğu yorumu yapılabilir.

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Sosyal Bilgiler dersi programın IV. sınıf üniteleri içerisinde yer alan ekonomi ile ilgili konuların ders kitabındaki içeriğine Tablo 60’da yer verilmiştir.

Tablo 60: 2005 Sosyal Bilgiler IV. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı					
Düzyey	Ünite	Konu	İçerik		
IV. Sınıf	Üretimden Tüketime	• Önce İhtiyaçlarım	• İhtiyaç, temel ihtiyaç ve istek tanımı • İhtiyacı tespit etme		
		• Hesaplı Yaşıyoruz	• Ücret, maaş ve bütçe tanımları • Bütçe örneği ve tasarruf sağlama		
		• Yasemin’in Bir Görevi Var	• Ürünler üzerindeki etiketleri ve damgaları kontrol etme ve fatura almaya önem gösterme		
		• Bir Tüketici Olarak Neler Biliyorsunuz?	• Tüketici Hakları ve bu haklarını kullanma yolları		
		• Bana Nasıl Ulaştı?	• Bir ürünün üretilme aşamasından tüketilmeye geliş aşamasını gözlemleme		
		• İhtiyaçlar ve Ustalar	• Mesleklerin hangi ihtiyaçları karşıladığı • Mesleklerini çok iyi yapmış olan insanların hikâyeleri ve bunların yaptığı başarılar		
		• Uzaktaki Arkadaşlarım	• Hollanda’da İlk Laleler	• Hollanda’ya lalenin nasıl gittiği ve Hollanda topraklarının özellikleri	

(MEB, 2005).

IV. sınıf düzeyinde hazırlanmış olan Sosyal Bilgiler ders kitabında “ekonomi” ile ilgili içeriklerin yer aldığı Tablo 60 incelendiğinde yakından uzağa öğretim ilkesinin dikkate

alındığını söylemek mümkündür. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ünitesinde yer alan “önce ihtiyaçlarım” ve “hesaplı yaşıyoruz” konularının içeriğinde öğrenciler öncelikle kendi ihtiyaçlarını ve kendi bütçelerini oluşturarak öğrencilerde tasarruf bilincinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Yine bu ünite içerisinde öğrencilere tüketici hakları öğretilmekte; ürünlerin üzerinde yer alan işaretlerin önemi anlatılmakta; yaptığı her alışveriş sonunda fatura olarak yaşadığı devletin ekonomisine katkı sağladığı öğretilerek öğrencilerin bilinçli tüketiciler olmaları hedeflenmektedir.

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Sosyal Bilgiler dersi programın VI. sınıf üniteleri içerisinde yer alan ekonomi ile ilgili konuların ders kitabındaki içeriğine Tablo 61’de yer verilmiştir.

Tablo 61: 2005 Sosyal Bilgiler VI. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı				
Düzyey	Ünite	Konu	İçerik	
VI. Sınıf	• Yeryüzünde Yaşam	• Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları	• Eski Çağ’da Anadolu ve Mezopotamya Bölgesindeki Uygarlıkların Ekonomik Faaliyetleri (Hitit, Frig, Lidya, İyon, Urartu, Sümerler, Asurlular)	
		• İpek Yolu’nda Türkler	• Bozkır’da Yaşam	• Orta Asya Türklerinde Hakim Geçim Kaynağının Hayvancılık Olması
	• Ülkemizin Kaynakları	• Ülkemizde Ekonomi		• Türkiye’de Yetişen Tarım Ürünleri (Sebze, Meyve, Sanayi Bitkileri Vb.)
				• Türkiye’de Yapılan Hayvancılık Faaliyetleri (Küçükbaş, Büyükbaş, Kümes Hayvancılığı, Arıcılık, İpek Böcekçiliği,
				• Türkiye’de Madencilik ve Türkiye’nin Enerji Kaynakları
				• Türkiye’de Sanayi ve Sanayi Kollarının Dağılımı
• Yapıyoruz, Satıyoruz		• Bir Bölgedeki Doğal Kaynakların O Bölgede Yapılan Ekonomik Faaliyetlere Olan Etkisi		
• Vatandaşlık Borcumuz		• Yapılacak bir girişim öncesinde girişim konusuyla ilgili ekonomik veriler elde etme		
• Doğal		• Organik tarımın ekonomiye olan katkısı		
		• Vergi vermenin bir vatandaşlık görevi olduğu ve devletin bu vergilerle halka hizmetlerde bulunması		
		• Türkiye’nin Su, Toprak, Orman ve Yeraltı Kaynakları		

	Kaynaklarımızı Koruyalım	İle Bu Kaynakların Korunması İçin Yapılması Gerekenler
	• Mesleğimi Seçerken	• Nitelikli Bir İşgücünün Ülke Ekonomisini Geliştirmesi • Mesleğin Seçilmesinde Dikkat Edilmesi Gerekenler
	• Dünya'mızı Tanıyalım	• Dünya'da Nüfusun Dağılımını Etkileyen Ekonomik Faktörler
• Ülkemiz ve Dünya	• Yurdumuzun Kaynakları	• Türkiye'nin ihtiyacı olduğu kaynakları dış ülkelere ithal etmesi, bunun yanında yetiştirdiği ürünleri dış ülkelere ihraç etmesi • Türkiye'nin Rusya, Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere ve ABD ile Olan İhracat-İthalat İlişkileri
	• Türk Cumhuriyetleri İle İlişkilerimiz	• Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri İle Olan İhracat-İthalat İlişkileri
• Elektronik Yüzyıl	• Sosyal Bilimler ve Biz	• Sosyal Bilimler İçerisinde Yer Alan Ekonomi Biliminin Tanımı

(MEB, 2005).

Sosyal Bilgiler 5.sınıf ders kitabında yer alan “ekonomi” ile ilgili içeriklerin gösterildiği Tablo 61 incelendiğinde ekonomi ile ilgili içeriklere en fazla “Ülkemizde Ekonomi” konusu kapsamında yer aldığı görülmektedir. Bu konunun içeriklerine bakıldığında Türkiye’de tarım, hayvancılık ve sanayi faaliyetlerinin öğrencilere yansıtıldığını söylemek mümkündür. Yine Tablo 61 incelendiğinde ekonomi ile ilgili içeriklerin genel olarak coğrafya disiplini ile bağlantılı bir şekilde verildiği görülmektedir. Örneğin “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde yer alan “Ülkemizde Ekonomi”, “Yapıyoruz, Satıyoruz”, “Doğal Kaynaklarımızı Koruyalım” konuları ile “Ülkemiz ve Dünya” ünitesi içerisinde yer alan “Dünya'mızı Tanıyalım”, “Yurdumuzun Kaynakları” ve “Türk Cumhuriyetleri İle İlişkilerimiz” konularında yer alan içeriklerin coğrafya disiplini ile bağlantılı olduğu söylenebilir.

2018 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

2018 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Sosyal Bilgiler dersi programın IV. sınıf üniteleri içerisinde yer alan ekonomi ile ilgili konuların ders kitabındaki içeriğine Tablo 62’de yer verilmiştir.

Tablo 62: 2018 Sosyal Bilgiler IV. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı			
Düzyey	Üniteler	Konu	İçerik
IV. Sınıf	• Üretim, Dağıtım ve Tüketim	• İsteklerimiz, İhtiyaçlarımız	• İhtiyaç tanımı • Sosyal ve kültürel ihtiyaçlar
		• Ailemde ve Çevremde Ekonomik Faaliyetler	• Ekonomik faaliyet tanımı • Üretim kavramı tanımı • Tarım, turizm ve sanayi şehirlerine örnekler (Ordu, Antalya ve İzmit)
		• Bilinçli Tüketici Olalım	• İhtiyaç listesi hazırlama • Paketli ürünlerdeki işaretlerin anlamları (TSE, CE, ISO vb)
		• Belgemizi Alalım	• Alışveriş sonrası fiş veya fatura almanın gerekliliği
		• Ayağımızı Yorganımıza Göre Uzatalım	• Aile bütçesi oluşturma • Kendine ait bir bütçe oluşturma
	• Küresel Bağlantılar	• Tüketime Evet, İsrafa Hayır	• İsraf tanımı • İsrafi önlemek için yapılabilecekler
		• Ülkeleri Tanıyalım	• Finlandiya'nın ekonomik faaliyetleri • Ürdün'ün ekonomik faaliyetleri
		• Komşularımız	• Türkiye'nin komşularından ihrac ve ithal ettiği ürünler
		• Türk Cumhuriyetleri	• Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri ile kurduğu ekonomik ilişkiler (ihracat, ithalat, ortak kuruluşlar, gaz koridorları vb.)

(MEB, 2018).

Tablo 62 incelendiğinde IV. sınıf ders kitaplarının içeriğinde “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarını içeren ve yine aynı adı taşıyan ünitelerin içeriklerinde ekonomi ile ilgili bulgulara rastlanıldığı görülmektedir. Bu ünitelerden “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ünitesinde “İsteklerimiz ve İhtiyaçlarımız” konusunda öğrencilere ihtiyaç kavramından bahsedilerek onların karar verme becerilerinin geliştirilmesine vurgu yapılmaktadır. “Belgemizi Alalım” konusunda öğrencilere fiş ve fatura

almanın bir vatandaşlık görevi olduğu anlatılarak onlarda sorumluluk değerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. “Ayağımızı Yorganımıza Göre Uzatalım” konusunda öğrencilerin kendilerine ait bir bütçe oluşturulmaları istenerek onlarda “finansal okuryazarlık” becerinin geliştirilmesine çalışıldığı söylenebilir. Yine “Tüketime Evet, İsrafa Hayır” konusunda öğrencilerin ellerindeki sınırlı kaynakların yok olmaması için israfın nasıl önlenileceği anlatılmakta ve onlarda tasarruf değerinin farkına varılmasının istenildiği yorumunu yapmak mümkündür. “Küresel Bağlantılar” ünitesinde öğrencilere farklı coğrafyalardaki ülkeler tanıtılmakta ve bu ülkeler tanıtılırken o ülkenin başlıca geçim kaynaklarına değinilmektedir. Örneğin “Ülkeleri Tanıyalım” konusu kapsamında Finlandiya örneği verilerek bu ülkenin başlıca geçim kaynaklarından bir tanesinin ormancılık faaliyeti olduğu anlatılmaktadır. “Komşularımız” konusunda Türkiye’nin komşuları tanıtılmakta ve bu tanıtımlar içerisinde Türkiye’nin anlatılan komşusu ile olan ihracat-ithalat ilişkisine vurgu yapılmaktadır. “Türk Cumhuriyetleri” konusunda Türkiye’nin Türk cumhuriyetleri ile kurduğu kuruluşlar anlatılmakta ve bunların ekonomik ilişkileri de geliştirdiği öğrencilere anlatılmaktadır. Yine aynı konu içerisinde Türkiye-Azerbaycan arasında Bakü-Tiflis-Ceylan Petrol Boru Hattı anlatılarak bunun iki ülke arasındaki ticaret hacmine olan etkisi belirtilmektedir.

2018 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Sosyal Bilgiler dersi programın VI. sınıf üniteleri içerisinde yer alan ekonomi ile ilgili konuların ders kitabındaki içeriğine Tablo 63’te yer verilmiştir.

Tablo 63: 2018 Sosyal Bilgiler VI. Sınıf Kitabında Yer Alan Ekonomi İle İlgili Konuların İçeriği

Sosyal Bilgiler Programı Ders Kitabı			
Düzy	Üniteler	Konu	İçerik
VI. Sınıf	• Kültür ve Miras	• Medeniyete Yön Veren Yollar	• İpek ve Baharat Yolu
	• İnsan, Yerler ve Çevreler	• Ülkemin Zenginlikleri Haritada	• Türkiye’deki Tarım, Hayvancılık, Maden ve Sanayi Bölgeleri
		• Çevremizde Kimler Yaşıyor?	• Dünya’da Görülen İklimlerin İnsanların Ekonomik Faaliyetlerine Etkisi
	• Bilim, Teknoloji ve Toplum	• Sosyal Bilimler ve Toplum	• Nüvizmatik tanımı ve içeriği • Ekonomi tanımı ve kapsamı

• Üretim, Dağıtım ve Tüketim	• Kaynaklarımız Kazanca Dönüşüyor	• Türkiye'nin Toprak, Su, Maden, Orman ve Turizm Kaynakları • Türkiye'de Yetişen Tarım Ürünleri • Tarım, Sanayi ve Hizmet Sektörlerinin Faaliyet Alanları
	• Dünyamıza Sahip Çıkalım	• Yenilenebilir ve Yenilenemeyen Enerji Kaynakları • Ülkemizin Enerji Kaynakları Kullanım Oranları
	• Bir Projem Var	• Bölgesinin Kalkınmasını Sağlayabilecek Bir Proje Geliştirme
	• Vergilerimizle Aydınlik Yarınlar	• Verginin önemi • Devletin vergilerle yaptığı hizmetler
	• Nitelikli İnsan, Güçlü Türkiye	• Nitelikli İnsanın Özellikleri • Nitelikli İnsanın Ülke Ekonomisine Katkısı
• Küresel Bağlantılar	• Mesleğimi Seçiyorum	• Mesleğini Seçerken Dikkat Etmesi Gerekenler (İlgi, Yetenek Ve Değerler) • Araştırdığı Mesleğin Özellikleri
	• Komşularımız ve Kardeşlerimiz	• Türkiye'nin Komşu Ülkelerle Yaptığı İhracat ve İthalat Verileri • Türkiye'nin Türk Cumhuriyetlerine Sattığı ve Aldığı Ürünler
	• Ticari İlişkilerimiz	• İhracat ve İthalat tanımı • Türkiye'nin İthal ve İhraç Ettiği Ürünler • Türkiye'nin Başlıca İthalat ve İhracat yaptığı Ülkeler
	• Lider Türkiye	• Türkiye'nin Enerji Koridoru Olmasının Ülke Ekonomisine Katkısı • Türkiye'nin Dünyada Üstlendiği Sorumluluk Kapsamında Yaptığı Ekonomik Yardımlar

(MEB, 2018).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının VI. sınıf düzeyine ait “ekonomi” ile ilgili içerikleri gösteren Tablo 63 incelendiğinde ekonomiye ait en geniş içerik “üretim, dağıtım ve

tüketim” ünitesinde yer almaktadır. Bu ünite altında Türkiye’nin gelir kaynaklarını oluşturan doğal ve beşeri unsurlara değinilmekte; çeşitli ekonomik faaliyetlerin neler olduğu anlatılmakta; öğrenciden ekonomik kalkınmaya hizmet edecek bir proje tasarımı yapması istenmekte; devletine vergi vermesinin devletin ekonomik yapısını nasıl etkilediğini ve devletin aldığı vergilerle kendisine hizmet ettiğini öğrenmekte; toplumunun ve küresel dünyanın nasıl bir nitelikle insan istediğini görmekte; hayatını geçireceği mesleğini hangi kriterler çerçevesinde seçmesini gerektiğini ve iyi bir meslek seçiminin hayatı için olan önemini kavramaktadır. VI. sınıf düzeyinin ekonomi ile ilgili içeriğe yer verilen üniteler içerisinde en az içerik ise “kültür ve miras” ünitesinde yer almaktadır. Ana disiplini tarih merkezli olan bu ünite “medeniyete yön veren yollar” konusu içeriğinde öğrencilere tarihi ipek ve baharat yolunun çağlar boyunca bilinen dünyanın en önemli ticaret yolu olduğu öğretilmesi amaçlanmıştır.

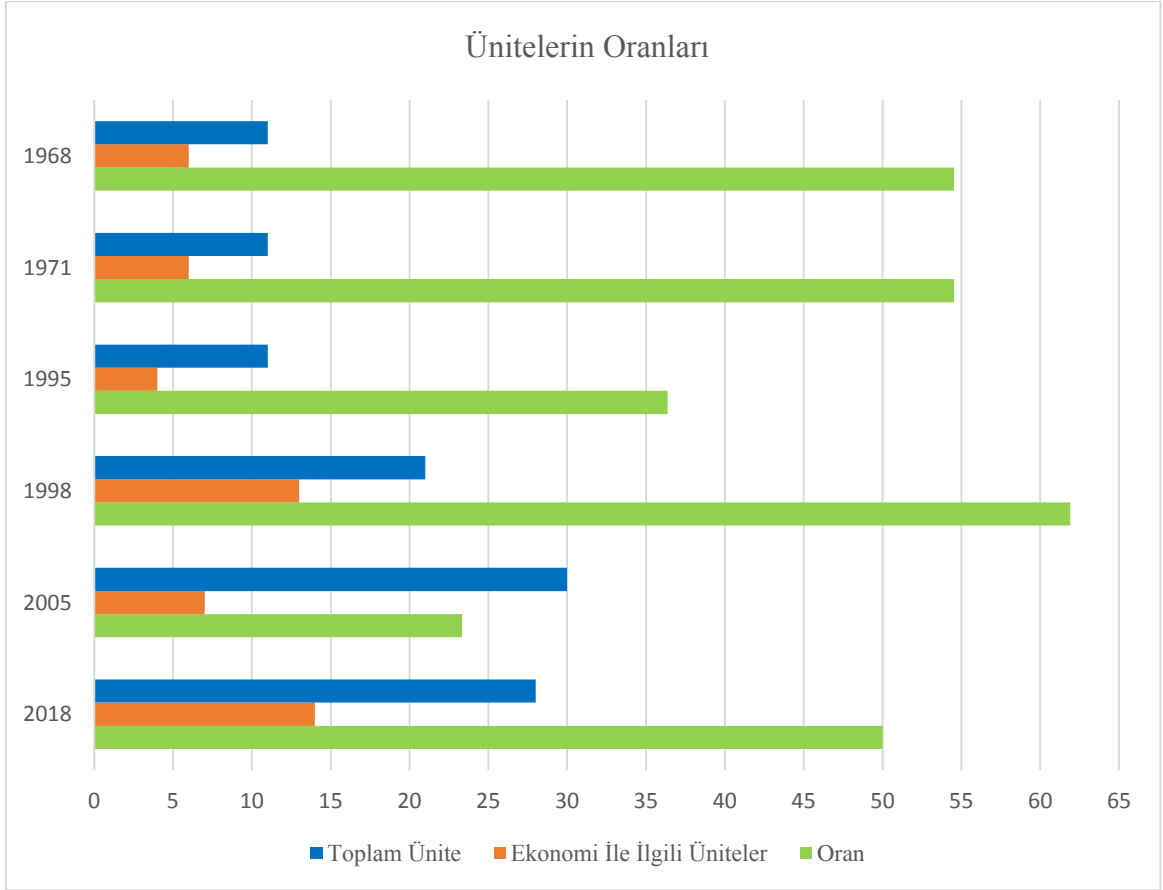
4.5. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Ünitelerin Tüm Üniteler İçerisindeki Oranının İncelenmesine İlişkin Bulgular

Tablo 64: Yıllara Göre "Ekonomi" İle İlgili Ünitelerin Tüm Üniteler İçerisindeki Oranı

	Toplam Ünite	Ekonomi İle İlgili Üniteler	Oran
	f	f	%
2018	28	14	50
2005	30	7	23,33
1998	21	13	61,90
1995	11	4	36,36
1971	11	6	54,54
1968	11	6	54,54

Tablo 64 toplam ünite sayısı bakımından incelendiğinde toplam ünitelerin en fazla olduğu programın 2005 yılına ait ilköğretim programı olduğunu söylemek mümkündür. Bu program ile Türk eğitim programlarında yeni bir döneme geçilmiş ve yapılandırmacı bir yaklaşım benimsenmiştir. En az üniteye yer veren program ise 1968, 1971 ve 1995 programlarıdır. Bu üç programda toplam 11 ünite bulunmaktadır. Ekonomi ile ilgili ünitelerin sayısı bakımından incelendiğinde ekonomi ile ilgili en fazla üniteye yer vermiş olan

programın 2018 yılına ait sosyal bilgiler programı olduğu görülmektedir. 2018 yılına ait programda ekonomi ile ilgili ünitelerin en fazla olmuş olması yeni yapılan sosyal bilgiler programının içerisinde “finansal okuryazarlık” becerisinin gelmesinin etkisi olmuş olabileceği yorumu yapılabilir.

Grafik 1: Ekonomi İle İlgili Ünitelerin Tüm Üniteler İçerisindeki Oranı

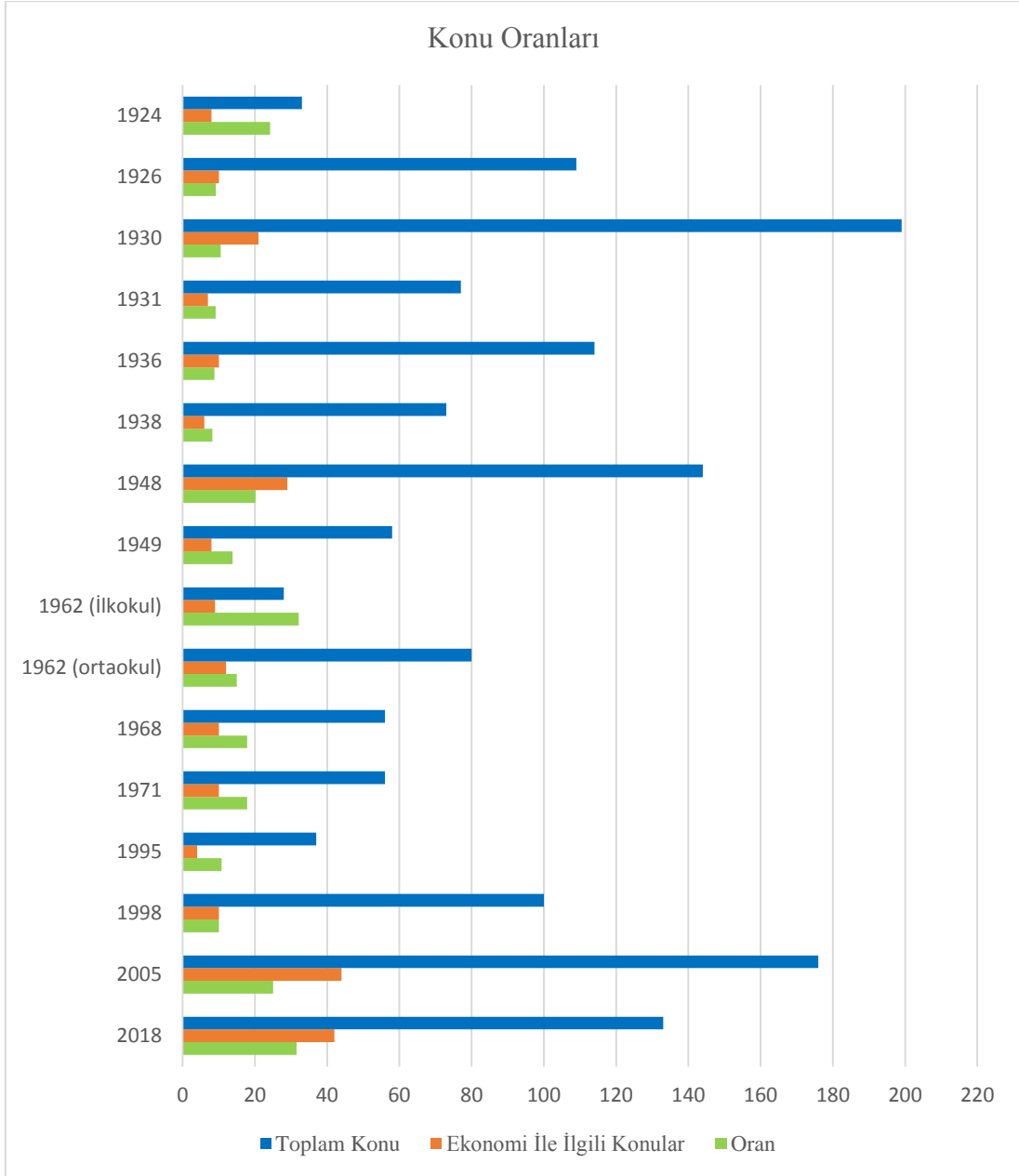
Grafik 1’de "Ekonomi" ile ilgili ünitelerin tüm üniteler içerisindeki oran incelendiğinde ise 1924-2018 yılları arasındaki programlar arasından ekonomi ile ilgili ünitelerin toplam ünitelere oranının en fazla olduğu program 1968 ve 1971 yıllarına ait programlardır. 1968 ve 1971 programı ünite temelli incelendiğinde ikisinde de toplam ünite ve ekonomi ile ilgili ünitelerin sayısının aynı olduğu görülmektedir. Bunun nedeni 1971 programının 1968 Sosyal Bilgiler programı ile tamamen örtüşen üniteler içerdiği olmasıdır.

4.6. 1924-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan "Ekonomi" İle İlgili Konuların Tüm Konular İçerisindeki Oranının İncelenmesine İlişkin Bulgular

Tablo 65: Yıllara Göre "Ekonomi" İle İlgili Konuların Tüm Konular İçerisindeki Oranı

	Toplam Konu	Ekonomi İle İlgili Konular	Oran
	f	f	%
2018	133	42	31,57
2005	176	44	25
1998	100	10	10
1995	37	4	10,81
1971	56	10	17,85
1968	56	10	17,85
1962 (ortaokul)	80	12	15
1962 (İlkokul)	28	9	32,14
1949	58	8	13,79
1948	144	29	20,13
1938	73	6	8,21
1936	114	10	8,77
1931	77	7	9,09
1930	199	21	10,55
1926	109	10	9,17
1924	33	8	24,24

Tablo 65'e bakıldığında 1924-2018 arasındaki programların konu ve bu konuların ekonomi ile ilgili olanlarına ilişkin verilerin olduğu tablo incelendiğinde toplam konuların en fazla olduğu yılın 1930 yılına ait olduğunu söylemek mümkündür. 1930 yılına ait programın içerisinde toplam konu sayısı 199'dür. 1930 yılında ekonomi ile ilgili konuların sayısı ise 21'dir. Toplam konuların sayı olarak en az olduğu yıl 1962 ilkokul programıdır. 1962 ilkokul programında toplam 28 konu vardır. Bu programda ekonomi ile ilgili konuların sayısı ise 9'dür.

Grafik 2: *Ekonomi İle İlgili Konuların Tüm Konular İçerisindeki Oranı*

Grafik 2’de "Ekonomi" ile ilgili konuların tüm konular içerisindeki oranı incelendiğinde, 1924-2018 yılları arasındaki programlarından en az orana sahip programın 1938 programı olduğunu söylemek mümkündür. Bu yılda toplam 73 konu bulunurken bu konulardan 6 tanesi ekonomi ile ilişkilendirilmiş ve ekonomi ile ilgili konuların toplam konulara oranı %8,21’dir. Programlar arasında ekonomi ile ilgili konuların toplam konuya oranının en fazla olduğu program ise 2018 programıdır. 2018 programına göre hazırlanmış 4., 5., 6. ve 7. ders kitapları incelendiğinde bütün kitaplardaki toplam konu sayısı 133’dür. 133 konudan 42 tanesinin ise ekonomi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ekonomiye ilişkin 42 konunun 133 konuya oranı ise %31,57’dir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde ilk olarak, çalışmanın temel problemi ve alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgulardan ortaya çıkan sonuçlar yazılmıştır. Sonuçlar daha sonra alan yazın dikkate alınarak tartışılmıştır. En sonda ise sonuçlar doğrultusunda öneriler yapılarak bitirilmiştir.

5. 1. SONUÇ ve TARTIŞMA

Cumhuriyetten günümüze hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yer alan ekonomi konularının incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmanın sonuçlarını genel olarak değerlendirmek gerekirse, Cumhuriyetten günümüze kadar yapılan ilkokul, ortaokul, ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve Sosyal Bilgiler kapsamına giren Tarih, Coğrafya, Hayat Bilgisi, Yurt Bilgisi (Yurttaşlık Bilgisi) derslerinin programları incelendiğinde, “Ekonomi” ile ilgili konu ve kavramların yer aldığını söylemek mümkündür. 2005 Sosyal Bilgiler Programı ile multidisipliner bir yapının ortaya konulduğu kabul edilse de, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sosyal bilgiler programlarının da muhtevasında birçok disiplini barındırdığını söylemek mümkündür. Alan yazında 2005 Sosyal Bilgiler Programından öncesini disiplinler yaklaşımıyla kabul eden çalışmalar (Sağdıç, 2019) olsa da, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerini müstakil ünite adı altında olmasa da programlar içerisinde görmek mümkündür. Bu disiplinlerden bir tanesi de ekonomi disiplindir. Ekonomi müstakil bir ünite içerisinde verilmese de çoğu kez coğrafya ve vatandaşlık konuları içerisinde iyi vatandaş yetiştirme hedefi çerçevesinde kendini göstermiştir. Alan yazına baktığımızda da tıpkı ekonomi gibi Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarında hukuk disiplinini (Gökdemir, 2013) ve sanat tarihi konularını (Ercan, 2007) görmek mümkündür. Bu da bize Cumhuriyetten günümüze multidisipliner bir anlayış olmasa bile sosyal bilimlerin disiplinlerinin program içerisinde olduğunu göstermektedir. Araştırmanın sonuçlarını alt problemler çerçevesinde ele almak gerekirse şu şekilde özetlemek mümkündür:

1968 tarihli program öncesinde, Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye, Hayat Bilgisi, Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi (Yurttaşlık Bilgisi) ve Toplum ve Ülke İncelemeleri derslerinin kronolojik olarak ekonomi ile ilgili; amaçları, konuları, konu içerikleri ve konuların toplam konular içerisindeki oranı incelenmiştir. 1968 tarihli program ve sonrasında ise Sosyal Bilgiler programları içerisinde

yer alan ekonomi ile ilgili; amaçları, üniteleri, konuları, konu içerikleri, ünitelerin toplam üniteler içerisindeki oranı ve konuların toplam konular içerisindeki oranı incelenmiştir.

Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren bu derslerin (Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye, Hayat Bilgisi, Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi (Yurttaşlık Bilgisi) ve Toplum ve Ülke İncelemeleri) Cumhuriyetten günümüze süreç içerisinde eğitim sistemlerinde yapılan değişikliklerle; ilkokul/ilk mektep, ortaokul/orta mektep ve ilköğretim programlarında yerlerini aldığı görülmüştür. Derslerin; 1924, 1926, 1930, 1936, 1948, 1962 (taslak), 1968 ve 1971 yıllarına ait ilkokul/ ilk mektep programları içerisinde, 1931-1932, 1938, 1949, 1962 yıllarına ait ortaokul/orta mektep programları içerisinde, 1995, 1998 ve 2005 yıllarında ise ilköğretim programları içerisinde yer aldığı görülmüştür. 1924, 1926, 1930, 1936, 1962 (taslak program), 1968 yıllarında yayınlanmış olan ilkokul/ilk mektep programlarında 5 yıllık eğitim sistemi esasına göre hazırlandığı görülmüştür. Bu nedenle ekonomi ilgili konuların yer aldığı Sosyal Bilgiler Programı kapsamındaki dersler incelenirken (amaç, ünite, konu, içerik, konuların oranı) 1., 2., 3., 4., ve 5. sınıflara göre dağılımlarına bakılmış ve ekonomi ile ilgili konuların yer aldığı dersler ve sınıflar belirlenmiş ve tabloluşturulmuştur.

Araştırmanın 1. alt problemini oluşturan 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin öğretim programlarında yer alan "ekonomi" ile ilgili amaçlara ilişkin bulgular değerlendirildiğinde;

İlkokul ve ilk mektep programlarında; 1924 Programında Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye derslerinin amaçlarının, sınıf düzeyine göre ve kendi içerisinde ayrıntılı bir şekilde verilmediği derslerin girişinde ortak bir genel amaç olarak verildiği tespit edilmiştir. Derslerin ekonomi konularının öğretimi ile temel amacının öğrencilere, devletin iktisadi vazifelerini ve vatandaşların vazifelerini (vergi, askerlik borcu) öğretmek olduğu sonucuna varılmıştır. 1926 ve 1930 Programlarında yer alan Yurt Bilgisi dersinin amaçları incelendiğinde ekonomi ile ilgili amaçların aynı olduğu tespit edilmiştir. 1930 programında yurt bilgisi derslerinin neticesinde öğrenciye verilmek istenen amaçların 4. ve 5. sınıf düzeylerinde ayrı ayrı verildiği görülmüştür. Ayrıca Hayat Bilgisi ve Coğrafya derslerinin amaçları içerisinde de ekonomi ile ilgili amaçların olduğu görülmüştür. Derslerin amaçları incelendiğinde ise Yurt Bilgisi dersinin amaçlarının ekonomi ile doğrudan ilişkili olduğu buna karşın Coğrafya ve Hayat Bilgisi derslerinin dolaylı olarak ekonomi ile ilişkili olduğu

sonucuna varılmıştır. Tarih dersi amaçları incelendiğinde ise ekonomi konularını içeren herhangi bir amaca rastlanmamıştır.

1936 Programında yer alan Sosyal Bilgiler kapsamındaki derslerin ekonomi ile ilgili amaçları olduğu tespit edilmiştir. Yurt Bilgisi dersinin ekonomi ile ilgili amacının önceki programlardan farklı olduğu fakat içerik olarak benzer olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca hayat Bilgisi ve Coğrafya dersleri amaçları içerisinde de ekonomi ile ilgili amaçlar belirlenmiştir. Derslerin amaçları genel olarak değerlendirildiğine, ekonomiyle ilgili olarak öğrencinin ekonomik hayatın öğretilmesi, çıkarımlarda bulunabilmesi ve bunların yakın çevresinden hareketle öğretilmesi amaçlandığı söylenebilir. 1948 Programı incelendiğinde ise 1924, 1926, 1930 ve 1936 Programından farklı olarak program içerisinde Milli Eğitimin amaçlarına ve İlkokul Programı amaçlarına yer verildiği görülmüştür. Ekonomi ile ilgili amaçların doğrudan “Ekonomik hayat bakımından” adı altında bir bölüm olarak, diğer bölümlerde ise dolaylı olarak verildiği görülmüştür. 1948 Programı Yurttaşlık Bilgisi dersinin amaçları incelendiğinde, ülkenin milli refahı ve ekonomik yönden kalkınmasının önemine değinilmiştir. Ayrıca Coğrafya dersi amaçları içerisinde de ekonomi ile ilgili olan amaçlar saptanmıştır.

1962 İlkokul Program taslağı incelendiğinde, ilköğretimin amaçları ve toplum ve ülke incelemeleri dersinin amaçlarına yer verildiği görülmüştür. 1962 İlkokul Program taslağında yer alan toplum ve ülke incelemeleri dersinin amaçlarının diğer yıllardaki derslerin amaçlarından farklı olduğu ancak içeriğin yine diğer yıllardaki amaçlara yakın olduğu tespit edilmiştir. İlkokulun amaçları içerisinde yer alan “Ekonomik hayat bakımından iyi bir yurttaş” bölümünde ekonomiyle ilgili olan amaçlara doğrudan yer verilmiştir. Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinin amaçları içeriğinde ise toplumsal görev ve sorumluluklara vurgu yapılarak, ülke kaynaklarının tanınması ve iş birliğinin tanınması konularına vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. 1968 tarihli programda yer alan amaçlar incelendiğinde ise milli eğitimin ve ilköğretimin amaçlarının verildiği ve bu amaçların 1962 Program taslağında verilen amaçlar ile aynı olduğu görülmüştür. Ayrıca 1968 Programında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin Sosyal Bilgiler adı altında birleştirildiği ve buna bağlı olarak önceki ilkokul programlarından farklı, ilk kez Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarının bu programda yer aldığı görülmüştür.

1971 İlkokul Sosyal Bilgiler Programı içerisine yer alan ekonomi ile ilgili amaçlar incelendiğinde, “Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek” ve “Çevreyi, yurdu

ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden” isimli başlıkları içerisinde ekonomiyle ilgili amaçlara yer verildiği tespit edilmiştir. Amaçların içeriğine bakıldığında içeriğin 1968 Sosyal Bilgiler genel amaçları ile benzer olduğu görülmüştür.

Ortaokul/orta mektep’te; 1931-1932, 1938, 1949 ve 1962, yıllarında yayınlanmış olan programların öğretim süresinin 3 yıl olduğu görülmüştür. Bu nedenle Sosyal Bilgiler programlarında ekonomiyle ilgili amaçların yer aldığı dersler incelenirken derslere 1., 2. ve 3. sınıf düzeylerinde bakılmıştır. Ortaokul programları içerisinde yer alan ekonomi ilgili amaçlar değerlendirildiğinde, 1931-1932 ve 1938 ortaokul programı içerisinde gerek milli eğitimin amaçlarına gerekse ortaokulun ve ekonomiyle ilgili derslerin amaçlarına yer verilmediği görülmüştür. Sadece 1931-1932 ortaokul programında coğrafya dersinin amaçlarına yer verildiği, bu amaçlarında dolaylı olarak bazılarının ekonomi ile ilişkili olduğu saptanmıştır. 1949 ortaokul programı ekonomiyle ilgili amaçlar incelendiğinde, programda milli eğitimin, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersinin amaçlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Milli Eğitimin amaçları bakımından bu programın 1948 tarihli ilkököl programı ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Yurttaşlık Bilgisi dersi ekonomiyle ilgili amaçları bakımından ise bazı maddelerinin 1948 Programı ile aynı olduğu, farklı maddelerin ise içerik bakımından fazla değişmediği tespit edilmiştir. Ayrıca ekonomiyle ilişkili olması bakımından, Coğrafya dersi amaçlarının bazılarının bireyin yakın çevresinden hareketle yurdun ekonomik kalkınması, geçim kaynakları ve tarım ve endüstri faaliyetleri konularını içerdiği görülmüştür.

1962 Ortaokul Programı ekonomi ile ilgili amaçlar incelendiği zaman 1949 Ortaokul Programı ve 1948 İlkokul Programı ile benzerlik gösterdiği, 1962 Ortaokul Programındaki amaçların 1949 tarihli ortaokul programında yer alan amaçlarda olduğu gibi “ekonomik hayat bakımından” ana başlığı altında yer alan amaçların ekonomi disiplini ile doğrudan ilişkili olduğu diğer ana başlıkların ise dolaylı olarak ekonomi konularının amaçlarını içerdiği saptanmıştır.

1995 ve sonrasında yayınlanan ilköğretim okulu programları incelendiğinde ise 1995 Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan ekonomi ile ilişkili amaçların 1968 ve 1971 İlkokul Programlarında yer alan amaçlar ile benzer olduğu, “çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden” ve “ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden” ana başlıkları altında ekonomi ile ilgili amaçlara yer verildiği görülmüştür. 1998 ve 2005 yıllarında yayınlanan ilköğretim programlarının öğretim süresi 8 yıl olarak belirlenmiştir. 1998 İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Programında ise dersin amaçları genel

ve özel olmak üzere 2 başlık halinde verildiği görülmüştür. 1998 programında yer alan genel amaçların “vatandaşlık görev ve sorumlulukları, toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri, çevreyi, yurdu, dünyayı tanıma yetenekleri, ekonomik yaşama ve yeteneklerini geliştirme yönünden” olmak üzere dört ana bölümde hazırlandığı görülmüştür. 1971 ve 1995 Programlarından farklı olarak “vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden” ana başlığı altında da ekonomiyle ilişkili amacın olduğu tespit edilmiştir. Özel amaçların ise ünite başlıklarına göre düzenlenmiştir.

Yapılandırmacı bir anlayış ile hazırlanan 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında yer alan ekonomi ile ilgili genel amaçlara bakıldığında 3 amacın ekonomi konularını ve ekonomi öğretimini kapsadığı görülmüştür. Bu amaçlar ile öğrencinin ekonomi konularının geçtiği her alanda yakından uzağa ilkesine göre hareket etmesi ve kendisine uyan bir mesleği seçerek toplumsal yaşamda ekonomik statü kazanmasının da gerekliliği üzerinde durulduğu söylenebilir. 2018 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı içerisinde yer alan ekonomi ile ilgili genel amaçların 2005 Sosyal Bilgiler Programında yer alan ilgili amaçlar ile aynı olduğu fakat 1995, 1998 ve 2005 İlköğretim Programlarına göre ise ekonomi ile ilgili amaç sayısının azaldığı saptanmıştır.

Araştırmanın 2. alt problemini oluşturan 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin öğretim programlarında yer alan "ekonomi" ile ilgili ünitelerin dağılımına ilişkin bulgular değerlendirildiğinde;

1968’de ilköğretimde “Sosyal Bilgiler” adı altında bir ders olarak ilk kez okutulmaya başlandığı görülen bu dersin, 1968 öncesi ilk mektep/ilkokul, orta mektep/ortaokul programlarında “Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye, Hayat Bilgisi, Yurt Bilgisi (yurttaşlık bilgisi), Toplum ve Ülke İncelemeleri, Tarih ve Coğrafya” gibi derslerin programları içerisinde konular halinde verildiği ve ünitelendirilmediği saptanmıştır. 1968 sonrasında ise Sosyal Bilgiler dersinin müfredat programına eklenmesi ile birlikte Sosyal Bilgiler dersi programı içerisinde bu konuların öğretiminin üniteler altında gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu sebeple 1968 Programı sonrasında yayınlanan programların üniteleri incelenmiştir. Bulgulara bakıldığında, 4. ve 5. sınıfta toplam 6 ünitenin ekonomi ile ilgili olduğu görülmüştür. “İlimiz ve Bölgemiz” ve “Yurdumuzda Bugünkü Hayat” ünitelerinin tarih ve coğrafya disiplinleri ile ilişkili olduğu ekonomi konularının ise bu disiplinlerin üniteleri içerisine dağıtıldığı ve ekonominin doğrudan öğretiminin amaçlanmadığı

görülmüştür. 1971 Sosyal Bilgiler Programı üniteleri değerlendirildiğinde, 1968 programı ile aynı ünitelerin olduğu, bu nedenle 1968 tarihli programda yer alan ekonomi ile ilişkili ünitelerin 1971 tarihli ilköğretim programında da yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

1995 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı üniteler bakımından incelendiğinde 4. ve 5. sınıf düzeylerinde ekonomi ile ilgili üniteler saptanmıştır. Ünitelerin coğrafya ve tarih disiplinleri temelli olduğu görülmüştür. Bu bakımdan 1995 Sosyal Bilgiler Programının ekonomi konularına her sınıf düzeyinde yer verdiğini söylemek mümkündür. 1998 ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı değerlendirildiğinde, önceki programlarda yer alan ünitelere göre bu programda ilgili ünitelerin daha fazla ve ayrıntılı olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca her sınıf düzeyinde ekonomi ile ilişkilendirilebilecek konuların olduğu görülmüştür. Diğer sınıf düzeylerine göre ekonomi konularının en az olduğu sınıf düzeyi V. sınıf olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Genel olarak programda yer alan ünitelerin Coğrafya ve Tarih disiplinleri içerisinde olduğu söylenebilir.

2005 ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı değerlendirildiğinde, IV. sınıf düzeyinde en az olmak şartıyla her sınıf düzeyinde ekonomi ile ilgili konuları içeren ünitelerin olduğu ve bu ünitelerin ekonomi ile doğrudan ilgili olduğu görülmüştür. Ayrıca multidisipliner bir anlayış ile ekonomi konularının birçok sosyal bilim disiplini içerisinde yer aldığı görülmüştür. 2018 ilköğretim Sosyal Bilgiler Programına ekonomi ile ilişkili üniteler kapsamında incelendiğinde, 2018 programı ile birlikte öğrenme alanlarının ders kitaplarına aynı isimle ünitelendirildiğini, ekonomi disiplini temelli oluşturulan “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanının bir ünite olarak ders kitabı içerisinde yer aldığı görülmüştür. Doğrudan “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ünitesi içerisinde verilen ekonomi konuları, diğer üniteler içerisinde de dolaylı olarak yer almış ve üniteler bakımından ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Araştırmanın 3. alt problemini oluşturan 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin öğretim programlarında yer alan "ekonomi" ile ilgili konuların incelenmesine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde;

1924 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programı ekonomi ile ilgili konular bakımından incelendiğinde, Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Coğrafya, Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye” derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu saptanmıştır. 1924 programında özellikle bu derslerden Coğrafya içerisinde ekonomi ile ilgili konulara diğer derslere göre daha çok rastlanmıştır. Farklı olarak Tarih dersi kapsamında herhangi bir

konunun ekonomi ile ilgili bilgi içermediğide görülmüştür.1926 tarihli ilk mekteplerin müfredat programında ekonomi ile ilgili konuların hayat bilgisi dersi kapsamında öğrenciye I. II. ve III. sınıf düzeyinde temel ekonomi bilgisini edindirmenin bu konular ile amaçlandığı söylenebilir. 1930 tarihli ilk mekteplerin müfredat programı incelendiğinde ise Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Hayat Bilgisi, Coğrafya ve Yurt Bilgisi” derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca 1930 programında yer alan IV. sınıf düzeyindeki yurt bilgisi dersi konularının yoğunluğunun diğer derslerin içerisindeki konulara oranla daha çok ekonomi ile ilişkili olduğuda görülmüştür. 1924 Programına benzer olarak Tarih dersi konuları içerisinde ekonomi ile ilişkili konusunun olmadığı da tespit edilmiştir.

Ekonomi ile ilişkili konular bakımından 1936 tarihli ilkököl müfredat programı değerlendirildiğinde ise “hayat bilgisi, yurt bilgisi ve coğrafya” derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Tarih dersinin ise 1924, 1926 ve 1930 Programlarında olduğu gibi konularının ekonomi ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.

1948 Programında yer alan ve Sosyal Bilgiler kapsamındaki dersler incelendiğinde, her sınıf düzeyinde, (tarih dersi hariç) dersler içerisinde yer alan bazı konuların ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Özellikle Hayat Bilgisi ve Coğrafya dersindeki ekonomi konularının öğrencinin içinde yaşadığı yakın çevresi temelli olduğu görülürken yurt bilgisi dersindeki ekonomi ile ilgili konuların devlet temelli olduğu görülmüştür. 1962 Tarihli İlköğöl Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren “Hayat Bilgisi, Toplum ve Ülke İncelemeleri ve Yurttaşlık Bilgisi” derslerinin bazı konularının ekonomi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Buna karşın önceki programlardan farklı olarak coğrafya konuları içerisinde ekonomi ile ilgili herhangi bir konuya rastlanmamıştır.

1968 Tarihli İlköğöl Müfredat Programı incelendiğinde “Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi vb.” derslerin birleşimiyle ilk defa bir ders adı olarak karşımıza çıkan Sosyal Bilgiler dersinin farklı sınıf düzeylerindeki üniteler içerisinde yer alan konularının ekonomi disiplini ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca V. sınıf Sosyal Bilgiler “Cumhuriyetimiz” ünitesi altındaki konuların diğer ünitelere oranla daha çok ekonomi ile ilişkili konuları barındırdığı da belirlenmiştir. 1968 Programı ve 1971 tarihli Sosyal Bilgiler Programı konularının ve içeriğinin benzer olduğu görülmüştür. Ayrıca her iki programda da ekonomi ile ilişkili konuların daha çok öğrencinin ulusal ve uluslararası ekonomi bilincine ve anlayışına sahip olması şeklinde oluşturulduğu söylenebilir. 1995 ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi üniteleri içerisinde yer alan ekoomi ile ilgili konular değerlendirildiğinde, 1971 Programına benzer

şekilde, Sosyal Bilgiler dersinin IV. ve V. sınıf düzeylerindeki konularının ekonomi disiplini ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca Bu program içerisinde ekonomi disiplini ile ilgili en fazla konunun IV. sınıf “İlimiz ve Bölgemiz” ünitesinde yer aldığı görülmüştür.

1998 Tarihli İlkokul Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin IV, V, VI ve VII. sınıf düzeylerindeki konularının ekonomi disiplini ile ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersinin diğer programlardan farklı olarak bu programda tüm sınıf düzeylerinde ekonomi ile ilişkili konuları içerdiği belirlenmiştir. Bu programda diğer sınıf düzeylerine oranla VII. sınıf düzeyinde dört ünite altında ekonomi ile ilişkili daha çok konunun olduğu saptanmıştır. 2005 Tarihli İlköğretim Müfredat Programı incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin IV, V, VI ve VII. sınıf düzeylerindeki bazı konuların ekonomi disiplini ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ekonomi ile ilişkili konuların dağılımı 2005 Programında diğer programlara göre arttığı tespit edilmiştir. 2018 ilköğretim programında 2005 Programına benzer konuları içerdiği görülmüştür. Ayrıca tüm sınıf düzeylerinde ekonomi ile ilgili konuları kapsayan ve doğrudan ilişkili olan ünitenin ise “üretim, dağıtım ve tüketim” ünitesi olduğu belirlenmiştir.

Ortaokulda Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinde yer alan ekonomi konuları incelendiğinde ise 1931-1932, 1938, 1949 ve 1962 yılları ortaokul öğretim programlarında en çok Yurt Bilgisi dersleri kapsamında ekonomi konularının yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca 1962 tarihli ortaokul programında yer alan derslerin ekonomi disiplini ile ilgili konularının 1949 Programına benzer ve genişletilmiş şekli olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın 4. alt problemini oluşturan 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin öğretim programlarında yer alan "ekonomi" ile ilgili konuların ders kitaplarına yansımalarına ilişkin bulgular değerlendirildiğinde;

1924 tarihli müfredat programında yer alan derslerin konularının içeriğinin Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye dersleri için ahlaki esaslar ve içtima-i hayat çerçevesinde örüntülendiği görülmüştür. 1926 Programı Hayat Bilgisi I., II. ve III. sınıf içeriği ise öğretim zamanının mevsimlerine göre şekillendiği tespit edilmiştir. 1926 Programı içeriği genel olarak değerlendirildiğinde ise konuların ve buna bağlı olarak içeriğin Cumhuriyetin ilk yıllarında tarıma dayalı toplumun özelliğini taşıdığı görülmüştür. 1930 tarihli ilk mektep programının Yurt Bilgisi IV. sınıf ders kitabı içeriğinin ise ders kitaplarında köy, kasaba ve

şehir yaşamını tanıtmaya ve öğretmeye yönelik şekillendiği tespit edilmiştir. 1936 İlkokul Müfredat Programı Yurt Bilgisi dersi V. sınıf ders kitabı içerik bakımından incelendiğinde ise TBMM'nin kuruluşu bakanlıklar ve bu bakanlıkların görev ve sorumlulukları etrafında oluşturulduğu görülmüştür. 1948 İlkokul Programı Yurttaşlık Bilgisi IV. sınıf ders kitabına bakıldığında, içeriğin köy, kasaba ve şehir hayatını, ekonomik faaliyetlerini ve idari yapıları çerçevesinde oluşturulduğu saptanmıştır. 1962 Programı Toplum ve Ülke İncelemeleri IV. sınıf ders kitabı içeriğinin genel olarak öğrencide kalıcılığını sağlama amacıyla yakından uzağa ilkesine bağlı olarak verildiği ve öğrenciye ekonomik hayatın öğretilmesi üzerinde durulduğu görülmüştür.

1968 tarihli ilköğretim müfredat programı içerisinde Sosyal Bilgiler IV. sınıf ders kitabı ekonomi ile ilgili içeriğinde önceki programların derslerindeki içeriğe göre daha fazla yoğunluk verildiği tespit edilmiştir. 1971 tarihli ilköğretim müfredat programı içerisinde Sosyal Bilgiler V. sınıf ders kitabı ekonomi ile ilgili içeriğinde ise Türkiye'nin uluslararası ilişkilerine coğrafya ve tarih disiplinlerini içeren üniteler altında yer verildiği görülmüştür. 1995 ilköğretim okulu programında Sosyal Bilgiler IV. sınıf ekonomi ile ilgili konulara bakıldığında ise içeriğin öncelikle öğrencinin aile hayatını ilgilendiren durumlara değindiğini ve yakın çevresine odaklanıldığını tespit edilmiştir. 1998 İlköğretim Okulu Programında Sosyal Bilgiler IV. sınıf ekonomi ile ilgili konular incelendiğinde, konuların içeriğinin ders kitaplarında coğrafya, tarih ve vatandaşlık çerçevesinde şekillendiği ve önceki programlardan farklı olarak öğrencinin kendi yakın çevresinden ziyade uzak olan alanlardan oluştuğu söylenebilir.

2005'te yapılandırmacı bir anlayış çerçevesinde Sosyal Bilgiler dersi revize edildiği, konu ve içeriğin öğrenme alanları çerçevesinde şekillendiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler IV. sınıf ekonomi ile ilişkili konuların "üretim, dağıtım ve tüketim" öğrenme alanı içerisinde doğrudan, diğer öğrenme alanları içerisinde ise dolaylı olarak verildiği görülmüştür. 2018 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programı içerisinde yer alan IV. ve VI. sınıf ders kitaplarına bakıldığında ekonomi konularına ait en geniş içeriğin 2005 programına benzer olarak "üretim, dağıtım ve tüketim" öğrenme alanı içerisinde yer aldığı görülmüştür. Ayrıca IV. sınıf düzeyinde farklı olarak "küresel bağlantılar" öğrenme alanı içerisinde ekonomi ile ilgili içeriğe rastlanırken VI. sınıf düzeyinde diğer öğrenme alanı içerisinde de ekonomi ile ilgili konulara rastlanmıştır.

Ortaokulda Sosyal bilgiler programı kapsamına giren Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinde yer alan ekonomi konuları incelendiğinde ise 1931-1932, 1938, 1949 ve 1962

yılları ortaokul öğretim programlarında en çok Yurt Bilgisi ders kitaplarında ekonomi ile ilgili içeriğin yer aldığı tespit edilmiştir. 1931-1932 Ortaokul Programında Yurt Bilgisi I. sınıf ders kitabı içeriği genel olarak değerlendirildiğinde, toplumsal yapı içerisinde öğrenciye ekonomi ile ilgili ödevlerinin öğretilmek istendiğini ve bu doğrultuda ders kitabı içeriğinin şekillendiği görülmüştür. 1938 Programında Yurt Bilgisi III. sınıf içeriğinin 1931-1932 Programı içeriğine benzer olarak bireyin ekonomik yönden toplumsal yapıda varoluşundan kaynaklı görevleri ve devletin bir vatandaşı olarak görevleri etrafında şekillenmiştir. 1949 Ortaokul Müfredat Programı içerisinde yer alan yurttaşlık bilgisi dersi II. sınıf kitabı içeriğinde önceki programlara benzer olduğu görülmüştür. 1962 ortaokul programında ait “Yurttaşlık Bilgisi” III. sınıf ders kitabı konularının içeriğinin, vatandaşlık ödevleri, turizm, meslekler ve meslek seçimi ve uluslararası kuruluşlar olarak ders kitabına yansıdığını söylemek mümkündür.

Araştırmanın 5. alt problemini oluşturan 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin öğretim programlarında yer alan "ekonomi" ile ilgili ünitelerin tüm üniteler içerisinde sayısal olarak değerlendirildiğinde;

Toplam ünite sayısı bakımından ünitelerin en fazla olduğu programın 2005 yılına ait ilköğretim programı olduğu ve en az üniteye yer veren programların ise 1968, 1971 ve 1995 Programları olduğu görülmüştür. Bu üç program içerisinde yer alan ünitelerin her program için toplam 11 olduğu tespit edilmiştir. Ekonomi ile ilgili ünitelerin sayısı bakımından değerlendirildiğinde ise ekonomi ile ilgili en fazla ünitenin 2018 yılına ait Sosyal Bilgiler Programı içerisinde yer aldığı, ekonomi ile ilgili en az ünitenin ise 1995 tarihli ilköğretim programı olduğu görülmüştür. "Ekonomi" ile ilgili ünitelerin tüm üniteler içerisindeki oranı değerlendirildiğinde ise 1924-2018 yılları arasındaki programlar arasından ekonomi ile ilgili ünitelerin toplam ünitelere oranının en fazla olduğu program 1968 ve 1971 yıllarına ait programlar olduğu görülmüştür. 1968 ve 1971 Programı ünite temelli değerlendirildiğinde her iki programda toplam ünite ve ekonomi ile ilgili ünitelerin sayısının aynı olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak 1971 Programının 1968 Sosyal Bilgiler Programı ile tamamen örtüşen üniteler içeriyor olması şeklinde ifade edilebilir.

Araştırmanın 6. alt problemini oluşturan 1924-2018 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Programı kapsamına giren derslerin öğretim programlarında yer alan "ekonomi" ile ilgili konuların tüm konular içerisindeki oranının incelenmesine ilişkin bulgular genel olarak değerlendirildiğinde;

1924-2018 tarihleri arasındaki programlarda sayısal olarak, toplam konuların en fazla olduğu yılın 1930 yılına ait olduğunu görülmüştür. 1930 yılına ait programın içerisinde toplam konu sayısı 199'dur. 1930 yılında ekonomi ile ilgili konuların sayısının ise 21 olduğu görülmüştür. Toplam konuların sayı olarak en az olduğu program ise 1962 ilköğretim programı olduğu tespit edilmiştir. 1962 ilköğretim programında Sosyal Bilgiler Programı kapsamındaki dersler toplam 28 konudan oluştuğu, ekonomi ile ilgili konuların sayısının ise 9 olduğu tespit edilmiştir. "Ekonomi" ile ilgili konuların tüm konular içerisindeki oranı değerlendirildiğinde ise, 1924-2018 yılları arasındaki programlarından en az orana sahip programın 1938 programı olduğu görülmüştür. Bu yılda Sosyal Bilgiler kapsamındaki dersler içerisinde toplam 73 konunun olduğu, bu konulardan 6 tanesinin ekonomi ile ilgili konular olduğu ve toplam konulara oranının ise %8,21 olduğu tespit edilmiştir. Programlar arasında ekonomi ile ilgili konuların toplam konuya oranının en fazla olduğu programın ise 2018 programı olduğu görülmüştür. 2018 programına göre hazırlanmış 4., 5., 6. ve 7. ders kitapları incelendiğinde bütün kitaplardaki toplam konu 133'dür. 133 konudan 42'sinin ise ekonomi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ekonomiye ilişkin 42 konunun 133 konuya oranının ise %31,57 olduğu hesaplanmıştır.

1923-1933 yılları arası ekonomide milli liberal ekonominin etkisinin görüldüğü dönemdir. Bu dönemde Osmanlıdan kalan iktisadi kuruluşların modernizasyonu ve halka teşviklerin verilerek ekonomik atımların yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Nüfusun çoğunluğun köyde yaşaması ve ekonominin temelini tarım sektörüne dayanmasından dolayı tarım ve köye yönelik ekonomik faaliyetler de programa yansımıştır. Bu gelişmeler ekseninde ekonominin eğitim sistemine yansımaları olarak öğrencilerin iktisadi kuruluşları tanıması, devletin ekonomik vazifelerinin öğrenilmesi ve devlete karşı bireyin ekonomik vazifelerin öğretilmesi öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer almıştır.

1933-1950 yılları arası devletçi ekonomik sistemin uygulandığı dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde devlet kamu iktisadi teşekküllerini oluşturmaya çalışmıştır. Ayrıca devlet ile özel sermaye ortaklığı, iktisadi kuruluşlar oluşturulmuştur. Bu dönemin eğitime yansımaları, topyekün kalkınma anlayışının öğretim programlarında ve ders kitaplarında görülmesi şeklinde olmuştur.

1950-1960 yılları arası liberal ekonomi denemesinin yapıldığı dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Demokrat Partinin ABD'den aldığı krediler ve bu krediler doğrultusunda yaptığı

yatırımlar liberal ekonominin önünü açmıştır. Bu dönemde önceki programlar devam ettirilmiş, farklı olarak girişimci ve yatırımcı nesillerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

1960-1980 yılları arası Türkiyede planlı ekomi yılıdır. Bu dönemde kalkınma planlarına yönelik olarak eğitimde öğretim programları ve ders kitapları gözden geçirilmiştir.

1980 sonrası Türkiye ekonomisinin küresel ekonomi ile bağlantılı olduğu söylenebilir. 1980 krizi sonrasında köklü bir strateji değişikliğine gidilmiştir. Yeni ekonomi stratejisi, serbest piyasa ekonomisi kuralları çerçevesinde dünya ile bütünleşmek olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda, öğretim programlarında ve ders kitaplarında yeni ekonomi düzenine uygun ekonomi konuları yer almıştır.

5. 2. ÖNERİLER

Araştırma sonuçları göz önünde bulundurulduğunda yapılacak öneriler şu şekilde ifade edilebilir:

- Sosyal bilgiler dersinin “İyi Vatandaş” yetiştirme amacı doğrultusunda ekonomi konularına programda daha fazla yer verilebilir.
- Cumhuriyetten günümüze değişen sosyal bilgiler programlarında yer alan diğer sosyal bilimlerin disiplinleri de incelenebilir.
- Değişen sosyal bilgiler programlarında yer alan ekonomi ile ilgili konular öğretim yöntem ve teknikleri bakımından süreçsel olarak incelenebilir.
- Öğrencilere ekonomi konularının öğretimi hususunda ders kitaplarında yer alan içerik zenginleştirilebilir.
- Ekonomi ile ilgili Milli Eğitimin amaçlarının belirlendiği bu araştırmaya ek olarak, amaçlara ulaşıp/ulaşılamadığı durumuna ilişkin araştırmalarda yapılabilir.
- Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerin ekonomi ile ilgili amaçlarını yatsıtma durumuna yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Cumhuriyetten günümüze Sosyal Bilgiler ve kapsamına giren derslerin öğretim programları ve ders kitabı içerikleri, dönemsel ekonomik faaliyetler bakımından incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akhan, N., E. (2013). Sosyal Bilgilerde Ekonominin Yeri ve Önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s. 389-407). Ankara: Pegem Akademi.
- Akhan, O. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sosyolojinin Yeri ve Önemi. R. Turan, A., M. Sünbül ve H. Akdağ (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar II*. içinde (s. 126-134). Ankara: Pegem Akademi.
- Akpınar. M. ve Kaymakçı. S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2), 605-626.
- Akyüz, Y. (2008). *Türk Eğitim Tarihi "M.Ö.1000 – M.S. 2008"*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Allen, M. G. & Stevens, R. L. (1998). *Middle Grades Social Studies: Teaching And Learning For Active And Responsible Citizenship*. (2nd edition). New Jersey: Pearson Education.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler. D. Dilek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde (s. 3-48). Ankara: Pegem Akademi.
- Ata, B. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırma Bir Yaklaşım* içinde (s. 71-83). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bayır, Ö. G. (2016). Nitelikli Toplumlara Oluşturmada Sosyal Bilgiler Dersinin Rolü: Sınıf Öğretmeni Adaylarının Görüşleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(4), 493-520.
- Bilgili, A. S. (2008). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. A.S. Bilgili (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s. 1-34). Ankara: Pegem Akademi.
- Buckles, S. (2001). What Is-And Isn't-Economics Education. *Theory Into Practice*, 26 (3), 163-169.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cyert, R. M. (1984). Economic Education In Our Schools. *Journal of Economic Education*, 15(4), 261-264.

- Çatak, M. (2016). Sosyal Bilgiler Programlarının Tarihi Gelişimi. S. Şimşek (Ed.). *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-26). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çoban, A. (2014). Temel Kavramlar. G. Ocak (Ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* içinde (s. 3-55). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 17-52). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. C. Şahin (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler* içinde (s. 31-41). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Duverger, M. (1999). *Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş*. (Ü. Oskay, Çev.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ercan, M. (2007). *Cumhuriyet Döneminde İlköğretim Sosyal Bilgiler Programlarındaki Sanat Konularının Yeterliliği*. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Erdem, A. R. ve Sarpkaya, R. (2010). Eğitim Sistemimizin Yetiştirmek İstedığı İnsan Tipi Açısından Eğitim Denetimimizin İrdelenmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(4), 1793-1812.
- Erden, M. (tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Ertek, T. (2008). *Mikroekonomiye Giriş*. İstanbul: BETA yayıncılık.
- Farris, P., J. (2007). *Elementary And Middle School Social Studies: An Interdisciplinary, Multicultural Approach*. (5th edition). Illinois: Waveland Press, Inc.
- Garcia, J. & Michaelis, J. U. (2001). *Social Studies For Children: A Guide To Basic Instruction*. (12th edition). Boston: Pearson Education Inc.
- Gökdemir, A. (2013). *1924'den Günümüze İlköğretim Sosyal Bilgiler Programlarındaki Hukuk Konularının İncelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Güven, İ. (2015). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.

- İlgaz, S. (2008). Sosyal Bilim Disiplinleri. A. S. Bilgili (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s. 55 -148). Ankara: Pegem Akademi.
- İnan, S. (2019). Sosyal Bilgiler Eğitimi: Nedir, Ne Zaman ve Neden?. (3. Baskı). S. İnan (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş* içinde (s. 1-21). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kara, C., Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2012). Aktif Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilgiler Programındaki Yeri. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, 4(3), 147 -159.
- Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M. & Ulusoy, K. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı* (5. Baskı). Ankara: Semih Ofset.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, E. ve Öner, G. (2017). 100. Yaşındaki Sosyal Bilgiler Dersini Sosyalleşme Ve Toplu Öğretim Ekseninde Yeniden Düşünmek. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-25.
- Kaya, K. (2013). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Dorukkaya Matbaacılık Yayıncılık A. Ş.
- Kılıçoğlu, G. (2015). Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 3 -16). Ankara: Pegem Akademi.
- Koroğlu, C., Z. ve Koroğlu, M., A. (2016). Bilim Kavramının Gelişimi Ve Günümüz Sosyal Bilimleri Üzerine. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 1-15.
- Köstüklü, N. (2006). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Ofset Matbaacılık.
- Küçük, M. ve Yangın, S. (2012). Öğrenme ve Öğretme Süreçleri. M. Küçük ve S. Yangın (Ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* içinde (s. 35-48). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kültür Bakanlığı. (1936). *İlkokul Programı*. İstanbul: Devlet Matbaaları.
- Kültür Bakanlığı. (1938). *Ortaokul Programı*. İstanbul: Devlet Matbaaları.
- Kültür Bakanlığı. (1939). *Ortaokul Yurt Bilgisi Ders Kitabı*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- Maarif Vekâleti. (1924). *İlk Mekteplerin Müfredat Programı*. İstanbul: Matbaa-i Amire.

- Maarif Vekâleti. (1926). *İlk Mekteplerin Müfredat Programı*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Maarif Vekâleti. (1930). *İlk Mektep Müfredat Programı*. İstanbul: Devlet Matbaaları.
- Maarif Vekâleti. (1931). *Orta Mektep Müfredat Programı*, İstanbul: Devlet Matbaaları.
- Maxim, G. W. (2003). *Dynamic Social Studies For Elementary Classrooms*. (7th Edition). New Jersey: Pearson Education, Inc.
- MEB, (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB, (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB, M. E. (1998). *İlköğretim Programı*. Ankara: M. E. B. Yayınları.
- MEB. (1948). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1948). *İlkokul Yurttaşlık Bilgisi Ders Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- MEB. (1949). *Ortaokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1949). *Ortaokul Yurttaşlık Bilgisi Ders Kitabı*. İstanbul: Güven Basımevi.
- MEB. (1962). *Ortaokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1967). *Ortaokul Yurttaşlık Bilgisi Ders Kitabı*. İstanbul: AS Matbaası.
- MEB. (1968). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1969). *Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Rehber Yayınevi.
- MEB. (1971). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1995). *İlköğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1998). *İlköğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2005a). *4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB. (2005b). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB. (2012). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Başak Matbaacılık.

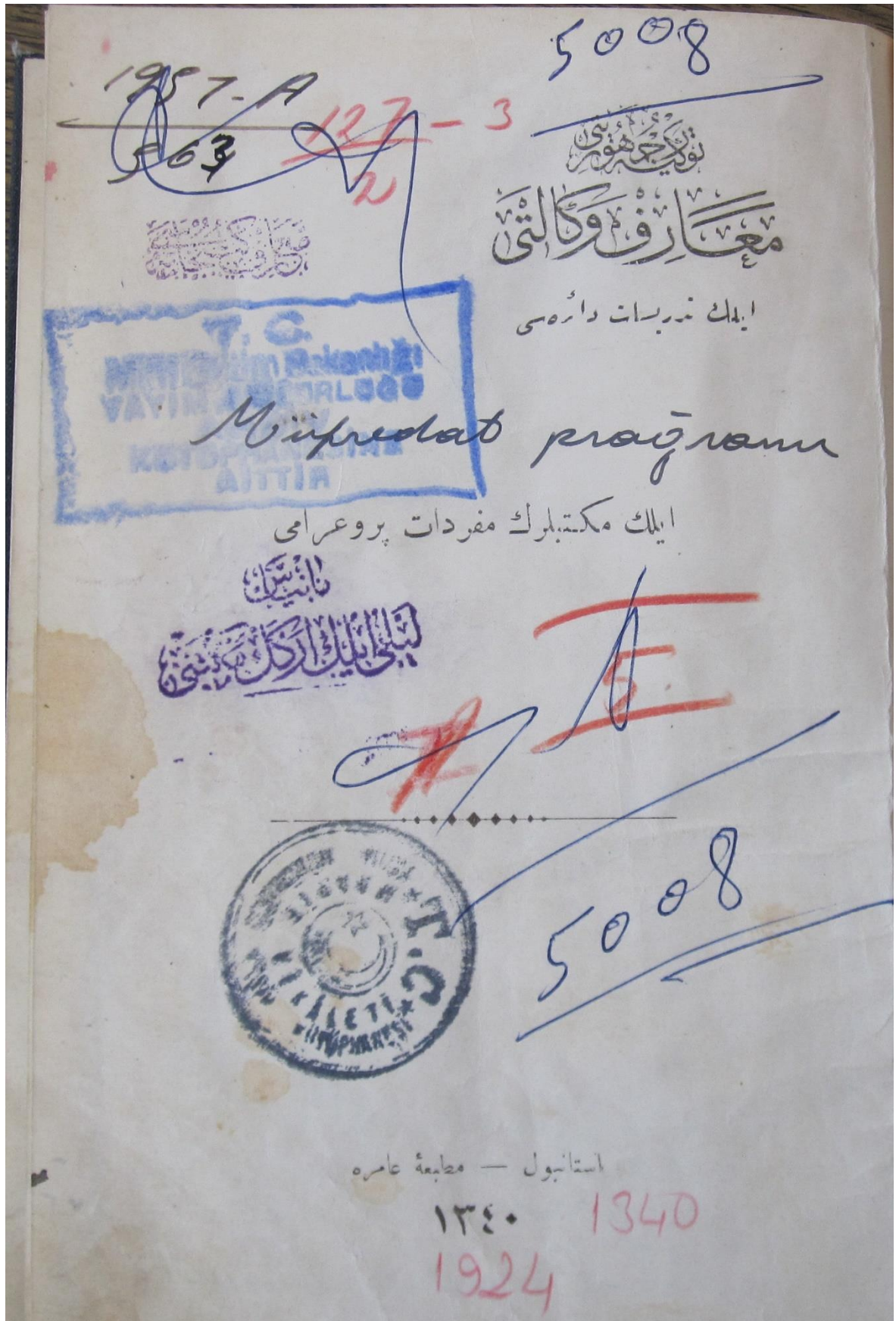
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara.
- MEB., T. T. (2005). *İlköğretim Sosyal bilgiler Dersi 6. 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: M. E. B. Yayınları.
- Meydan, A. (2013). Sosyal Bilgilerde Coğrafyanın Yeri ve Önemi. R. Turan, ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s. 157-172). Ankara: Pegem Akademi.
- Nalçacı, A. (2001). *Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Sosyal Bilgiler Programındaki Değişmelerin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Özer, M. (2009). İktisadın Tanımı ve Temel Kavramları. İ. Şıklar (Ed.), *İktisada Giriş* içinde (s. 1-21). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özmen, C. (2015). Dünyada ve Ülkemizde Sosyal Bilgiler. C. Dönmez ve K. Yazıcı (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 3-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (2007). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* içinde (s. 21-50). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2015). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-32). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2016). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. C. Öztürk (Ed.), *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* içinde (s. 1-41). Ankara: Pegem Akademi.
- Parasız, İ. ve Özer, M. (2005). *Bugünkü İktisadın Temelleri*. İstanbul: Aktüel.
- Parasız, M., İ. (2016). *İktisadın ABC'si*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parker, W. C. (2001). *Social Studies in Elementary Education* (11th edition). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Sağdıç, M. (2019). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminde Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 390-403. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i2.2121>

- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 402-410.
- Schug, M. C. (1996). Teaching Economic Reasoning to Children. *Children's Social And Economics Education*, 1 (1), 79–88.
- Sarısamam, S. (2008). Sosyal Bilim Disiplinleri. A. S. Bilgili (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s. 55 -148). Ankara: Pegem Akademi.
- Seefeldt, C. (1989). *Social Studies for the Preschool-Primary Child (3rd. Edition)*. Ohio: Merrill Publishing Company.
- Seiter, D. M. (1989). Teaching and Learning Economics. (ERIC Identifier: ED304396). Web: <<http://www.ericdigests.org/pre-9210/economics.htm>> adresinden 6 Kasım 2019 tarihinde alınmıştır.
- Sever, R. (2016). Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Öğretimi İle İlgili Temel Kavramlar. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.), *Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde (s. 1-13). Ankara: Pegem A Akademi.
- Sevinç, K. (1931-1932). *İlkokul Yurt Bilgisi Ders Kitabı*. İstanbul: Ekspres Matbaası.
- Social Science Education Consortium (SSEC). (2000). *Teaching The Social Sciences and History in Secondary Schools: A Methods Book*. Illinois: Waveland Press, Inc.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. (5. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözen, E. ve Ada, S. (2018). 2005 ve 2018 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6(1), 53-71.
- Staubs, M. O. (2007). *Economics Education: Attitudes And Practices Of Elementary And Middle Grade Teacher Candidates*. Degree of Doctor of Philosophy in the Department of Elementary Education in the Graduate School of the University of Alabama. Alabama: Tuscaloosa.
- Stern, B., S. (2002). *Social Studies: Standards, Meaning And Understanding*. New York: Eye on Education Inc.
- Stockard, J., W. (2007). *Handbook For Teaching Secondary School Social Studies*. Illinois: Waveland Press, Inc.

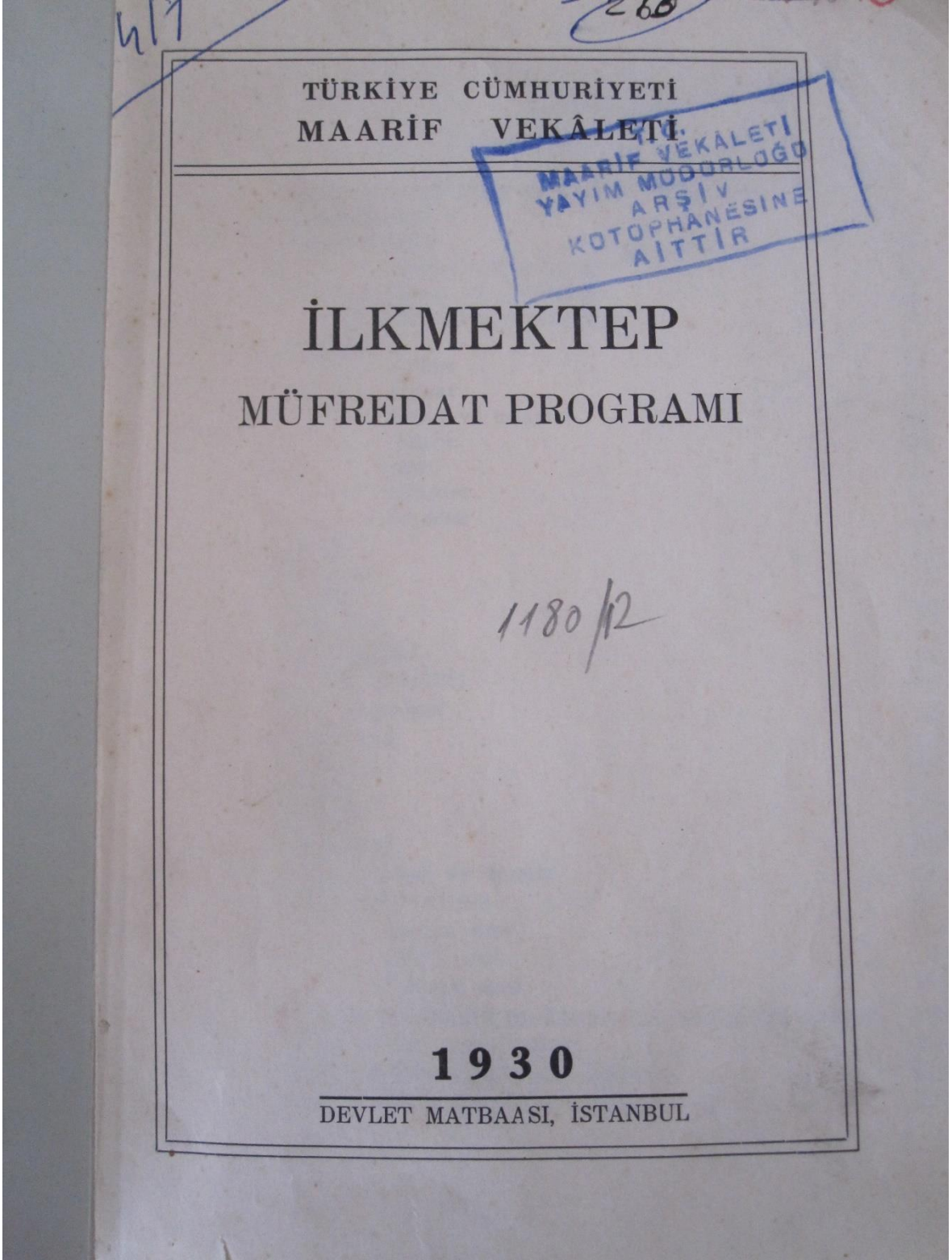
- Sunal, C. S. & Haas, M. E. (2005). *Social Studies For The Elementary And Middle Grades: A Constructivist Approach* (2nd edition). Boston: Pearson Education.
- Süntar Akhan, N. E. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrencilerinde Ekonomi Okuryazarlığının Durumu ve Geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tanrıoğen, A. (2006). Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Etkili Vatandaş Yetiştirme. A. Tanrıoğen (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 11-21). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Tay, B. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü Bugünü ve Yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s.1-17). Ankara: Pegem Akademi.
- Tebliğler Dergisi (1998). *İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. s. 2487, 531-568.
- Tekerek, M., Kaya, N., Alıç, M. D., Yılbat, B., Yıldırım, T., Koyuncu, M. ve Ulusoy, K. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı* (5. Baskı). İstanbul: İhlas Gazetecilik.
- Topdemir, H. ve Unat, Y. (2008). *Bilim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2013). Sosyal Bilgilerde Tarihin Yeri ve Önem. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s. 138-155). Ankara: Pegem Akademi.
- Tupper, J. A. (2008). Interrogating Citizenship And Democracy In Education: The Implications For Disrupting Universal Values. *Doing Democracy: Striving For Political Literacy And Social Justice*.(D. E. Lund, P. R. Carr (Eds.). NewYork: Peter Lang Publishing.
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2019). Bilgi. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0543cc198027.772817231 adresinde 4 Kasım 2019 tarihinde incelenmiştir.
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2019). Ekonomi. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0543cc198027.772817231 adresinde 5 Kasım 2019 tarihinde incelenmiştir.

- Tutkun, Ö. F. (2010). 21. Yüzyılda Eğitim Programının Felsefi Boyutları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 993-1016.
- Wallace, M. (2006). *Social Studies: All Day Every Day In The Early Chhildhood Classroom*. Delmar: Cengage Learning.
- Yazıcı, K. (2009). Yeni Zellanda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Bu Programın Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İle Karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 423-435.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2009). Üretim ve Maliyetler. İ. Şıklar (Ed.), *İktisada Giriş* içinde (s. 139-162). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Zarrillo, J. J. (2000). *Teaching Elememtery Social Studies: Principles And Applications*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Zayimoğlu Öztürk, F. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Düzeylerinin İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

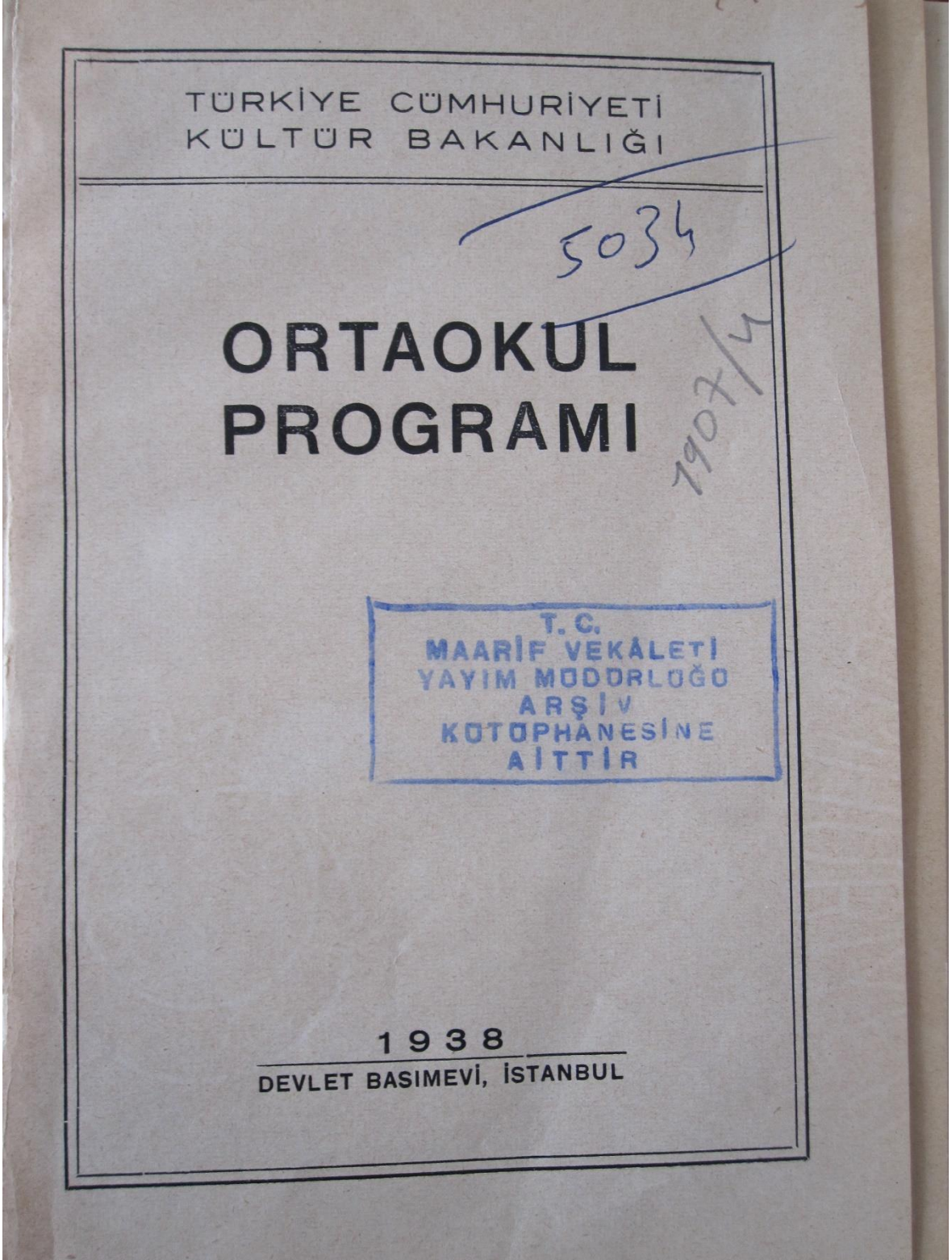
Ek 1.

Ek 2.

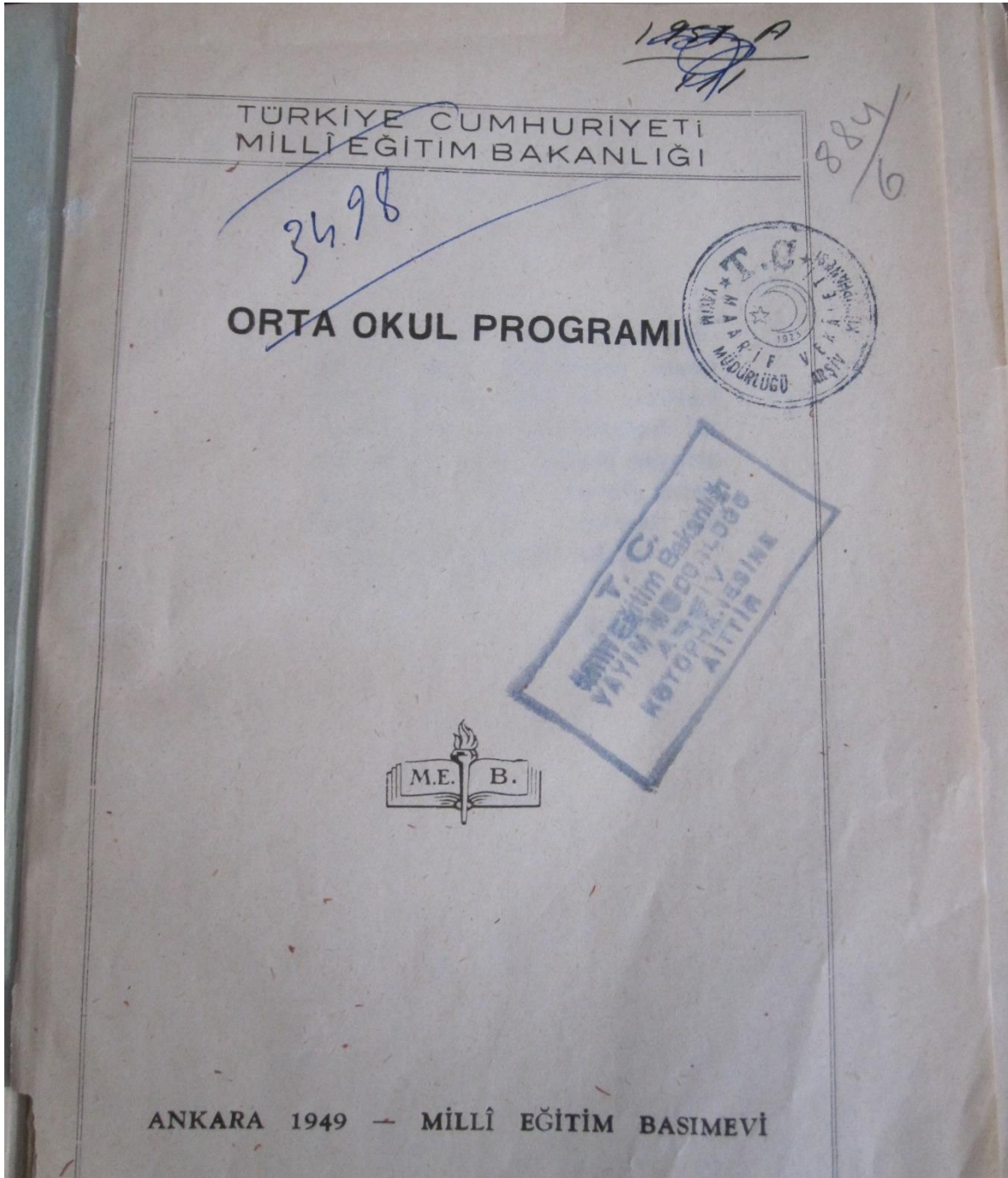
Ek 3.

Ek 4.

Ek 5.

Ek 6.

T. C.
Millî Eğitim Bakanlığı

8919

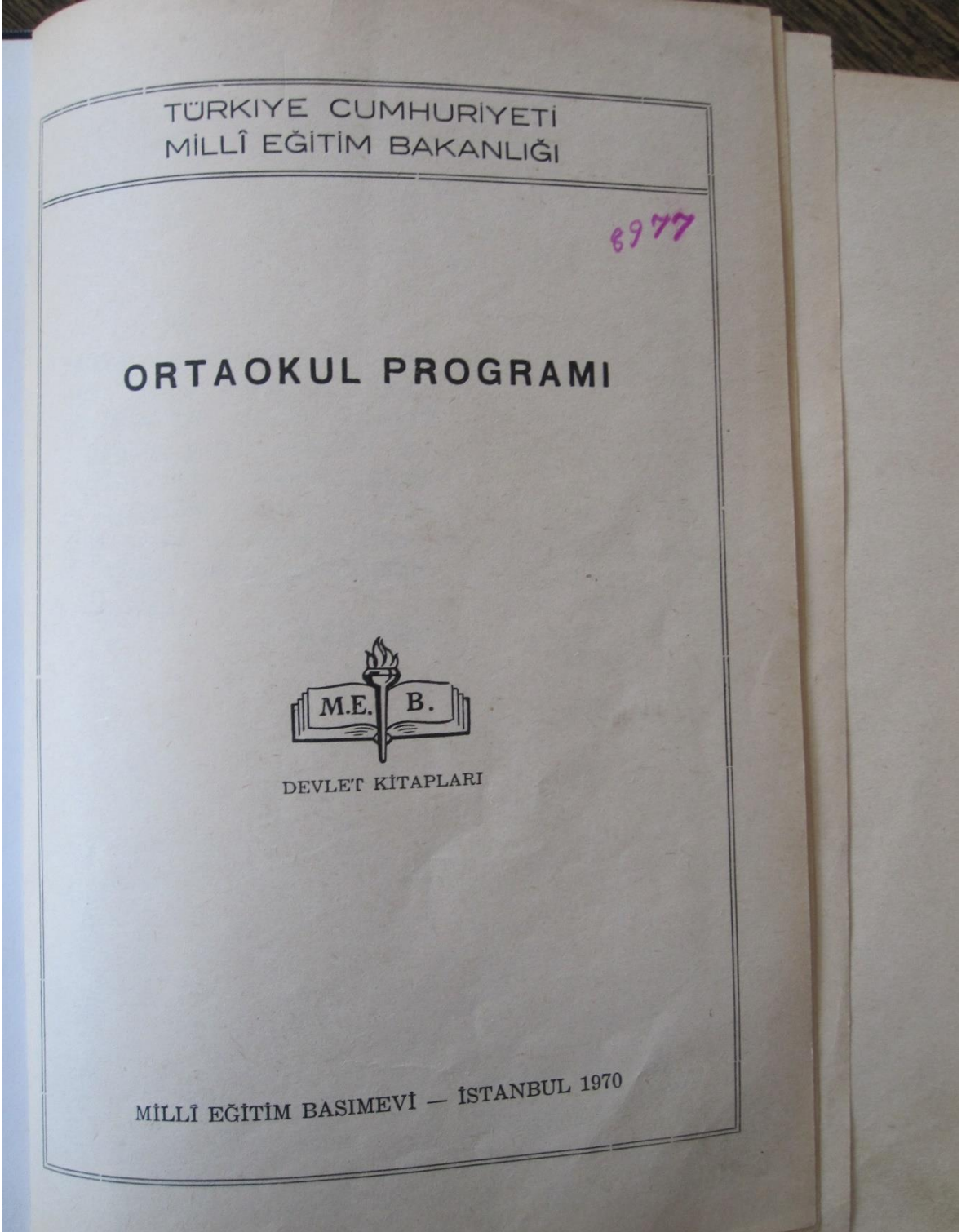
İLKOKUL PROGRAMI

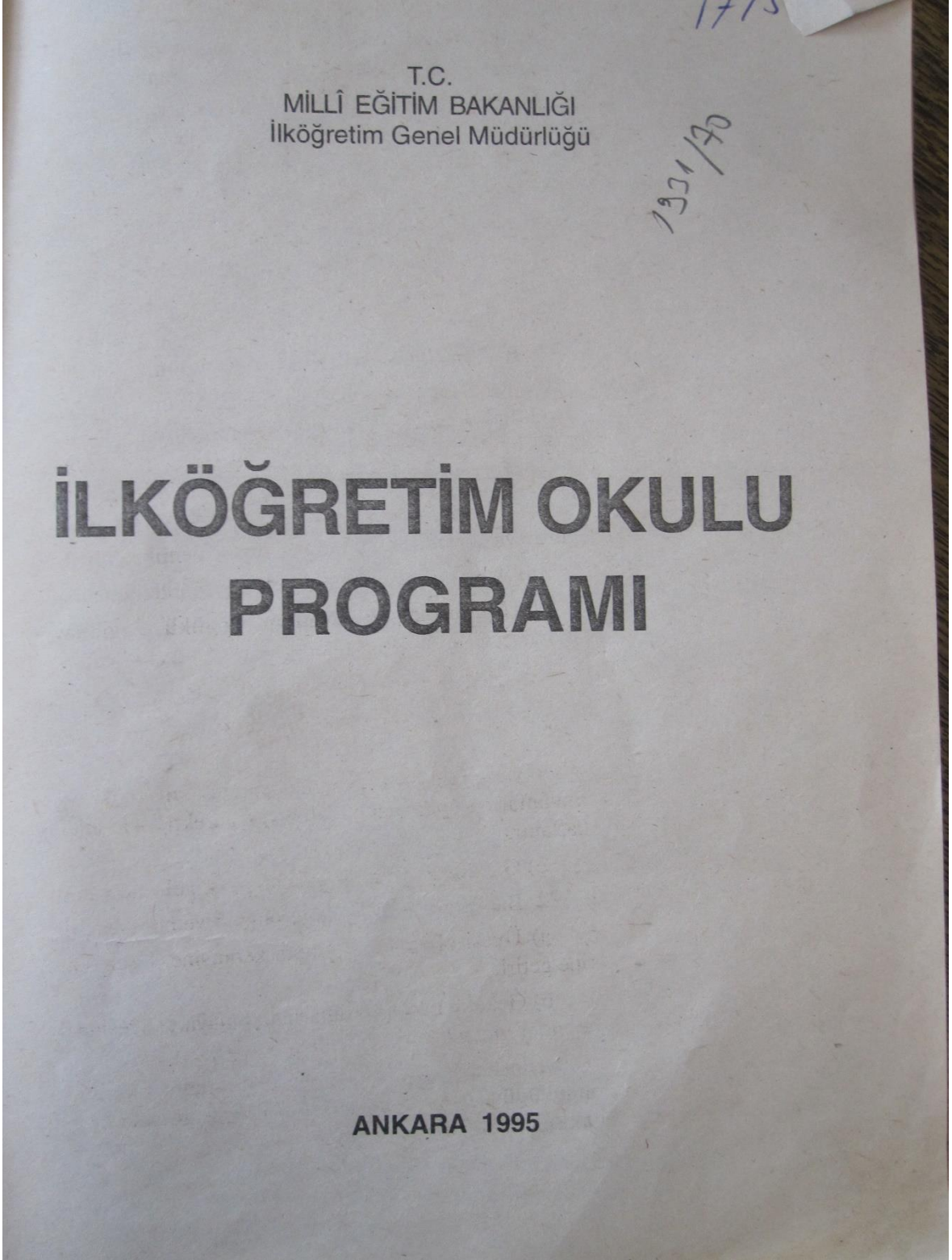
DEVLET KİTAPLARI

İSTANBUL 1968 — MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ

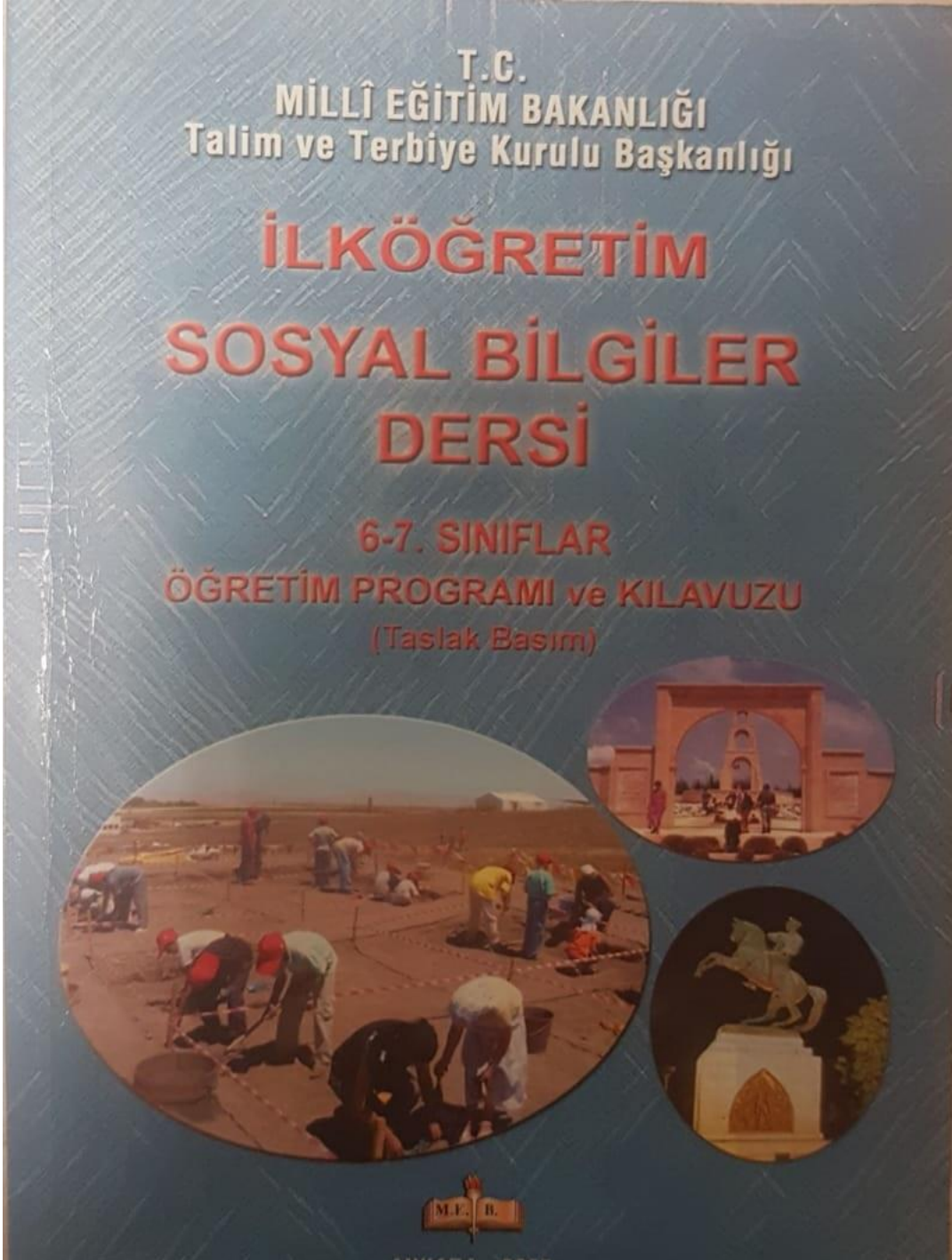
Ek 7.

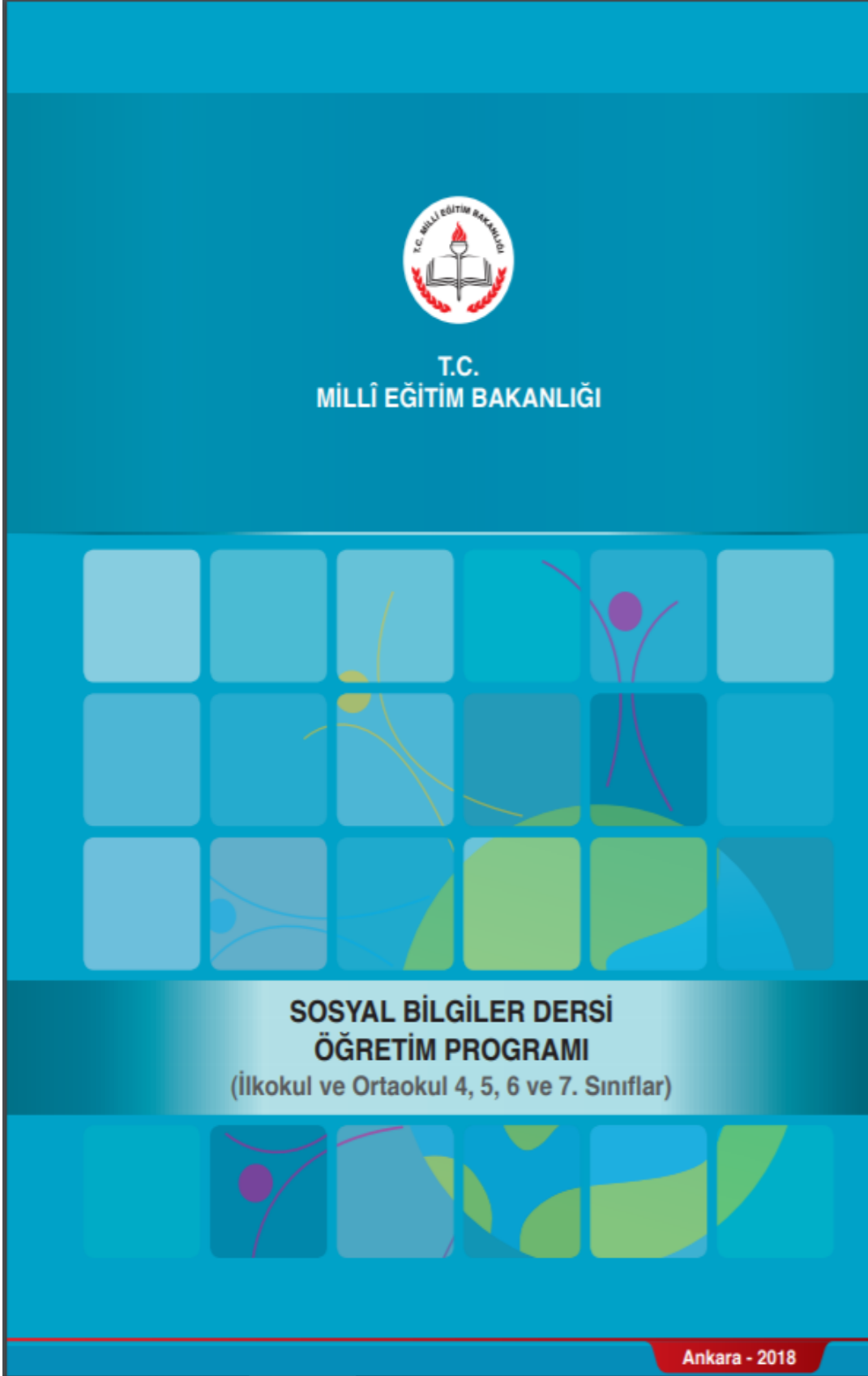
Ek 8.

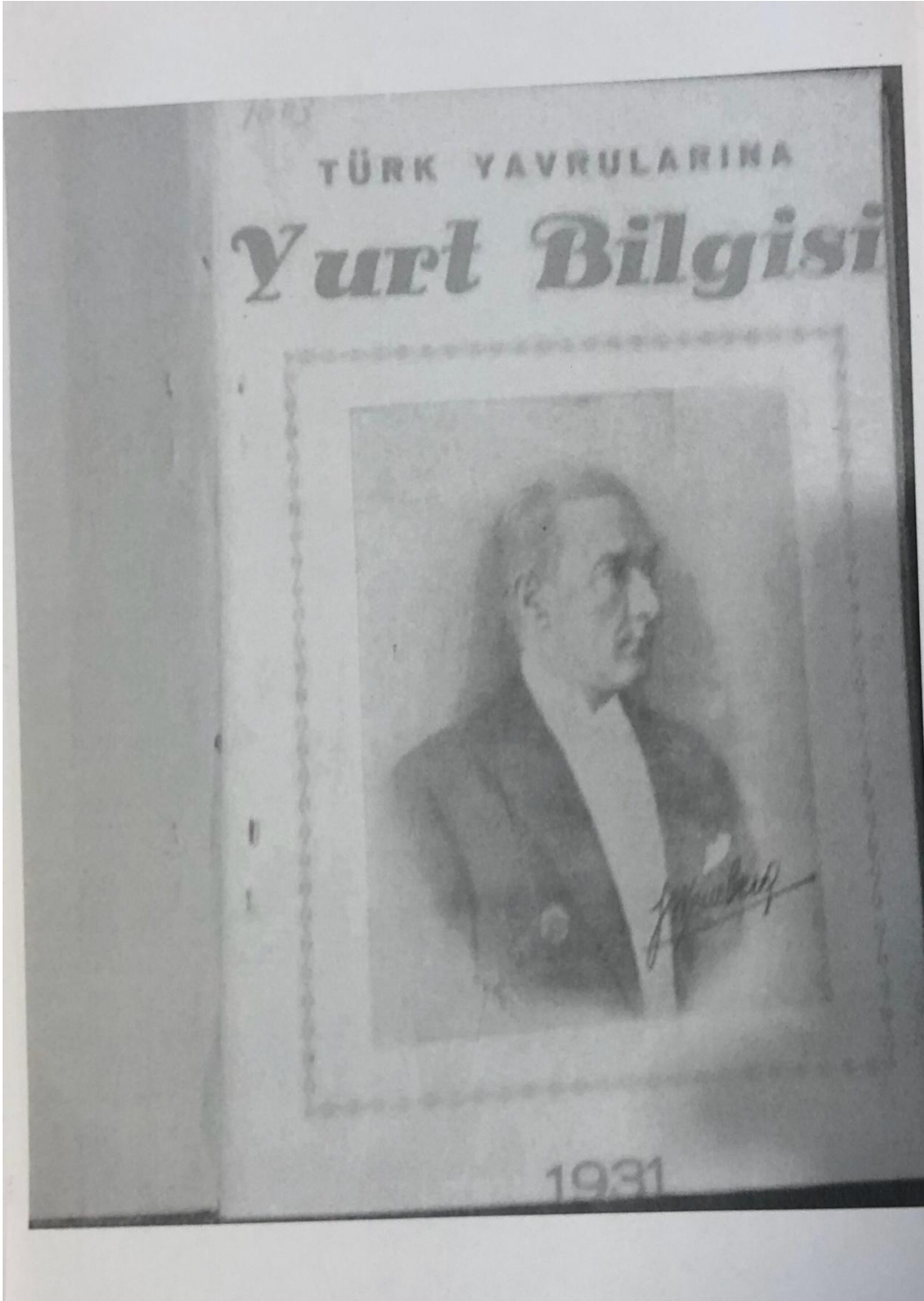
Ek 9.

Ek 10.

Ek 11.

XII

ŞEHİR VE KASABALARDA YAŞAYIŞ

Mahalleler birleşip çoğaldıkça kasaba ve şehirler meydana gelir. Kasaba ve şehirlerdeki topluluklar için geniş ölçüde bir teşkilât kurulmuştur.

DERSİN PLANI :

- a. Şehir ve kasabalarda iş şekilleri:
 - 1 — Çiftçiler, bahçıvanlar,
 - 2 — Sanatkarlar,
 - 3 — Tüccar ve esnaf,
 - 4 — Memurlar,
 - 5 — Serbest meslek sahipleri.
- b. Kasaba ve şehirlerin yönetimi.

—————

ÇALIŞMA VE ARAŞTIRMALAR :

- 1 — Bulduğunuz kasaba veya şehir ile bundan önce incelediğiniz köy arasında hangi yönlerden ve ne gibi farklar vardır?
- 2 — Bulduğunuz şehirde, köylerde görülmeyen kurumlardan hangileri vardır? Bu kurumlar hangi işleri görürler?
- 3 — Siz hangi semite, hangi mahalle ve sokakta oturuyorsunuz? Evinizin posta adresini biliyor musunuz?
- 4 — Semt, mahalle, hemseri, adres, meslek, tüzelkîşi, serbest meslek, pazar yeri, hal, cadde, meydan, anıt, banka, hükümet daftresi deyimlerini inceleyiniz.

—————

ŞEHİRLERDE İŞ ŞEKİLLERİ :

Kasaba ve şehirlerin durumu köylerden farklıdır. Şehir ve kasabada da mahalle muhtarları ve ihtiyar meclisleri vardır. Yalnız köylerdeki tüzelkîşi sayılırlar. Yani köyler, bütün köy adına ortak mal edinemezler. Mahkemelerde dâvalı ve dâvacı olabilirler. Halbuki şehirdeki mahalleler için tüzelkîşilik tanınmamıştır.

Şehir ve kasabalardaki iş şekilleri de köylerden farklıdır. Bunları inceleyelim :

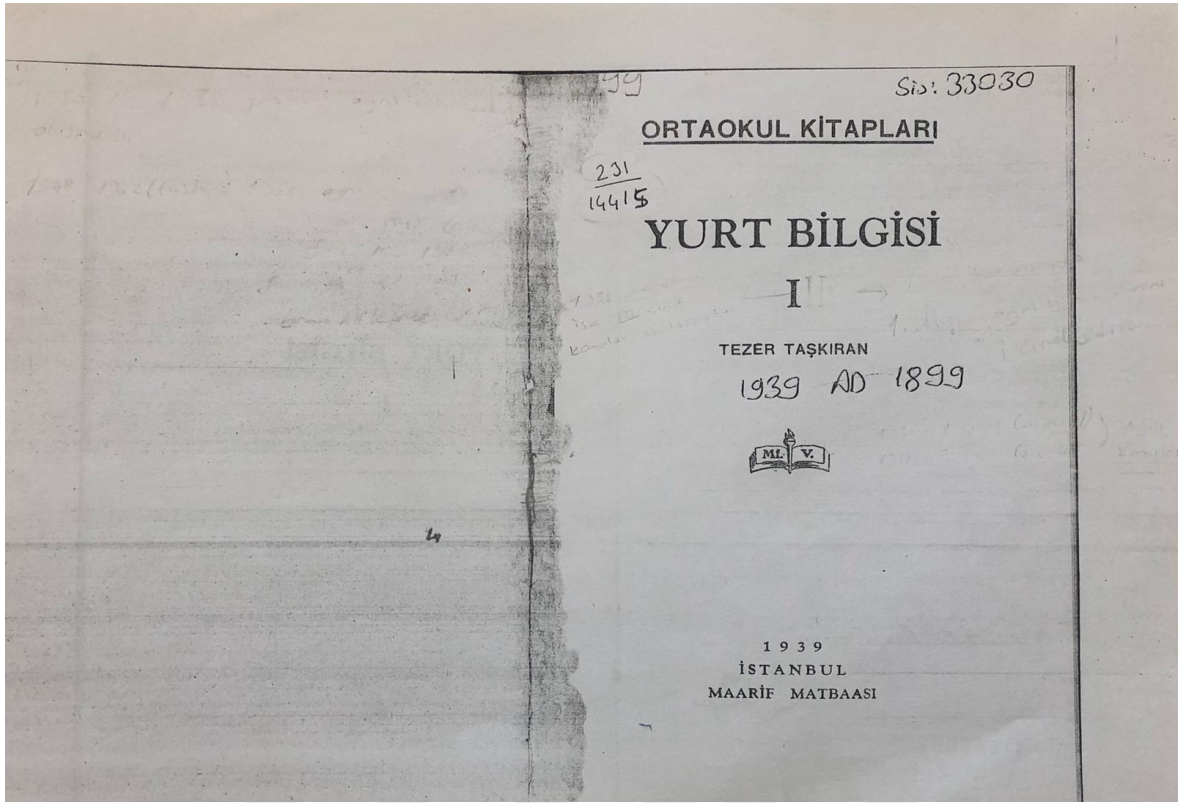
— 59 —

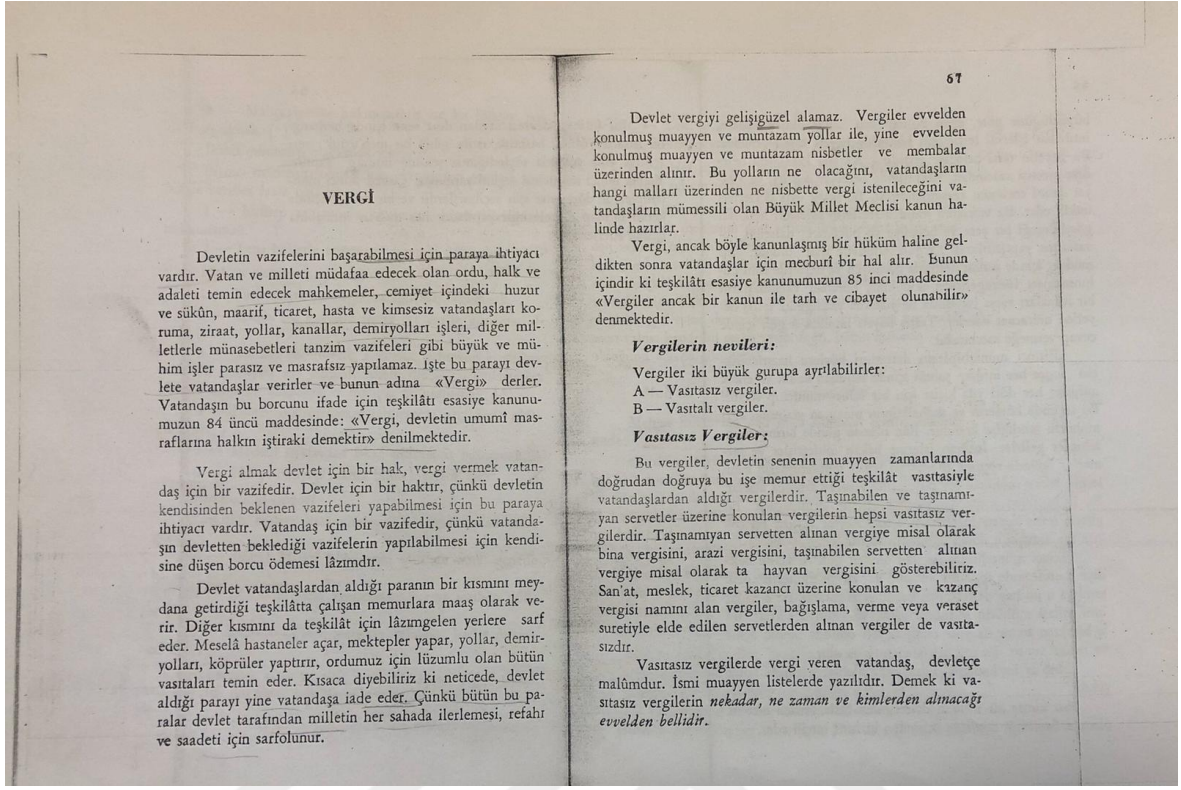
ÇİFTÇİLER, BAHÇIVANLAR :

SANATKÂRLAR :

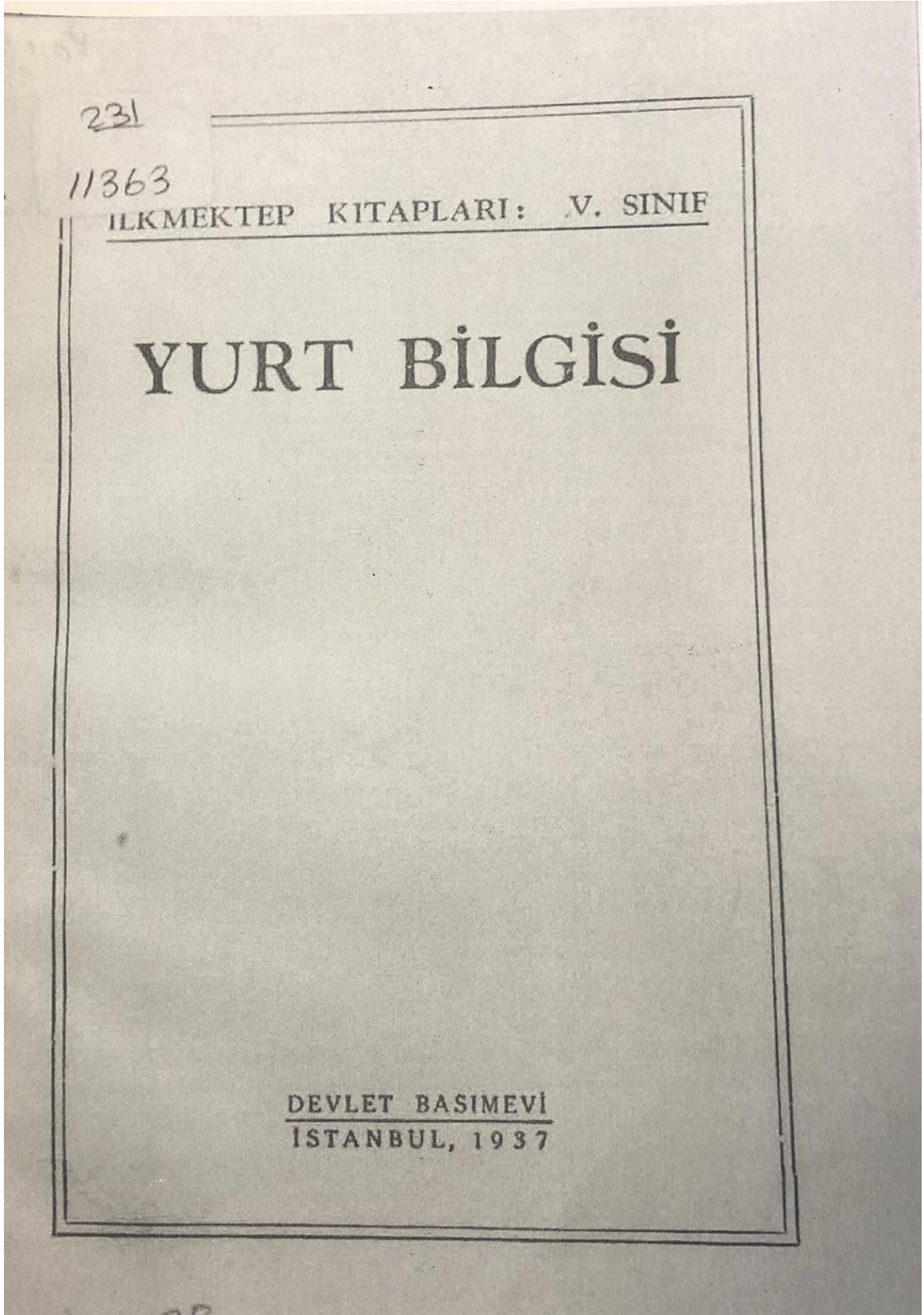
TÜCCAR VE ESNAF :

Ek 13.

Ek 15.

12

BÜTÇE

Türkiye Büyük Millet Meclisinin her yıl için çıkardığı bir kanun vardır. Bunun adına (Bütçe Kanunu) derler. Bütçe kanunu devletin, bir yıllık geliri ile, devlet işleri için sarfedilecek paranın ne kadar olduğunu gösterir. Hükûmet, bütçe kanununda gösterilen masraflardan bir para fazla harcedemez.

Bütçe, devletin çok ehemmiyetli bir kanunudur. Meb'uslar bu kanun üzerine konuşurken geçen yıl yapılmış ve gelecek yıl yapılacak olan işler hakkında düşündüklerini söylerler. Millet in ilerlemesi, kuvvetlenmesi, ordunun her vakitkinden kuvvetli olması, mekteplerin artması, yolların yapılması... gibi bütün işler hakkında hükûmetin fikrini anlarlar.

Bütçe kanunu konuşulup kararlaştırıldıktan sonra, artık bütün masrafların o kanuna göre yapılıp yapılmadığını araştırmak lâzımgelir. Masraflar günü gününe gözden geçirilmezse, yalnız bir masrafın yıl sonuna kadar yanlış olarak kalması-

Ek 17.

— 33 —

KONU :

KÖYLÜLERİN BİRLİK İŞLERİ VE KÖYDE EKONOMİK HAYAT

I — KONUNUN ANA HATLARI :

A — Köylülerin birlik işleri.
B — Köyde ekonomik hayat.
C — Tarımda tehlikeler ve köylüye yardım.

II — KONUNUN İŞLENMESİ :

A — Köylülerin birlik işleri:

1. Köylülerin elbirliği ile yapmaya mecbur oldukları işler nelerdir?
2. İmece nedir?
3. Köy nasıl güzelleştirilir?
4. Bataklıkların ne zararı vardır?
5. Yolun önemi nedir, köy yolları nasıl yapılır?

B — Köyde ekonomik hayat:

1. Köylüler ne iş yaparlar?
2. Köyün kalkınması için neler yapılmaktadır?

C — Tarımda tehlikeler ve köylüye yardım:

1. Tarımda ne gibi tehlikeler vardır?
2. Hükümet felakete uğrayan köylülere ne suretle yardım eder?
3. Ziraat Bankası ve kredi kooperatiflerinin köylüye yaptıkları yardımlar nelerdir?

A. KÖYLÜLERİN BİRLİK İŞLERİ

Köylülerin kendi işlerinden başka, köye ait elbirliği ile yapmaya mecbur oldukları işler de vardır. Köyü güzelleştirmek, bataklığı kurutmak, yolları düzeltmek, köy sokaklarını temizlemek ve ağaçlandırmak gibi işleri köylüler birlikte yaparlar.

Köylülerin köye ait işleri toplanıp elbirliği ile yapmalarına İmece denir. İmece suretiyle yapılan işler için kimseye para verilmez, bu köylünün kendi işidir.

Köyün bütün bu ortak işlerini köyün ihtiyar meclisi ve köy muhtarı düzenler ve sıraya koyar. Köylüler bosta mubtar olduğu halde hep beraber neş'e ile köyde işlerini görürler. Bu usul bütün köylerimizde vardır.

Köyün güzelleştirilmesi:

Köylüler, köy içindeki yolları düzeltirler. Cumhuriyet meydanını küçük bir park haline getirirler. Bayrak direğine tatile ve bayram günlerinde güzel bir Türk bayrağını çekerler. Köyün camisini, okulunu, okuma ve misafir odalarını tamir eder, boyar ve temiz tutarlar.

Bataklığı kurutma:

Bataklık sağlığımız için çok tehlikelidir. Sıtma mikrobu taşıyan sivrisinekler yumurtalarını durgun sulara bırakırlar. Bunun için durgun suları ve bataklıkları derhal kurutmak lazımdır. Köylüler, köylerinin yakınında bataklık varsa İmece suretiyle bataklığı kuruturlar. Böylece sivrisinek ve dolayısıyla sıtma hastalığının yayılması önlenildiği gibi bir parça toprak da kazanılmış olur.

Köy yolları:

Bir memleketin kalkınmasında yolun önemi çok büyüktür. Yol geçen köy, kasaba, şehir güzelleşir, zenginleşir ve her bakımdan ilerler. Yolun girdiği yere medeniyet de girer. Köylülerin ürünlerini kolaylıkla pazar yerlerine götürebilmeleri için yolların bir an evvel tamamlanması lazımdır. Köylü malını satabilirse gelecek sene daha çok eker ve daha çok kazanır. Daha çok vergi verir. Evine daha çok eşya alır. Köy işlerine daha çok yardımlarda bulunabilir. Zengin köylü zengin devlet, güzel köy güzel vatan demektir. Köylüler, köylerini kasabaya veya şehre bağlayan yollarını ve bu yol üzerinde bulunan köprüleri ellerinden geldiği kadar tamir eder ve düzeltirler. Bugün hükümet köy yolları işini önemle ele almıştır.

Köy sokaklarını temizleme ve ağaçlandırma:

Köylüler köy sokaklarını zaman zaman temizlerler. Otları yolarlar. Çöpleri toplarlar, arabalarla köy dışına götürürler. Köylerini güzelleştirmek ve göçlendirmek için sokaklara ve köyün müsait yerlerine ağaç dikerler. Yeni dikilen fidanları sulatırlar. Hayvanlara ziyan vermezler.

B. KÖYDE EKONOMİK HAYAT

Köylerimizde en önemli iş tarımdır. Köylüler tarlalarda, bağ ve bahçelerde çalışırlar. Elde ettikleri ürünlerin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadarını ayırdıktan sonra geri kalanını pazara götürüp satarlar.

Köylüler hayvan da yetiştirirler. Besledikleri hayvanların gücünden, sütünden, yumurtasından, yününden ve etinden faydalanırlar. Ayrıca İpekböcekçiliği ve arıcılık yapan köylerimiz de vardır. Dış memleketlere sattığımız mallar arasında tarla ve hayvan ürünleri önemli bir yer tutar.

Yurttaşlık IV — 3

Ek 19.

— 33 —

KONU :

KÖYLÜLERİN BİRLİK İŞLERİ VE KÖYDE EKONOMİK HAYAT

I — KONUNUN ANA HATLARI :

A — Köylülerin birlik işleri.
B — Köyde ekonomik hayat.
C — Tarımda tehlikeler ve köylüye yardım.

II — KONUNUN İŞLENMESİ :

A — Köylülerin birlik işleri:

1. Köylülerin elbirliği ile yapmaya mecbur oldukları işler nelerdir?
2. İmce nedir?
3. Köy nasıl güzelleştirilir?
4. Bataklıkların ne zararı vardır?
5. Yolun önemi nedir, köy yolları nasıl yaptırılır?

B — Köyde ekonomik hayat:

1. Köylüler ne iş yaparlar?
2. Köyün kalkınması için neler yapılmaktadır?

C — Tarımda tehlikeler ve köylüye yardım:

1. Tarımda ne gibi tehlikeler vardır?
2. Hükümet felakete uğrayan köylülere ne suretle yardım eder?
3. Ziraat Bankası ve kredi kooperatiflerinin köylüye yaptıkları yardımlar nelerdir?

A. KÖYLÜLERİN BİRLİK İŞLERİ

Köylülerin kendi işlerinden başka, köye ait elbirliği ile yapmaya mecbur oldukları işler de vardır. Köyü güzelleştirmek, bataklığı kurutmak, yolları düzeltmek, köy sokaklarını temizlemek ve ağaçlandırmak gibi işleri köylüler birlikte yaparlar.

Köylülerin köye ait işleri toplanıp elbirliği ile yapmalarına imce denir. İmce suretiyle yapılan işler için kimseye para verilmez; bu köylünün kendi işidir.

Köyün bütün bu ortak işlerini köyün ihtiyar meclisi ve köy muhtarı düzene ve sıraya koyar. Köylüler basta muhtar olduğu halde hep beraber neşe ile köyün işlerini görürler. Bu usul bütün köylerimizde vardır.

Köyün güzelleştirilmesi:

Köylüler, köy içindeki yolları düzeltirler. Cumhuriyet meydanını küçük bir park haline getirirler. Bayrak direğine tatif ve bayram günlerinde güzel bir Türk bayrağını çekerler. Köyün camisini, okulunu, okuma ve misafir odalarını tamir eder, boyar ve temiz tutarlar.

Bataklığı kurutma:

Bataklık sağlığımız için çok tehlikelidir. Sıtma mikrobu taşıyan sivrisinekler yumurtalarını durgun sulara bırakırlar. Bunun için durgun suları ve bataklıkları derhal kurutmak lazımdır. Köylüler, köylerinin yakınında bataklık varsa imce suretiyle bataklığı kuruturlar. Böylece sivrisinek ve dolayısıyla sıtma hastalığının yayılması önlenirdiği gibi bir parça toprak da kazanılmış olur.

Köy yolları:

Bir memleketin kalkınmasında yolun önemi çok büyüktür. Yol geçen köy, kasaba, şehir güzelleşir, zenginleşir ve her bakımdan ilerler. Yolun girdiği yere medeniyet de girer. Köylülerin ürünlerini kolaylıkla pazar yerlerine götürebilmeleri için yolların bir an evvel tamamlanması lazımdır. Köylü malını satabilirse gelecek sene daha çok eker ve daha çok kazanır. Daha çok vergi verir. Evine daha çok eşya alır. Köy işlerine daha çok yardımlarda bulunabilir. Zengin köylü zengin devlet, güzel köy güzel vatan demektir. Köylüler, köylerini kasabaya veya şehre bağlayan yollarını ve bu yol üzerinde bulunan köprülerini ellerinden geldiği kadar tamir eder ve düzeltirler. Bugün hükümet köy yolları işini önemle ele almıştır.

Köy sokaklarını temizleme ve ağaçlandırma:

Köylüler köy sokaklarını zaman zaman temizlerler. Otları yolarlar. Çöpleri toplarlar, arabalarla köy dışına götürürler. Köylerini güzelleştirmek ve gölgelendirmek için sokaklara ve köyün münasip yerlerine ağaç dikerler. Yeni dikilen fidantarı suiarlar. Hayvanlara ziyan verdirmezler.

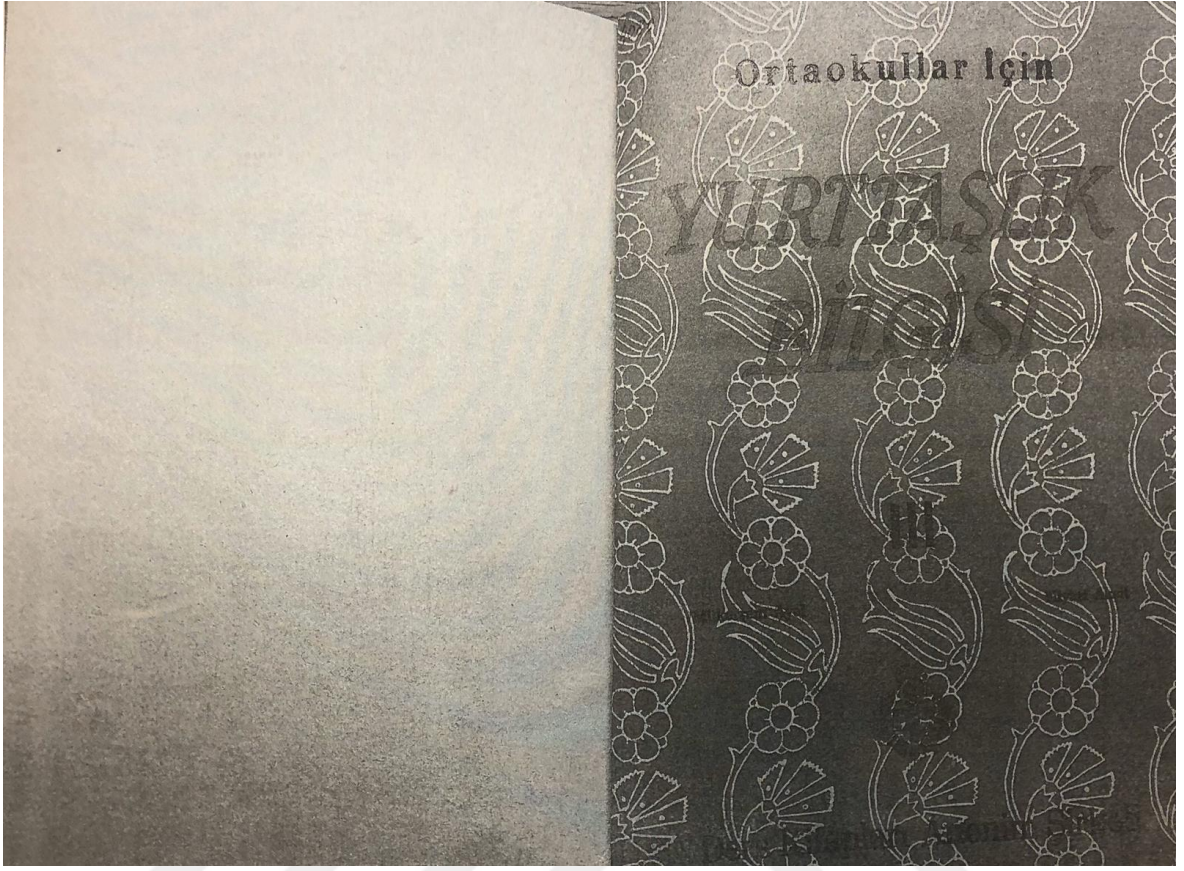
B. KÖYDE EKONOMİK HAYAT

Köylerimizde en önemli iş tarımdır. Köylüler tarlalarda, bağ ve bahçelerde çalışırlar. Elde ettikleri ürünlerin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadarını ayırdıktan sonra geri kalanını pazara götürüp satarlar.

Köylüler hayvan da yetiştirirler. Besledikleri hayvanların gücünden, sütünden, yumurtasından, yününden ve etinden faydalanırlar. Ayrıca ipekböcekçiliği ve arıcılık yapan köylerimiz de vardır. Dış memleketlere sattığımız mallar arasında tarla ve hayvan ürünleri önemli bir yer tutar.

Yurttaşlık IV — 3

Ek 21.

Bundan sonra kimlerin milletvekili seçimini kazandıkları, alınan oylar oranında belli edilir. Bunun ayrı bir hesabı vardır. Yüksek Seçim Kurulu, her partinin kazandığı milletvekili sayısını ve milletvekili seçilenlerin ad ve soyadlarını Resmî Gazete ve radyo ile derhal ilân eder.

Seçmenin sorumluluğu :

Kanun konulmasına değiştirilmesine ve kaldırılmasına; bütçe kanununun görüşülüp kabul edilmesine; para basılmasına; af ilânına; yabancı devletlerle yapılacak anlaşmaların onaylanmasına savaş ve barış yapılmasına karar verecek olan Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerini halk seçecektir. Bu seçimi yaparken seçmenlerin çok titiz hareket etmeleri lazımdır. Bunun manevî sorumluluğu büyüktür. Gelişigüzel oy kullanılmamalıdır. Seçilecek kimselerin millet çıkarlarını her şeyden üstün tutan vatansever, çalışkan, ahlaklı ve bilgili olmalarına dikkat edilmelidir. Bunlar yukarıda belirtildiği gibi milletimiz için en önemli kararları vereceklerdir. Lââyık olmayanları seçersek memleket çok zarar görür.

TAMAMLAYICI SORULAR :

- 1 - Devlete karşı ödevlerimiz nelerdir?
- 2 - Seçim neden hak ve neden ödevdir?
- 3 - Doğrudan hükümet nedir?
- 4 - Yarı doğrudan hükümet ne demektir?
- 5 - Seçmek ve seçilmek şartları nelerdir?
- 6 - Çoğunluk, nispeti temsil, dar bölge sistemleri nedir?
- 7 - Bizde kaç yılda bir milletvekili seçimi yapılır?
- 8 - Daha ne gibi seçimler vardır?
- 9 - Güven oyu ne demektir?
- 10 - Bizde seçim kaç derecededir?

VATANDAŞLIK ÖDEVLERİMİZ

2 - VERGİ

KONUNUN ANA HATLARI :

- A - Verginin tanımı;
- B - Vergi şekilleri;
- D - Vergi ödevinin önemi;
- E - Vergilerimiz.

HAZIRLIK SORULARI :

- 1 - Mall işlerle hangi bakanlık meşgul olur?
- 2 - Bütçe gelirleri nelerdir?
- 3 - Bütçe nasıl hazırlanır ve nasıl uygulanır?
- 4 - Vergi vermek için bir ödevdir?
- 5 - Aileniz ne gibi vergiler vermektedir?

A - VERGİNİN TANIMI

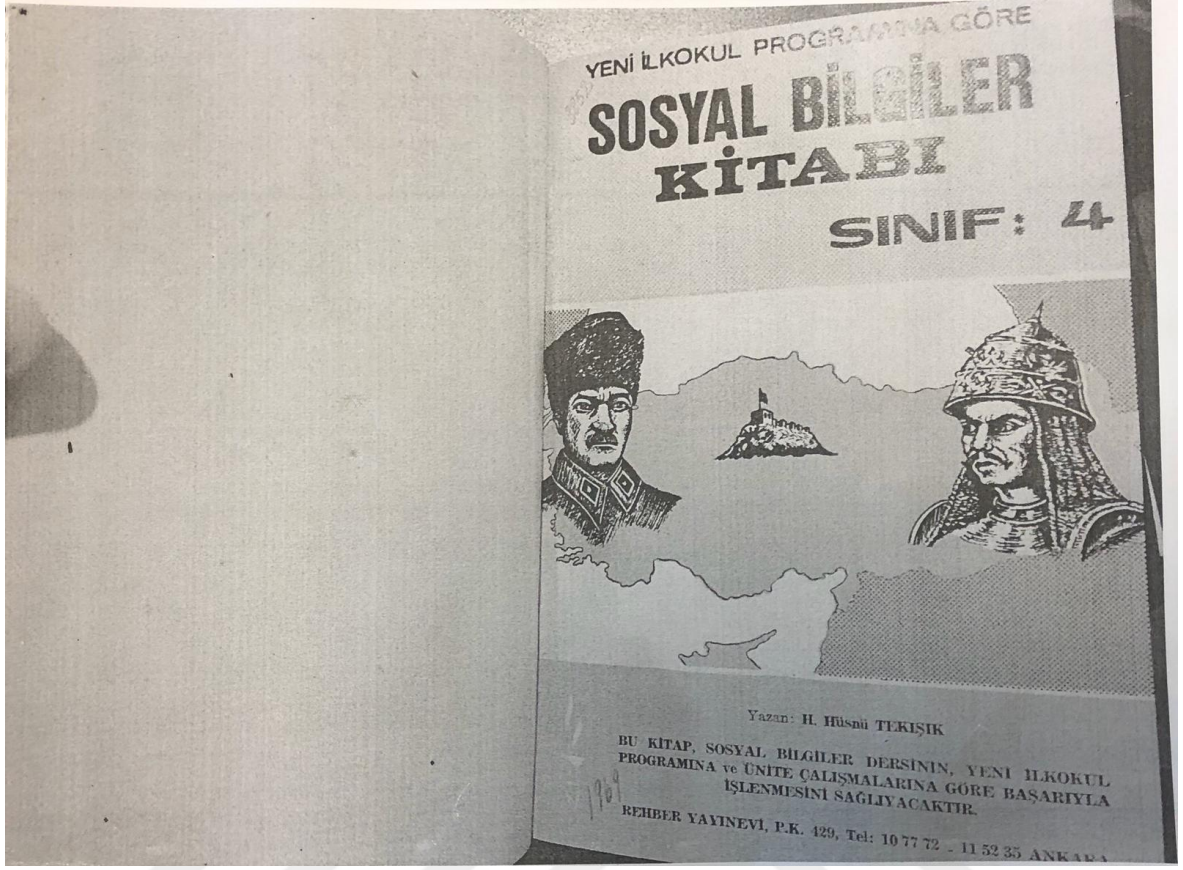
Vatandaşların güven ve düzen içinde rahat yaşamaları, yurdun kalkınması ve ilerlemesinin sağlanması ancak para ile mümkün olur. Ordu beslemek; savunma tedbirleri almak; gençleri okullarda yetiştirmek; yollar, limanlar, barajlar, fabrikalar yaptırmak; vatandaşların sağlığını korumak, memlekette tarımı geliştirmek gibi çeşitli işler için para harcamak lazımdır.

Devlet giderlerini karşılamak için en önemli gelir kaynağı halktan alınan vergilerdir. Devletin daha başka gelir kaynakları da vardır.

Vergi, devletin yurda ve yurttışlara karşı yapmak zorunda olduğu işleri görebilmesi için lazım olan paramın, herkesin hissesine düşen payıdır. Anayasamıza göre : «Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resin ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur. Vatandaşların zamanında vergilerini vermesiyle devlete karşı olan ödevleri arasındadır. Vergi kaçaklığı yapmak, vergiyi geçi vermeye veya vermemek bir suçtur.

Ek 23.

1965 SAYIMINA GÖRE İLLERİMİZİN NÜFUSU	
Adana	902.700
Adıyaman	287.300
Afyonkarahisar	502.200
Ağrı	247.000
Amasya	285.700
Ankara	1.614.300
Antalya	486.900
Artvin	210.000
Aydın	525.000
Balıkesir	708.300
Bilecik	139.000
Bilgöl	150.500
Bitlis	154.000
Bolu	384.000
Burdur	195.000
Bursa	755.500
Çanakkale	350.300
Çankırı	250.700
Çorum	485.500
Denizli	463.300
Diyarbakır	476.000
Edirne	303.200
Elâzığ	322.700
Erzincan	258.500
Erzurum	628.000
Eskişehir	415.000
Gaziantep	511.000
Giresun	428.000
Gümüşhane	262.700
Hakkâri	84.000
Hatay	506.000
Isparta	266.200
İçel	511.200
İstanbul	2.294.000
İzmir	1.234.600
Kars	606.300
Kastamonu	441.600
Kayseri	536.200
Kırklareli	258.400
Kırşehir	196.800
Kocaeli	335.500
Konya	1.122.600
Kütahya	398.000
Malatya	452.600
Manisa	748.500
Maras	438.400
Mardin	398.000
Muğla	335.000
Muş	198.700
Neveşehir	203.300
Niğde	362.400
Ordu	544.000
Rize	281.000
Sakarya	404.000
Samsun	756.000
Siiirt	265.000
Sinop	266.000
Sivas	705.000
Tekirdağ	287.300
Tokat	495.300
Trabzon	595.700
Tunceli	154.000
Urfa	450.800
Uşak	190.500
Van	266.800
Yozgat	437.800
Zonguldak	650.200

GEÇİM KAYNAKLARI :

İnsanların yaşamak için yiyecek, giyecek, barınacak yer, kullanacak eşya gibi birçok şeylere ihtiyacı vardır.

Köylerde ve kasabalarda oturan insanlar, yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını yetiştirdikleri tarım ürünlerinden ve besledikleri hayvanlardan sağlar. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan halk, çıkardığı ürünlerin fazlasını satarak diğer ihtiyaçlarını karşılar.

Şehir ve kasabalarda yaşayan bir kısım halk, satmadığı hammaddeleri evde, işyerlerinde ve fabrikalarda işliyerek çeşitli yiyecek maddeleri ve eşyalar hazırlar. Bunlardan kazandığı para ile ihtiyaçlarını sağlar. Şehir ve kasabalardaki halkın bir kısmı, ihtiyaç maddelerini alıp satar kazandığı para ile üretmediği ve yapamadığı ihtiyaç maddelerini alır. İnsanların ihtiyaçlarını karşılayacak parayı kazandırmaya yollarına GEÇİM KAYNAĞI denir.

İnsanların başlıca geçim kaynakları tarım, hayvancılık, balıkçılık, el sanatları, orman işleri, çeşitli işyerleri ve fabrikalardır. Bu geçim kaynaklarını ayrı ayrı inceleyelim.

TARIM :

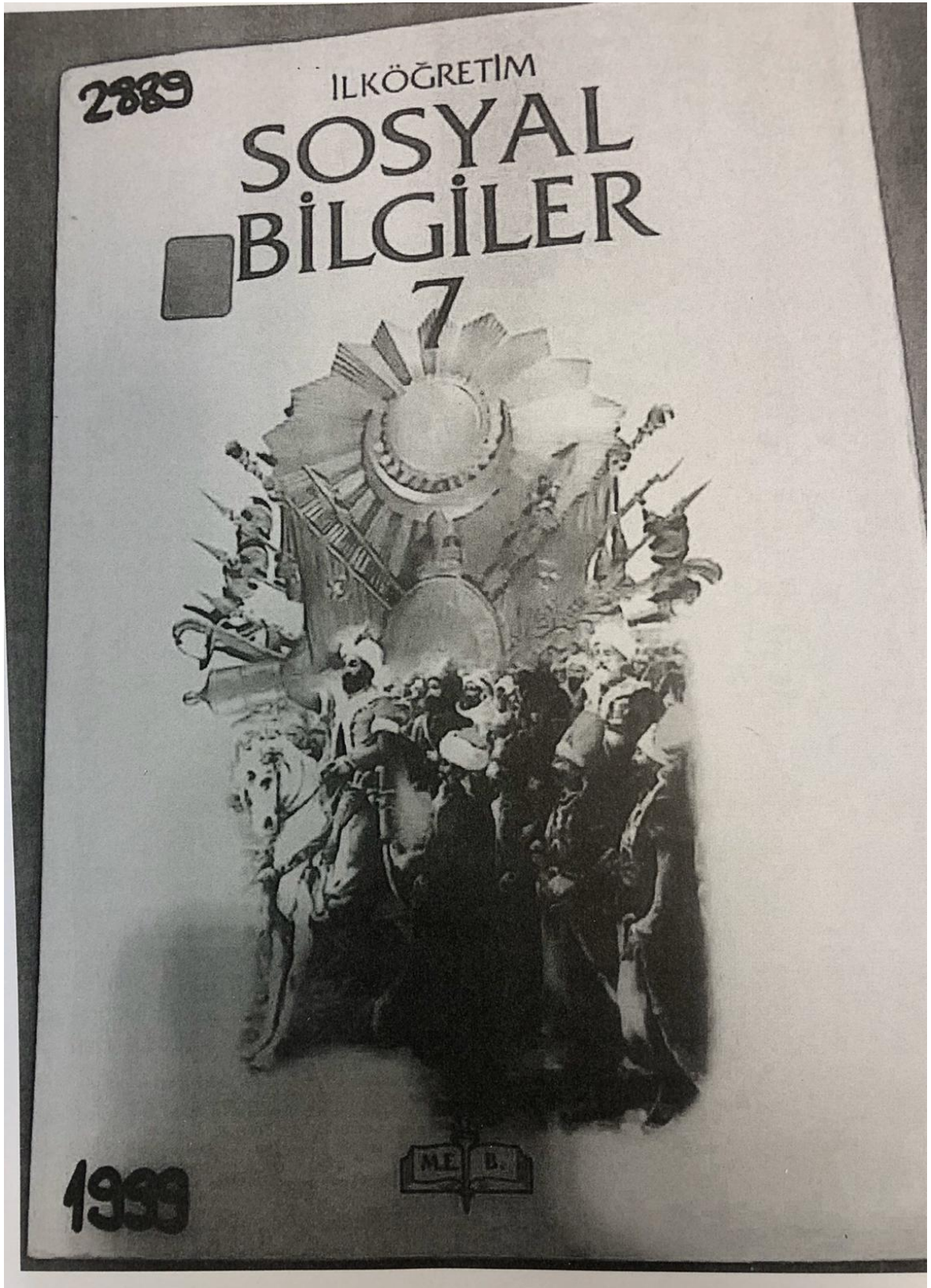
Köy ve kasabalarda yaşayan insanların çoğu, tarla, bağ ve bahçe işleriyle uğraşır.

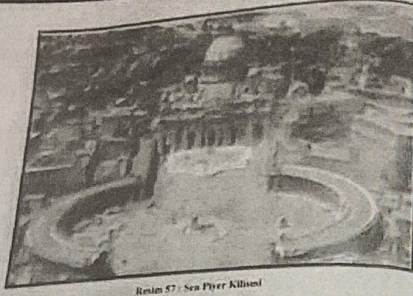
Tarla tarımı ile uğraşanlar: Buğday, arpa, mısır, fasulye, patates, seker pancarı, ayçiçeği, pirinç, pamuk, tütün, çay gibi tarım ürünleri yetiştirirler.

Nüfusumuzun büyük çoğunluğu tarımla uğraşır.

Ek 25.

Resim 57 : Sea Plover Kilisesi

Aydınlanma çağında, eski çağlardaki düşünce sistemi değişti. Avrupa'daki siyasi ve sosyal gelişmeler, Amerika Birleşik Devleti'nin kurulmasında ve Fransız İhtilali'nin başlamasında etkili olmuştur.

SANAYİ İNKILABI

Resim 58 : Watt

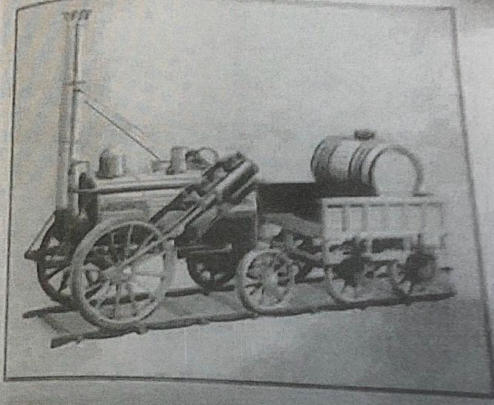
Sanayi İnkılabı 18.yüzyılda ilk olarak İngiltere'de başladı. Daha sonra diğer Avrupa ülkelerine de yayıldı.

İngiltere'de, buhar gücü ile çalışan dokuma fabrikasının kurulması, Sanayi İnkılabı'nın başlangıcı olarak kabul edilir. Daha sonra buhar ile işleyen makineler çoğaldı, üretim arttı ve ticaret gelişti. Üretilen malların fiyatları ucuzladı.

Dokuma sanayii yanında tarım, kimya ve madencilik de gelişti. Bunları, demir çelik üretimi alanındaki gelişmeler izledi.

Sanayi İnkılabı'yla birlikte ürün miktarı hızla arttı. Küçük işletmeler yerini büyük fabrikalara bıraktı.

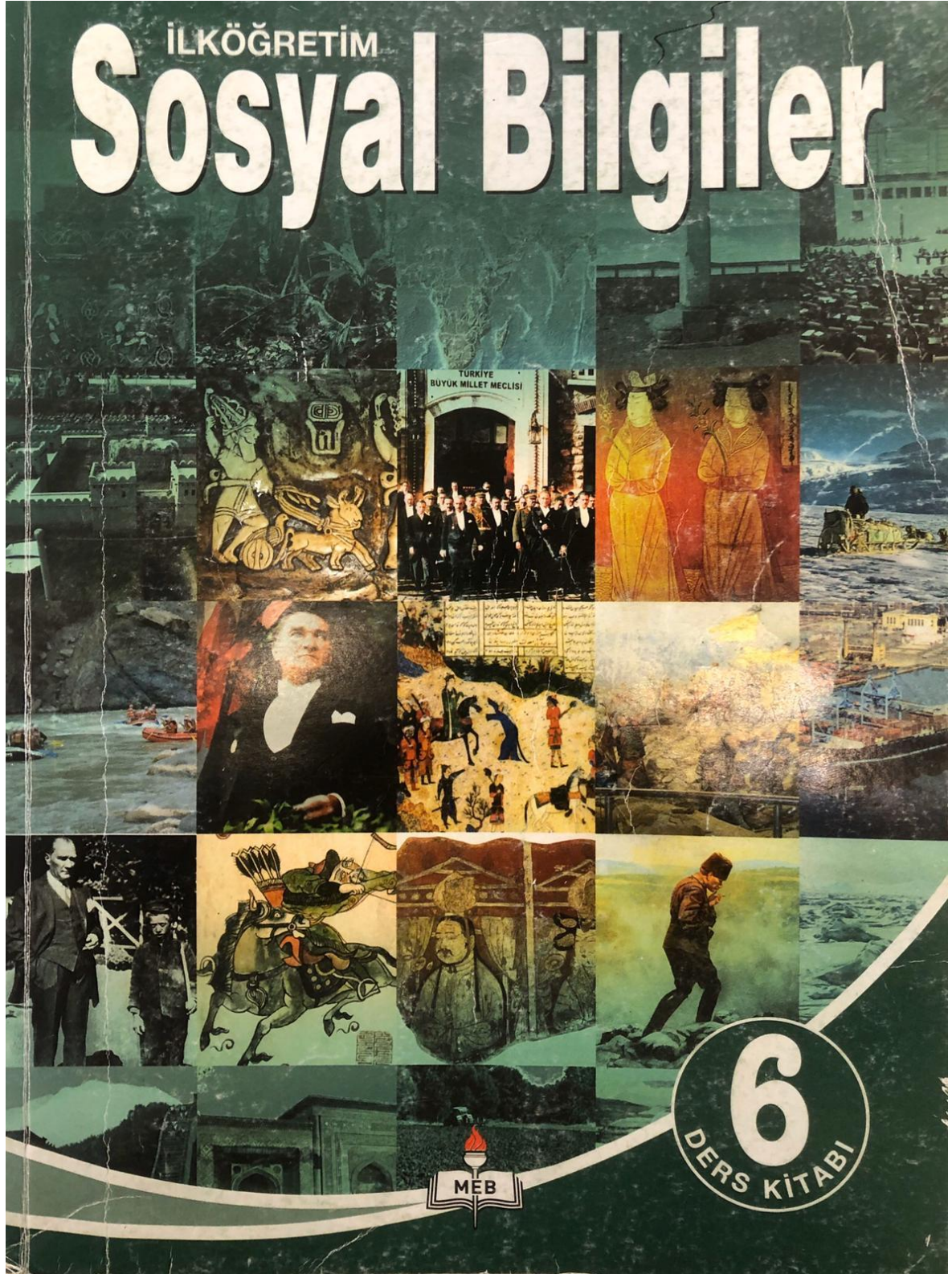
Sanayi İnkılabı'nda bu başka önemli gelişme ise okuryazarlık alanında oldu. Buhar gücüyle çalışan lokomotifler ve diğer makineler için okuryazarlık şartı konuldu. Yolların kanallara yapılması da millîler için okuryazarlığı zorunlu kıldı. Sırasıyla Kanada ve Panama Kanalı'nın açılması da okuryazarlığı hızlandırdı. Uzak ülkelerden her yıl milyarlarca tonluk tahıl ve diğer ürünler Avrupa'ya getirildi. Bunun sonucunda iç ve dış ticaret hızlandı.

Resim 59 : İlk buharlı lokomotif

Sanayi İnkılabı'yla birlikte pazar yeri ve ham madde arayışı önem kazandı. Bu nedenle Avrupa devletleri sömürgecilik faaliyetlerine hız verdiler.

19. yüzyılın sonuna doğru elektrik enerjisi, önem kazandı. Sanayi İnkılabı'nın etkileri ve sonuçları günümüzde de yaşanmaktadır.

Ek 28.

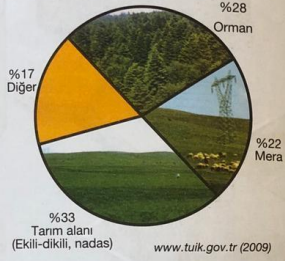
Toprak, su, orman ve madenler başlıca doğal kaynaklardır. Türkiye bu kaynaklar bakımından zengin bir ülkedir. Doğal kaynaklar sanayinin ihtiyacı olan ham madde ve enerjiyi sağlar. Bu nedenle doğal kaynaklar, ekonomik gelişmeyi sağlayan önemli bir etkenlerdir.

Aşağıda verilen doğal kaynakları ve bunlarla ilişkili ekonomik faaliyetleri birlikte inceleyelim.

Topraklarımız

Toprak, sanayide ham madde olmasının yanında tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin de vazgeçilmez kaynaklarından biridir. Ham madde olarak toprak; seramik, fayans, kiremit, tuğla, çimento üretiminde kullanılır. Yandaki grafikte görüldüğü gibi ülkemiz topraklarının %33'ü tarım alanıdır. Bu alanlarda, iklim ve toprak farklılığından dolayı yetiştirilen ürün çeşidi oldukça fazladır. Bu konuyla ilgili olarak aşağıda yer alan haritayı inceleyiniz.

Türkiye Arazi Kullanımı Grafiki

www.tuik.gov.tr (2009)

Türkiye Tarım Haritası
www.tuik.gov.tr (2009)

Haritaya göre, yaşadığınız ilde hangi tarım ürünleri yetiştirilmektedir?

Tarım, özellikle verimli toprağın bulunduğu alanlarda yapılır. Sulama, tohum, gübreleme, üretimde kullanılan makineler ve hatta üretilen ürünlerin pazarlanması tarımsal faaliyetlerdeki verimi ve kazancı etkiler. Tarım ürünleri kimi zaman gıda, kimi zaman sanayide ham madde, kimi zaman da ticari ürün olarak kullanılır. Aşağıda yer alan diyagramı inceleyerek bir tarım ürünü örneğiyle kaynak ve ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

Tarımsal üretimin yanında hayvan yetiştiriciliği de ülkemizde yaygın olarak yapılmaktadır. Makilerin yaygın olduğu yerlerde kıl keçisi, bozkır alanlarında koyun, çayırın yaygın olduğu yerde sığır yetiştiriciliği, dut ağaçlarının yaygın olduğu yerlerde ipek böcekçiliği, çiçekli bitkilerin ve çam ormanlarının yaygın olduğu yerlerde arıcılık yapılmaktadır. Bunlarla birlikte, besicilik ve kümes hayvancılığının da ülke ekonomisine önemli katkılar bulunmaktadır.

Yandaki grafikte, ülkemizde çalışan nüfusun ekonomik faaliyetlere göre dağılımı görülmektedir. Çalışan nüfusun %34'ü tarım sektöründedir.

Tarımsal faaliyetlerden elde edilen gelirin ülkemiz ekonomisine katkısı 2008 yılı verilerine göre yaklaşık %9'dur. Buna ek olarak tarım ürünlerinin diğer ekonomik faaliyet alanlarına katkısı büyüktür.

Tarımsal faaliyetlerin ülkemiz ekonomisindeki yeri ve önemi hakkında neler söylenebilir?

Son yıllarda ülkemizde tarımsal üretim ve hayvan yetiştiriciliği konusunda önemli gelişmeler görülmektedir. Ülkemiz ekonomisine önemli katkı sağlayan bu gelişmeleri aşağıdaki gazete haberinden öğrenebiliriz.

Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı Grafiki

www.tuik.gov.tr (2008)

Aydın, Organik Tarımda Dördüncü Büyük Üretici

Coğrafi konumu, verimli toprakları ve su kaynakları nedeniyle Türkiye'nin tarım deposu olarak adlandırılan ve nüfusunun %57'si tarımla geçinen Aydın ilinin, organik tarımda Türkiye'nin en büyük dördüncü üreticisi olduğu belirtildi. Organik tarımda gerçekleştirildiği ihracat rakamları ile de dikkat çeken Aydın, 2006 yılı ihracat rakamlarına göre Manisa ve Şanlıurfa'dan sonra Türkiye'nin en büyük organik tarım ürünleri ihracatçısı oldu. Aydın'ın en büyük organik tarım ürünleri pamuk, incir, nar, mısır, zeytin, büyük organik tarım ürünleri üretiminde Türkiye'de ilk sıralarda yer alan Aydın, biridir. Zeytin, incir, kestane gibi ürünlerin üretiminde Türkiye'de ilk sıralarda yer alan Aydın, biridir. Zeytin, incir, kestane gibi ürünlerin üretiminde Türkiye'de ilk sıralarda yer alan Aydın, biridir. Zeytin, incir, kestane gibi ürünlerin üretiminde Türkiye'de ilk sıralarda yer alan Aydın, biridir. Zeytin, incir, kestane gibi ürünlerin üretiminde Türkiye'de ilk sıralarda yer alan Aydın, biridir.

Gazete haberi, 22 Şubat 2009. (Düzenlenmiştir.)

Ek 29.

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

SOSYAL BİLGİLER

6

DERS KİTABI

YAZARLAR

Cengiz YILDIRIM

Fatih KAPLAN

Hayriye KURU

Mukaddes YILMAZ

DEVLET KİTAPLARI

BİRİNCİ BASKI

....., 2019

ÜRETİYORUM, TÜKETİYORUM, BİLİNÇLİYİM

ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI VE EKONOMİK FAALİYETLERİ

Hazırlanalım

5.1

Kavramlar

Dağıtım, Ticaret, Turizm, Tüketim, Üretim

Doğal kaynak, oluşumunda insanların etkisinin bulunmadığı, doğada var olan tüm zenginliklerdir. Topraklar, sular, ormanlar, madenler doğal kaynaklardır. Doğal kaynaklar aynı zamanda ekonomik faaliyetlerin de temelini oluşturmaktadır. Örnek olarak toprağın işlenmesi ile **tarım**, tarım ürünlerinin alınıp satılması ile **ticaret**, doğal güzelliklerin bulunduğu yerlerde **turizm**, madenlerin yer altından çıkarılması ile **madencilik** vb. ekonomik faaliyetleri ortaya çıkar. Ülkemiz çok çeşitli yer altı ve yer üstü kaynaklarının bir arada olduğu dünyadaki nadir ülkelerden biridir. Bu durum ülkemizin içinde bulunduğu coğrafyada ekonomik bakımdan hızla ilerleyen büyük bir ülke olmasını sağlamıştır. Ülkemizin ekonomik faaliyetleri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Ülkemizdeki Ekonomik Faaliyetler

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim: Fatih ÖZKAN

Doğum Yeri: Ankara

Doğum Tarihi: 01.01.1989

Uyruğu: T.C.

Medeni Durumu: Bekâr

İŞ TECRÜBELERİ

- Pia Akademi (Kurucu Müdür ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni)
- Özel Nar Etüt Eğitim Merkezi, (Kurucu Müdür ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni)

ÖĞRENİM DURUMU

Lise: Mustafa Hüsnü Gemici Anadolu Öğretmen Lisesi

Lisans: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yüksek Lisans: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

YABANCI DİL VE DÜZEYİ

İngilizce: Orta

CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARINDA EKONOMİ KONULARININ YERİ

ORIJINALLIK RAPORU

%**9**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**4**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**4**

YAYINLAR

%**7**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

adudspace.adu.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

%**3**

2

Submitted to Akdeniz University

Öğrenci Ödevi

%**1**

3

Submitted to TechKnowledge Turkey

Öğrenci Ödevi

%**1**

4

Submitted to Gaziantep Aniversitesi

Öğrenci Ödevi

%**1**

5

ÜNAL, Fatma and ÖZMEN, Cengiz. "TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA AİLENİN YERİ VE ÖNEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ", BİNS Medya, 2012.

Yayın

%**1**

6

openaccess.inonu.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

%**1**

7

Submitted to Trakya University

Öğrenci Ödevi

%**1**

Dos. Dr. Nadire Emel Akhan

Fatih ÖZKAN

